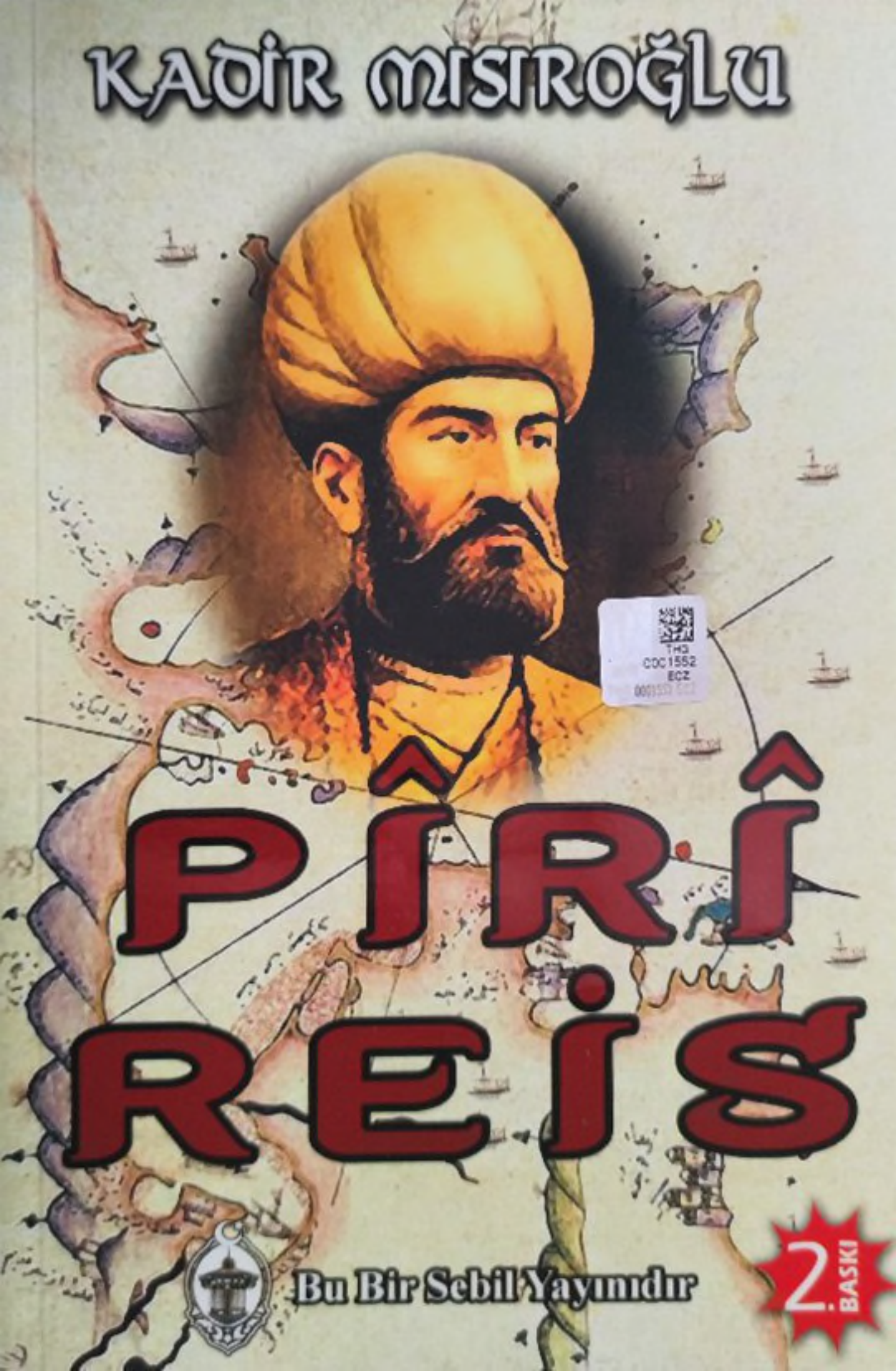
KADİR MISIROĞLU

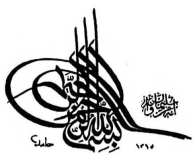

THD
COC1552
BCZ

PÎRÎ REİS

Bu Bir Sebil Yayınıdır

2. BASKI

- PÎRÎ REİS-

(Târihî Roman)

SEBİL YAYINLARI Nu: 284
DİZGİ: Bilâl Akyol
BASKI-CİLD: İhlas Gazetecilik A.Ş.
KAPAK: Tuncay Bahadır
YAYINA HAZIRLAYAN: **Ali İhsan BAHADIR**
Nurullah MISIROĞLU

©Copyright **SEBİL YAYINEVİ**
ISBN 978-975-580-067-7

İSTANBUL
2016

KADİR MISIROĞLU

PÎRÎ REİS

-Târihî Roman-

İKİNCİ BASIM

SEBİL YAYINEVİ
Tunusbağı cad. Nu: 16 Doğancılar
ÜSKÜDAR-**İSTANBUL**
Tel: 0216 553 51 51
www.sebilyayinevi.com

Üstâd
KADİR MISIROĞLU
'nun Kaleminden
Târihî Romanlar Serisi

1- KANLI DÜĞÜN
2- UZUNCA SEVİNDİK
3- KIRIK KILIÇ
4- KAVUKLU İHTİLÂLCİ
5- DÜZMECE MUSTAFA
6- ZAĞANOS PAŞA
7- CEM SULTAN'IN PAPAĞANI
8- MALKOÇOĞLU KARDEŞLER
-BÂLÎ BEY VE YAHYA PAŞA-
9- VELÎ BÂYEZİD'İN BEDDUÂSI
10-MAKBUL VE MAKTUL İBRAHİM PAŞA
11- BARBAROS HAYREDDİN PAŞA
12- SOKOLLU MEHMED PAŞA
13- MİMAR KOCA SİNAN
14- ZORAKİ ÂSİ -ŞEHZÂDE BÂYEZİD-
15- PÎRÎ REİS

İTHAF:

Sevgili Dr. **Tuncay Bulut** mahdûmu

ÖMER TÂRIK BULUT

evlâdıma sevgilerle!..

GEMİCİLER

Biz dalgalar, fırtınalar kahramanı yiğitleriz.
Ufuklardan ufuklara haber sorar, gezeriz.
Güneşlerde uyuklayan yamaçları,
Kalbi durgun tarlaları bıraktık.
Gölge veren ağaçları
Sevmiyoruz biz artık.
Sevgilimiz,
Ey deniz!

İşte biz;
Nihayetsiz
Mavilikler yolcusu!
Ruhumuzun kardeşidir
Güneşlerde parlayan bu yeşil su.
Bayrağımız yeşil sular ateşidir.
Biz bayrağın fedaisi sayısız Türk genciyiz.
Biz hilale şan arayan korku bilmez gemiciyiz.
Ey vatandan müjdelerle bize kadar gelen rüzgâr!
O sarışın sahillerde kara gözlü genç kızlar,
Yaz gecesi mehtap ile konuşurken,
Doğru söyle, sordular mı bizleri?..
Nasıl cevap verdiği gökten
Gemimizin rehberi,
O vefakâr
Yıldızlar?..

Poyraz var;
Yelken dolar.
Gemi sanki kanatlı!
Enginlerde pembe güneş
Gülümserken bu yolculuk ne tatlı!
Çal sazını kalenderce yiğit kardeş!
Nağmelerin yorulmayan dalgalardan bahtiyar.
Gönderelim bu ahengi o sevgili yurda kadar...

ENİS BEHİÇ KORYÜREK

PÎRÎ REİS HARİTALARI HAKKINDA KISA BİR İZAHAT

Bugün elimizde pek kıymetli tarihî bir eser olarak bulunan "**Pîrî Reis Haritaları**" bundan tam beş yüz sene evvel çizilmiş bulunmaktadır. Hâlbuki, ilim adamlarının müşterek olan kanaatlerine göre bu doğrulukta bir Dünyâ haritası çizmek ancak XX. asrın nihâyetlerine ulaşılmış olan teknik imkânlarla kabildir. Böyle olduğu hâlde acaba **Pîrî Reis** bu mükemmellikteki haritaları beş yüz sene evvelin imkânlarıya nasıl gerçekleştirebilmiştir?! Bu husûsta zihin yorup araştırma yapanlar bu güne kadar hiçbir netice elde edememişlerdir.

Amerikalı ilim adamları **Pîrî Reis** haritalarını uydudan çekilen Dünyâ resimleri ile karşılaştırdılar. Bu resimlerle **Pîrî Reis** haritaları arasındaki aynîliğe şaşıp kaldılar. Bu hayreti te'yid eden bir misal olarak şunu söyleyebiliriz. Son zamanlara kadar Grönland Adası bütün haritalarda tek bir ada olarak gösterilmekteydi. Feza çalışmaları neticesinde Dünyâ'nın çekilen fotoğrafları gösterdi ki; tek zannedilen bu ada aslında üç ayrı adadan ibâret olup üzerindeki kalın kar ve buz kütlesi dolayısıyla Dünyâ'dan tek parça olarak görülmektedir. Şâyân-ı hayrettir ki; **Pîrî Reis** haritalarında da bu ada bugünkü feza çalışmalarıyla sâbit olduğu üzere üç ayrı parça hâlinde çizilmiştir. Bu duruma dikkat çeken Batılı ilim adamları bu durumu izah edecek bir cevap bulamadıklarından dolayı

espriye başvurarak **Pîrî Reis**'in ya kâhin olduğunu veyahud da Dünyâ'ya bugünün astronotları gibi fezadan bakabilmiş olduğunu söylemektedirler.

1929 Yılı'nda Topkapı Sarayı'nda bir düzenleme yapılırken bulunan bu haritalar 1935 Yılı'nda Türk Târih Kurumu tarafından tanıtıcı bir broşürle basılmış ve Dünyâ ilim âlemine sunulmuştur. O günden beri üzerlerinde birçok inceleme yapılmış ve yapılmakta olan bu haritalatın sırrı hâlâ çözülebilmiş değildir.

Bu haritalar birkaç tanedir. Bir kısmı da kaybolmutur. Ayrıca **Pîrî Reis**'in "**Kitab-ı Bahriye**" isimli eserinde de hakkında tafsilât verilen birçok sahil şeridi ve adanın müteaddid haritaları mevcuddur. Bu çizimlerde o günün imkânlarıyla gerçekleşmesi imkânsız kabul edilen bir mükemmellik görülmektedir. **Pîrî Reis**'in haritaları üzerinde yer yer rüzgâr gülleri ve hayvan figürleri çizilmiştir. Aslında birer sembol olan bu figürler de izaha muhtaçtır. Meselâ Antartika'nın olduğu yerde **Pîrî Reis** bir yılan resmi çizmiştir. Burası kutup demektir. Orada yılanın yaşamasına imkân yoktur. Bunun mânâsı şöyle çözümlenebilmiştir:

Dünyâ'da sadece bu bölgeden yetmiş ve yetmiş ikinci enlemlerde "**yılan takım yıldızları**" görülebilmektedir. Bu yılan fügürünün bu gerçeğe işâret edildiği anlaşılmışsa da bu haritalar benzer bir yığın muammâ ihtivâ etmekte ve bunlar gelecek ilim adamalarının çözümünü beklemektedir.

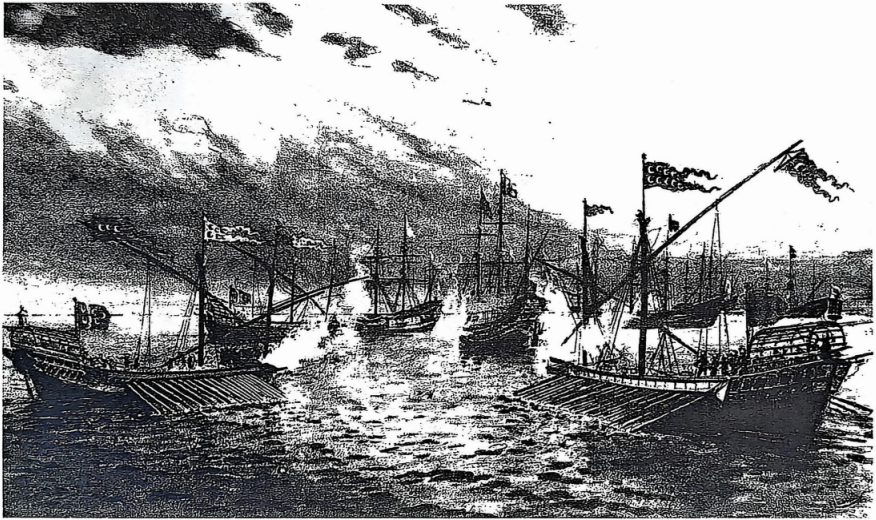
Pîrî Reis 'in gerek "**Kitab-ı Bahriye**" isimli eseri ve gerekse elimizde birer müstesna tarihî hazine olan haritaları Osmanlı Devleti'nin kendi zamanında ilim ve teknik itibariyle en üstün bir durumda olduğunu isbat eden birer şâhidlerdir.

PÎRÎ REİS
(1470-1554)

İÇİNDEKİLER

I- SAĞ KOLUN KOPMASINDAKİ GİBİ BİR ACI
II- DENİZLERE DÖNÜŞ
III-NİL BOYUNCA BİR CEVELÂN YAHUD DOLAŞMA
IV- İKBAL BASAMAKLARI
V- HÂİLEVÎ (DRAMATİK) SON

XVI. Yüzyılda Türk - Osmanlı Donanması

I
SAĞ KOLUN KOPMASINDAKİ GİBİ BİR ACI

İlk Osmanlı Tersânesi'nin kurulu olduğu Gelibolu Sahil Şehri'nin bütün ahâlisi denizcilikle geçinirdi. Kimi Tersâne'de gemi yapımında çalışır kimi de denizlerde devletin düşmanı olan devletlerin gemilerine karşı korsanlık ederdi. Burada doğan erkek çocuklarının beşiklerinin ninnisi deniz dalgalarının sesiydi. Bunların hepsinin de gayesi Osmanlı Donanması'nda tüfekçi yani "**azab**" adı verilen bahriye neferi olarak düşmanla dövüşmekti.

Osmanlı târihçisi **İbn-i Kemal**'e göre Gelibolu'da doğan çocuklar timsah gibi su içinde büyürlerdi. Beşikleri ecel tekneleriydi. Sabah ve akşam gemilerin silsile-i âvâzesiyle uyurlardı.

Bunlardan biri olan **Pîrî Reis**, amcası namlı denizci **Kemal Reis**'in 1511 Yılı'nda bir Macar dönmesindan aldığı geminin ikiye bölünüp batmasıyla şehid olması üzerine denizlere küsüp evine çekilmiş bulunmaktaydı. Şimdi O, on bir yaşından itibaren amcası **Kemal Reis**'le birlikte katılmış olduğu deniz savaşlarının târihçesini yazarak kendisini yetiştiren o büyük kahramana vefa borcunu ödemek istiyor-

du. Dolaşıp gördüğü her yer hakkında inceden inceye araştırma yapmış, öğrendiklerini defterine not etmişti. Sahillerin, adaların çizimini yapmış; oraların halkı hakkında bilgiler edinip not tutmuştu. Şimdi onları birleştirerek bir kitap yazmak ve böylece hem amcasına karşı bir kadirbilirlikte bulunmak ve hem de yeni yeni teşekkül etmekte olan Osmanlı Donanması'nın gelecekteki kumandanlarına bildiklerini naklederek onların başarılarına katkıda bulunmak istiyordu.

Babası **Hacı Mehmed** efendi birkaç kere kendisine:

"-Oğlum! Bu yaptığın doğru değil! Henüz pek gençsin! Devletimize hizmet içün bunca tecrübe edinmişken amcanın vefâtından dolayı duyduğun teesürle denize küsüp evine kapanman doğru değildir!.." demişse de bu nasihatlerden bir fayda hâsıl olmamıştı.

O'nun günler hattâ haftalardan beri kapandığı odasından çıkmaması üzerine **Hacı Mehmed Efendi** oğlunun bir ruhî rahatsızlığa mâruz kaldığını düşünerek odasının kapısını tıklatmadan yanına varıp **Pîrî Reis**'i önündeki rahleye eğilmiş etrafı kitap, kâğıt, defter dolu bir sûrette görünce:

"-Bu ne hâldir **Muhyiddin** oğlum?! Günlerdir sokağa çıkmadın. İnsan bunca zamandır bir eşini dostunu görmek istemez mi?! Yoksa senin aklından bir zorun mu var?! " demesi üzerine karşısında babasını gören **Pîrî Reis** O'na cevap vermek düşüncesiyle ayağa kalkınca babası eliyle oturmasını işâret ederek:

"- Rahatını bozma, otur! Otur da ne söyleye-

ceksen öyle söyle!" dedi.

Babası O'na dâima "**Muhyiddin**" diye hitap ederdi. Zirâ, O ,"**Pîrî Reis**" olarak şöhret bulmuş olmasına rağmen adı aslında "**Muhyiddin Pîrî**" idi.

Pîrî Reis:

"- Baba! " dedi. "Ben merhum amcamla birçok deniz muharebesine katıldım. Pek çok yerleri görüp bilgi edindim. Amcam merhum pek genç yaşta vefât ettiği için O'nun sâhip olduğu tecrübeleri gelecek nesillere aktarması mümkün olmadı. O'nun mâiyetindeki insanlar arasında sadece ben öğrendiklerimi not ediyordum. Şimdi bunları yazarak hem beni yetiştirmiş olan merhum amcama karşı vefa borcumu ödemek ve hem de bizden sonraki denizcileri bilgilendirmek istiyorum." dedi.

Bu cevap üzerine **Hacı Mehmed Efendi**:

"- Güzel bir iş yapıyormuşsun devam et! Fakat arada bir de çık dolaş, eşinle dostunla görüş! Haftalardır dışarıya çıkmıyorsun. Senin bir ruh hastası olmandan korktum. " dedi ve biraz durakladıktan sonra da şunları ilâve etti:

"- Mücâhidler yâni din uğruna savaşanlar ya kılıç kullanırlar ya da kalem. Kılıç kullananlar "**sâhib-i seyf**" , kalem kullananlara ise "**sâhib-i kalem**" denilir. Sen kardeşim **Kemal Reis** ile birlikte yıllardır kılıç kullandın. Bu senin yapmakta olduğun iş devletin bu maksatla vazifelendiridiği "**vak'anüvis**" denilen tarihçi insanların işidir."

Pîrî Reis cevap verdi:

"- Babacığım! Doğru söylüyorsunuz. Lâkin amcamla bunca sefere katıldım; ben hiçbir zaman onun yanında bir vak'anüvis görmedim. Bundan dolayı bi-

zim devletimize yaptığımız hizmetlerin çoğu târihe geçmemiş bulunmaktadır. Ben bu eksikliği tamamlamak istiyorum. Siz, insanlar ya sâhib-i seyf veyâhud da sâhib-i kalem olur diyorsunuz. Bu doğru olmakla beraber târihte kılıcı da kalemi de birlikte kullanmış olan insanlar yok mudur?!"

Babası:

"- Elbette vardır." dedi.

Pîrî Reis, mahcup bir tavırla:

"- Belki ben de öyle biri olabilirim." karşılığını verdi.

Hacı Mehmed Efendi bu beyana karşı:

"- İnşallah!" dedikten sonra sözüne şöyle devam etti:

"- Lâkin bu husûsta bildiklerini yazdıktan sonra yeniden denize açılıp rahmetli kardeşim **Kemal Reis**'in ruhunu şâd etmelisin! O'na karşı vefa borcunu daha ziyâde bu sûretle ödemen gerekir!"

Pîrî Reis de babasının bu teklifine :

"-İnşallah." karşılığını verdiği sırada kapıyı tıklatan annesi:

"- Oğlum! Bir misafirin var." deyince **Pîrî Reis**'in:

"- Kim ola ki?!" diye sorması üzerine annesi:

"- **Kara Hasan Reis** denilen eski bir arkadaşınmış." deyince **Pîrî Reis**, bu eski silâh arkadaşını karşılamak üzere ayağa kalktı. Annesinin geriye çekilmesi üzerine kapıdan içeriye levend endamlı, orta yaşlarda gürbüz bir denizci olan **Kara Hasan Reis** girip **Pîrî Reis**'e doğru ilerledi. **Pîrî Reis,** O'nun ilk musâfahayı babasıyla yapmasını arzu ettiğinden **Kara Hasan Reis**'e babasını gösterip:

"- Babam!" dedi.

Kara Hasan Reis önce **Hacı Mehmed Efendi**'nin elini öptükten sonra **Pîrî Reis** ile kucaklaşıp:

"- Azizim bu ne hâl?! Evine kapanmış dışarı çıkmıyorsun. Bize mi yoksa denizlerine mi küstün! Bilmez misin ki; ölenle ölünmez. Merhum amcanın ruhu şâd olmak ister. Bu da ancak gazâya devam etmemizle mümkün olur." dedi.

Kara Hasan Reis daha başka şikâyetlerde de bulunacaktı fakat **Pîrî Reis** O'nu elinden tutarak sedire doğru yönlerdirdi ve:

"- Kardeş, hele bir otur! Soluklan! Sen galiba seferden yeni geldin, acele etme! Konuşacak çok şeyimiz var."dedi.

İki dost sedirde yerlerini aldıkları sırada **Hacı Mehmed Efendi** oğluna:

"- Sana konuşup dertleşeceğin biri geldi. Ben çıkayım da rahat rahat konuşun." dedi ve odadan çıkıp gitti.

İki dost baş başa kalınca **Kara Hasan Reis**:

"- Sen bu odaya kapanmış ne yapıyorsun?" dedi.

Pîrî Reis şu karşılığı verdi:

"- Bir çoklarına senin de katıldığın amcamın deniz seferlerinin târihçesini yazıyorum. Maksadım bu seferlerde elde ettğimiz bilginin zâyi olmayarak gelecek nesillere intikalidir."

Kara Hasan Reis'in:

"- Eserinin adı nedir?!" diye sorması üzerine **Pîrî Reis** :

"- **Kitab-ı Bahriye**"dedi.

Kara Hasan Reis:

"- Şimdiye kadar neler yazdın?!" diye sorunca **Pîrî Reis** anlatmaya başladı:

"- Tam on bir yaşımdaydım ki; amcam **Kemal Reis** bir seferden dönmüş şu Gelibolu'ya gelmişti. Bütün ahâli defne dalları ve bayraklarla donatılmış kayıklarla O'nu karşılamaya çıkmıştı. Amcamın mâiyetindeki kadırgalardan ise, havaya kuru sıkı top atışları yapılıyor, birçok esir ve ganimet dolu olarak seferden dönen gemiler yavaş yavaş limana giriyorlardı. O andaki âlâyiş beni büyüledi. Bende amcam gibi namlı bir denizci olmak hevesi uyandı. Kendisine bir sonraki seferinde beni de yanına alması için yalvarıp yakardım. O, küçüklüğümü hesap ederek babamdan izin almak ihtiyacını hissetti. Babamsa benim o yaşta bir çatışma esnasında kendimi koruyamayacağımı düşünerek pek râzı olmak istemediyse de amcam O'nu beni gözü gibi her tehlikeden koruyacağına söz vererek ikna edebildi. Lâkin anamı râzı etmek kolay olmadı. O bana:

"- Hele biraz sabret! Birkaç yaş daha büyü, delikanlılığa ayak bas. O zaman amcana katılmana mâni olmam!" diyordu.

Buna rağmen güçlükle anamı da ikna ederek tamı tamına on bir yaşımdayken amcam **Kemal Reis**'in mâiyetine girdim. Azapların – hiç şüphesiz bir iltifat olmak üzere bana – "**Pîrî Reis**" diye hitap etmeleri gururumu çok okşuyordu."

Pîrî Reis, "**Kitab-ı Bahriye**"sine yazmakta olduklarını ve yazacaklarını böylece anlatmaya başlamıştı ki; **Kara Hasan Reis** O'nun sözünü keserek:

"- Kardeşim bence böyle bir kitapta bütün Müslümanlar'ın denizcilik târihini tâ başından itibaren anlatmalısın! Sen de çok iyi bilirsin ki **Hz. Muâviye** henüz Şam vâlisi iken İslâm Devleti'nde ilk defa donanma teşkil ederek Kıbrıs'ı fethetmişse de Kıbrıslılar müslüman olmayı reddettikleri için Konstantiniyye Şehri'nin zaptıyla çeşitli ganimetler alınarak geri dönülmüştü.

Bu sefere iştirak etmiş bulunan **Ümm-i Haram,** muhârebe esnasında şehid olmuştu. Bu mübarek kadın, ashabın ileri gelenlerinden **Enes bin Mâlik** Hazretleri'nin halası ve Peygamber Efendimizin kardeşliği **Ubâde bin es-Sâmit**'in zevcesiydi. Kendisine böyle bir sefere iştirak edeceği çok evvel Rasûlullah tarafından müjdelenmişti. Şöyle ki;

Bir gün **Ubâde bin es-Sâmit**'in evinde uyumakta bulunan Peygamberimiz, gülerek uyanmışlar.

Ümm-i Haram:

"- Niçin güldünüz, yâ Resûlallah!.." diye sorunca şu cevabı almış:

"- Ümmetimden bir cemaat, serirler üzerindeki mülûk gibi denizde gidiyorlar gördüm. Taaccüb ettim."

Ümm-i Haram:

"- Yâ Resûlallah duâ buyurun ki, Allah beni de onlardan kılsın!.." diye rica edince Peygamberimiz:

"- Sen onlarla berabersin!.." buyurmuşlar.

Sonra tekrar uyumuşlar ve yine gülerek uyanmışlar. **Ümm-i Haram** tekrar sormuş ve aynı cevâbı almış. **Ümm-i Haram Hz.Maviye**'nin "**Kıbrıs Seferi**" ne katılmış ve orada şehîd olmuştur.

Onun şehid olduğu yerde, bilâhare Müslüman-

lar, bir cami, türbe ve tekke yaptırmışlardır ki, hâlâ **"Hala Sultan Türbesi"** nâmıyle mâruf bir ziyâretgâhtır."

Kara Hasan Reis bunları söyledikten sonra müslüman Araplar'ın **Târık bin Ziyad** kumandası altında 711 Yılı'nda İspanya Kıt'ası'na çıkarak Vizigotlar'dan burasını devralıp kazandıkları zaferleri anlatmaya başlamıştı ki; **Pîrî Reis** O'nun sözünü keserek:

"- Arkadaşım!" dedi. "Benim niyetim İslâm târihindeki denizcilik faaliyetlerini yazmak değildir. Ben amcamla birlikte dolaştığım yerlerde gördüklerimi ve edindiğim tecrübeleri bizden sonraki denizcileri intikal ettirmek istiyorum. Bu dediğin, târihçilerin işidir. Ben edindiğim bilgi ve tecrübelerin zâyi olmasına mâni olmak yanında bir de amcama olan vefa borcumu ödemek istiyorum." dedi.

Bunun üzerine **Kara Hasan Reis**:

"- Peki! Öyle olsun, fakat sen " dedi. "Denizcilik târihine hepimizden daha ziyâde meraklısın!. Şu İspanya'nın fethi ile alâkalı olarak zihnimde öteden beri bir sual vardır. Müsaâde edersen onu sorabilir miyim?"

Pîrî Reis :

"- Peki! Sor bakalım!" deyince **Kara Hasan Reis** ona şu suali sordu:

"- Derler ki **Târık bin Ziyad** İspanya Kıt'ası'na çıktıktan sonra askerlerini cesâretlendirmek için orayı fetih husûsundaki kararlılığını göstermek maksadıyla kendilerini oraya nakleden gemileri yaktırmış! Bu bana pek mâkul gelmiyor. Sen ne dersin. O, böyle bir iş yapmış mıdır?!"

Pîrî Reis :

"- Hayır! Bu yaygın rivâyet son zamanlarda birileri tarafından uydurulmuştur. Bu doğru olamaz. Çünkü..." dedi ve bu husûstaki târihî gerçeği şöyle hikâye etti:

"- Emevi Devleti'nin hükümdarlarından **Velid**, milâdî 705 târihinde Hilâfet Makâmı'na geçtiği sırada Kuzey Afrika'daki İslâm ordusunun başında haris, kıskanç, sert ve buna mukâbil de mükemmel bir asker olan **Mûsâ bin Nusayr** bulunuyordu. Emrindeki orduyu, artık müslüman olmuş bulunan Berberîler ile takviye eden **Mûsâ**, süratli bir ilerleyişle Atlas Okyanusu sahillerine ulaşmıştı. (706 - 709).

Berberîler'in topyekün müslümanlaşması sebebiyle kolaylıkla gerçekleşen fetihlere rağmen Bizans'ın elinde bulunan "**Septe**" mukâvemet hâlindeydi. Burada bir Bizans vâlisi sıfatıyla bulunan **Julianus** - âdeta - müstakil bir hükümdâr durumunda idi. Denizden yardım alabildiği için burayı kuşatan **Mûsâ** başarılı olamadı. Buna rağmen **Julianus**'ın İspanya'ya hâkim olan Vizigotlar'la arası pek açık olduğu için **Mûsâ** ile anlaşmakla kalmadı, bir de O'nu - donanması ile yardımcı olmak vaadiyle - İspanya'nın fethine teşvik etti.

Zirâ, Vandallar'ı Kuzey Afrika'ya sığınmaya mecbur ederek burada hâkimiyet tesis eden Vizigotlar, O'nun amansız bir düşmanı idi. O'ndan İspanya'daki Yahudiler'in işkencelerle nasıl hıristiyanlaştırılmaya çalışıldığını, halkın ağır vergi yükü altında ezildiğini, orada oligarşik yâni zümre diktatörlüğü sisteminin insanları canından bezdirdiğini öğrenen **Mûsâ,** Emevi Halifesi **Velid**'e müracaatla, "**İklimi Suriye**

gibi yumuşak, toprağı Yemen gibi bereketli, pek çok çeşitli bitki yetişen, dağları mâdenlerle dolu bir memleket olan'' İspanya'nın fethi için izin istedi.

Velid gönderdiği cevapla: **"dikkatli olmasını, ihânete uğramamasını, Müslümanlar'ın hayatını tehlikeye atmamasını"** tavsiye ederek, O'nun istediği müsâadeyi verdi.

Velid'den İspanya'ya çıkmak için beklediği müsaadeyi alan **Mûsâ,** emrindeki kumandanlardan **Tarif bin Mâlik**'in emrine verdiği beş yüz kişilik bir kuvveti, 710 yılında İspanya'ya çıkarttı. Bunları **Julianus**'a âid dört gemi, karşı sahile taşımıştı. Bu keşif kuvveti, hiçbir zâyiât vermeden büyük bir ganimetle geriye döndü.

Bu ilk teşebbüsten iyi bir netice alınınca, **Mûsâ,** bu defa yedi bini Berberî, üç yüzü de Arap olan ikinci bir kuvveti yine **Julianus**'un gemileri ile karşı sahile gönderdi. Bu kuvvetin kumandanı, kendisinin azaldı kölesi olan **Târik bin Ziyad**'dı. Bütün kaynaklar, O'nun bugün **"Cebel-i Târık"** denilen dağ silsilesinin eteğinde karaya çıktıktan sonra (30 Nisan 711), askerlerini düşmana karşı şecaatlendirmek için kendilerini İspanya sahillerine taşıyan gemileri yaktırmış olduğunu söylemekte müttefiktirler. Ancak – ne yazık ki – bizim de O'nun ayak bastığı bu kıt'ayı fethetmek husûsundaki azim ve kararlılığına delil olarak görüp takdir ettiğimiz bu bilgi, doğru değildir!

Zirâ bu gemiler Müslümanlar'ın değil, **Julianus**'un malı idi. Başkasına âid gemileri neden yaktırsın? Üstelik bu gemiler yakılmış olsaydı, bilâ-

hare **Mûsâ,** sekiz bin kişilik bir kuvvetle İspanya'ya hangi gemilerle çıkmış olacaktı? Hattâ **Târık**, az sonra kendisi de takviye almış ve ordusu on bin veya on iki bine yükselmiştir. Bu da gemilerin o anda yakılmayıp, daha birkaç sefer yaptıklarını göstermektedir. Galiba bu gemileri boş olarak geriye göndermiş olduğu ve bu sebeple ileri harekâta devam ederken askerleri bozulunca:

"- Ey gâziler! Gâfilce nereye kaçıyorsunuz? Önünüz düşman, arkanız deniz!.. Denizde boğulmayı mı, yoksa şehid olmayı mı istersiniz?" tarzında hitap etmiş olduğuna dâir rivâyet pek meşhurdur. Gâliba birileri hamâset maksadıyla bu sözleri "**gemileri yakmak**" şekline sokmuştur!.." dedi.

Verilen bu izahata memnun olan **Kara Hasan Reis**:

"- Teşekkür ederim." dedikten sonra **Pîrî Reis'**den kitabının giriş kısmında hiç olmazsa kısa bir şekilde denizcilik tarihine dâir bir izahatta bulunmasının doğru olacağını söyleyip O'ndan bunu talep etti.

Bu teklif **Pîrî Reis** tarafından kabul edilmeyince:

"- Fakat bence hiç olmazsa biz müslüman Türkler'in Anadolu'yu ele geçirmelerinden itibâren denizlerde olup bitenleri bir girizgâh ile anlatmalısın. Çünkü Selçuklu Devleti ile Osmanlı Devleti bir ve aynıdır. Bu devletleri kuran hanedanların adlarından başka ortada bir fark mevcud değildir. Biz müslüman Türkler'in denizciliğe nasıl başladığını hiç olmazsa Selçuklu emirlerinden **Çaka Bey**'in Bizans Donanması'yla giriştiği deniz savaşını anlatarak or-

taya koymalısın!" dedi ve ilâve etti:

"- Sen de bilirsin ki tarihte **Çaka Bey** olarak meşhur olmuş bulunan "**Döğüs Bey**" merkezi İzmir olmak üzere bir beylik kurmuştu. Bu beylik Bizans'ın merkezi olan İstanbul'u tehdid ediyordu. Zirâ O, Ege adalarının birçoğunu ele geçirmişti. O 1071 târihli Malazgird zaferinden sonra Anadolu'da fütûhâta girişen Oğuz beylerinden birisiydi. Önceleri Bizanslılar esir düşmüş uzun bir esâret hayatı yaşadıktan sonra Rumeli'deki Peçenek Türkleri'nin yardımıyla kaçıp kurtulmuş ve İzmir havâlisinde bir beylik kurmuştu.

Bizansla birçok kereler savaştı ki; bu savaşlardan biri de anlı şanlı bir deniz muhârebesiydi. 19 Mayıs 1090 tarihinde Ege Denizinin "**Koyun Adaları**" açıklarında Bizanslıların çok üstün deniz kuvvetlerini mağlub ederek büyük bir zafer kazanmıştır. Ecdadımızın Anadolunun fethine başladığı 1071 tarihinden sadece on dokuz yıl sonra elde edilen bu başarıyı yazmamak sanırım pek doğru olmaz!" dedi.

Kara Hasan Reis bu girizgâhtan sonra **Çaka** Bey'in Bizanslılar'la yaptığı deniz muhârebesini anlatmaya başlamıştı ki; **Pîrî Reis** yine O'nun sözünü keserek:

"- Kardeş! Tekrar söyleyeyim. Benim bu kitapla yapmak istediğim iş katılmış bulunduğum muhârebeleri anlatmak ve denizciliğe dâir edindiğim bilgileri geleceğin denizcilerine nakletmekten ibârettir. Senin bu söylediğin ise, tarihçilerin işidir. Müsaâde edersen ben beraber olduğumuz savaşlara dâir yazdıklarımı ve yazacaklarımı anlatayım da sen bunlar-

dan bir yanlış veya eksik görürsen lütfen beni ikaz et ki; eserimiz mümkün mertebe kusursuz olsun." dedi.

Kara Hasan Reis bu itirazı da kabul ederek:

"- Pekâlâ! Sen bilirsin. Öyleyse yazdıklarını ve yazacaklarını kısaca anlat bakalım!" dedi.

Pîrî Reis anlatmaya başladı:

"- Ben," dedi. "Şu ana kadar amcamla gezip dolaştığım yerlerdeki limanları, adaları denizleri ve bunlardaki fırtınaları izah ettim. Bu yerlerin güzelce haritalarını çizdim. Ha, bir de denizcilerin kullandıkları pusula vesâire gibi âletler hakkında izahatta bulundum. Maksadım bizden sonraki denizcileri bilgilendirmek olduğu için bu gibi mâlumâta öncelik verdim. Senin arzu ettiğin gibi eserime denizcilik târihine âid bir girizgâhla başlamadım. Evvelce söylemiş olduğum üzere onu devletin târihçilerine bıraktım. Sözün burasında **Kara Hasan Reis** sordu:

"- Peki meşhur **Kemal Reis** amcamla katıldığın deniz savaşlarını yazmayacak mısın?!"

Pîrî Reis:

"- Elbette yazacağım!.." dedi ve ilâve etti:

"- Bu eseri yazmaktan maksadım bizden sonraki denizcileri bilgilendirmek olduğu kadar aynı zamanda amcama karşı vefa borcunu ödemektir. Biliyorsun **Kemal Reis** amcamın otuz iki senelik bir mücâdele hayatı vardır. Bu müddetin ancak yarısı yâni 1495'ten vefât yılı olan 1511'e kadar olan zaman devlet hizmetinde geçmiştir. Bu sebeple devletin resmi târih yazarı olan vak'anüvisler O'nun hizmetlerini lâyıkı veçhile anlatmamışlardır diye düşünüyorum. Ömrü vefa etseydi muhakkak "**Kaptan-ı Derya**"

ünvanını kazanır ve bu ünvanla kazanacağı başarılar vak'anüvislerce dikkate alınıp tafsilâtı ile kaydedilebilirdi. O, on sekiz yirmi yaşlarında iken kendi adına korsanlığa başlamış, denizlerde İslâm düşmanlarının korkulu rüyası hâline geldikten sonra devletin dikkatini celbedebilmişti."

Kara Hasan Reis sordu:

"- Devletimiz **Kemal Reis** gibi büyük bir denizciye sâhip çıkmakta sence neden bu kadar geç kaldı?!"

Pîrî Reis bu suale şu cevabı verdi:

"- O zamanlar devletlû hünkârımız **Sultan Bâyezid Han**'ın başı kardeşi **Cem Sultan** vak'ası dolayısıyla bir hayli dertte idi. Rodos şövalyeleri tarafından Avrupa'ya kaçırılmış olan **Cem Sultan** uzun ve mâceralı bir esâret hayatından sonra nihâyet Papa'nın kontrolü altında Napoli'de yaşamaktaydı. **Sultan Bâyezid Han** efendimiz Haçlılar'ın O'nun emrine belli miktarda asker verip Osmanlı ülkesine saldırtmalarını önlemek maksadıyla Vatikan'a her yıl **kırk bin duka altını** "**hediye**" nâmı altında fakat aslında "**haraç**" olan bir meblağ ödemekteydi.

1495 Yılı'nda **Cem Sultan**'ın Napoli'de normal eceliyle ölmesi üzerine endişeleri zâil olan Padişah efendimiz **Sultan Bâyezid Han** Akdeniz'de kendi başlarına devletin düşmanlarına karşı korsanlıklarla bir yıldırma hareketi yapan bütün denizcileri İstanbul'a dâvetle resmen devlet kadrosuna geçirdi. Bunların hepsine geniş imkânlar tanıdı.

İşte **Kemal Reis** amcam da o sırada İstanbul'da dâvet olunmuştu ki; bu padişah ziyâretinde ben de O'nunla birlikte idim. Padişah devlete yapmış oldu-

ğumuz hizmetlerden dolayı bize teşekkürler ve hayır dualar etti."

Pîrî Reis:

"- Fakat biz Padişah hazretleri tarafından huzura kabul olunarak resmen devlet hizmetine kabul olunacağımızı çok önceden biliyorduk!" dedi.

Kara Hasan Reis:

"- Nasıl?!" diye sorunca da şu izahatta bulundu:

"- Biliyorsun biz amcamın idâresi altında kendi başımıza buyruk bir sûrette devletimizin düşmanlarına karşı yıldırma hareketleri yaparken önceleri sığınacağımız bir liman olmadığından dâimî bir sûrette açık denizde konaklardık. Sen de bilirsin buna "**alarga**" denilir. Yâni biz denizde alarga hâlinde bulunurken bir vakitler Tunus'a bağlı "**Bicâye Limanı**" önlerinde demir atmıştık ki; sahil halkı kayıklarla denize açılıp yanımıza geldiler. Amcam onlara:

"- Bu ne hâldir?! Siz ne cesâretle bizim gibi korsanların yanına böyle silâhsız ve küçük küçük kayıklarla gelebildiniz! Bu ne cesâret?!" diye sorunca onlar şu cevabı verdiler:

"- Biz sizin dostunuzuz! Sizi aramıza dâvet için geldik!"

Kemal Reis amcam hayretle sordu:

"- Siz kimlersiniz?!"

"- Biz Tunus'a bağlı şu Bicâye Liman şehrinin sâkinleri olan müslümanlarız. Aramızda **Seyyid Muhammed Tuvattî** isminde bir pîr-i fâni Allah dostu yaşamaktadır. Söylendiğine göre O'nun yaşı yüz yirmiyi aşmıştır. O bize:

"- Pek yakında buraya Rum (Anadolu) İslâm

Devleti'nin düşmanları ile savaşan gâziler gelecektir. Gözetleyip onları karşılayın. Bundan sonra her başları sıkıştığında bizim limanımızda konaklayabileceklerini bildirin." dedi.

Biz üç gündür denizi gözetlemekteydik. Sizin buraya yaklaştığınızı görünce kendisine haber verdik. O:

"- Gelenler kaç gemidir?" diye sordu.

Üç gemi olduğunu bildirdik. O:

"- Beklediğimiz bunlardır. Varın karşılayın. Kendilerini misafir edip ikramlarda bulunun!" dedi. Bunun üzerine buraya gelmiş bulunmaktayız. Sizi şehrimize dâvet ediyoruz." demeleri üzerine ileri gelir kaptanlarla birlikte bu dâvetçilerin kayıklarıyla sâhile çıktık. İlk işimiz bu mübârek zatın tekkesine gidip O'nu ziyaret etmek oldu. O, bize iltifatlarda bulundu, dualar etti ve sohbetimiz esnasında şu müjdeyi verdi:

"- Siz çok geçmeden Rum padişahı tarafından dâvet olunup devlet hizmetine alınacaksınız ve müslümanlara denizlerde pek çok hizmet edeceksiniz!" dedi.

Sen de bilirsin ki; Araplar Anadolu'ya "**Diyârı Rum**" yâni Romalılar'ın Ülkesi adını vermişlerdir. Bu sebeple Anadolu'da kurulan Müslüman devletleri de "**Rum**" veya "**Rûmî**" sıfatıyla anarlar. Meselâ Selçuklu Devleti'ne "**Rum Selçuklu Devleti**" demişlerdir. **Mevlânâ** hazretlerinin "**Celâleddin-i Rûmî**" sûretinde anılması da O'nun Orta Asya'nın "**Belh şehri**"nden gelerek Anadolu'nun göbeğindeki Konya'yı vatan olarak seçmiş bulunmasındandır. **Celâleddin-i Rûmî**; "Anadolulu **Celâleddin**" de-

mektir.

O mübârek zât ayrılırken elini amcamın başı üstüne koyarak üç ihlâs-ı şerif okuyup üzerine üfledikten sonra:

"- İnsanlar Âhiret'te sana gıbta edeceklerdir. Zirâ çok şerefli bir mevkiin olacak."demişti.

Meğer bu şerefli mevkii "**şehidlik**"miş. Biz o zaman bu sözün mânâsını anlamamıştık. Fakat bugün o mübarek zatın her iki kerâmetinin de gerçekleşmiş olduğunu görmüş olduk." dedi.

Pîrî Reis bu izahatı verdikten sonra tekrar padişah ile görüşmelerini anlatmaya devam ederek dedi ki:

"- Burada yeri gelmişken sana bir şey izah edeyim. Padişah huzurunda toplanmış olan vezirlerden birisi devlete tâbi olmaksızın kendi başlarına buyruk bir sûrette korsanlık edenlerin bu faaliyetlerini "**çapulculuk**" olarak anarak bazı târizlerde bulundu fakat padişah O'na cevaben hepimizi rahatlatan şu konuşmayı yapmıştı:

"- Paşa hazretleri! Senin denizlerde olup biten işler hakkında fazla mâlumatın olmadığın anlaşılıyor. Ben kardeşim **Cem**'in nâzik durumu dolayısıyla Akdeniz'de ve hattâ Atlas Okyanusu'nda faaliyet gösteren bu yiğit insanlarla resmen ve alenen alâkadar olmadımsa da onların hareketlerini devamlı bir sûrette takip ettirmekte idim. Bu husûsta bana verilen raporlara göre bu reislerin İslâm hukuku kâidelerine aykırı bir hareketleri olmamıştır.

Herkes bilir ki; denizlerde faâliyet gösteren insanlar üç kategori teşkil ederler. Bunlardan birin-

cisi bir devletin emrinde hareket eden ve muntazam donanmalar hâlinde kendi düşmanlarına karşı savaşanlardır. İkinci bir grup teşkil edenler vardır ki; onlar devlet bünyesinde yer almamakla beraber mensup oldukları devletin düşmanlarına karşı yıldırma hareketleri yaparlar. Böyle insanlar devletle alâkası olmayan sivil insanlara ve ticaret gemilerine dokunmazlar. Hatta mensup oldukları devletle bir ihtilâfı olmayan ecnebi donanmalarıyla dahî mecbûr kalmadıkça savaşmazlar. **Kemal Reis** ve emsali denizcilerimiz bugüne kadar kendi imkânlarıyla düşmanlarının aksine hareketlerine rağmen bu temel esaslar dâhilinde faaliyet göstermiş ve devletimize hizmet etmişlerdir. Onları kınamak için denizlerde üçüncü bir gurupu teşkil eden ve mal yağmalamaktan başka bir gâyesi olmayan âdi serdengelerle bir telâkki etmek asla doğru değildir!" Hem **Kemal Reis** tâ 1470 Yılı'nda Vezir-i azam **Mahmud Paşa**'nın emrinde bir arab nefesi olarak "**Eğriboz**", seferine katılmış daha sonra da arabların reisliğini yapmıştır. Korsanlığa başlaması devletinin tâlimatıyladır dedi ve bir müddet duraklatıktan sonra o vakte kadar Divan'daki paşalardan birçoğunun dahî bilmediği bir "**devlet sırrı**"nı şöyle ifâde etti:

"- Biliyorsunuz, 1486 Yılı'nda gâyet müşkül bir durumda olan Endülüs Müslümanları'nın bir elçisi huzurumuza gelmişti. O elçi şu Divan'ınımızda Müslümanlar'ın İspanya'da mâruz bulundukları zulümleri anlatan bir mersiye okumuştu da hepimizi hüngür hüngür ağlatmıştı. O zaman kardeşim talihsiz **Sultan Cem,** Papa'nın elinde nâzik

bir esir durumundaydı. Düşmanlarımızın her an O'nu kullanarak yeni bir "**Haçlı Seferi**" ile üzerimize gelmeleri ihtimali vardı. Bu sebeple Endülüs Müslümanları'na âşikâre bir sûrette sâhip çıkmak siyaseten pek tehlikeli idi. Bu sebeple ben şimdi aramızda olan **Kemal Reis** evlâdıma gizlice haber göndererek O'nu Endülüs Müslümanları'na yardım etmek üzere vazifelendirdim. O'na el altından imkânlar sağladım. Yâni O, her ne yaptıysa – aslında – devletimiz adına yapmış fakat düşmanlarımız bu durumu bilmedikleri için O'nun hareketleri sebebiyle bizi sıkıntıya sokacak bir harekette bulunmamışlardır!" dedikten sonra amcamın hizmetlerini hulâsaten paşalara nakletti ve sonunda Divan'da hazır olan **Şeyhülislâm Alâüddin Arabî** Efendi'ye dönerek:

"- Efendi hazretleri!.." dedi."Aramızda bulunan Kaptan-ı Derya **Sinan Paşa** bütün anlattıklarıma vakıf bulunmaktadır. Zirâ ben bu kahramanları el altından sağladığım desteği hep O'nun vasıtası ile yürüttüm." dedi ve:

"- Bu duruma siz ne dersinizi?!" diye sordu.

Şeyhülislâm Alâüddin Arabî Efendi, Padişah'ın bu izahatını dinledikten sonra **Kemal Reis** ve emsalinin denizlerde kendi başlarına buyruk bir sûrette görünerek icrâ ettikleri faaliyetlerin Padişah'ın zikrettiği usuller ve O'nun gizli emirleri dâhilinde yürütülmesinin yüce şeriatimize aykırı olması şöyle dursun bilâkis bu faaliyetlerin her müslüman üzerinde câri olan "**farz**" mâhiyetindeki "**cihad**" olduğu husûsunda dinî bir izahatta bulunmasıyla hepimiz derin bir nefes aldık. O tarihten iti-

baren amcam **Kemal Reis** her ne yapmışsa devletin emriyle yapmıştır ki; bunların başında Endülüs müslümanlarını mâruz bulundukları zulümlerden kurtararak İspanya'dan Kuzey Afrika'ya kaçırmaya devam etmiş olması gelir." dedi.

Sözün burasında **Kara Hasan Reis** sordu:

"- Merhum reisimizin Padişah tarafından bu vazifelendirilişi hangi yıldaydı?!"

Pîrî Reis:

"- 1487 Yılı'nda!" dedi ve kısaca şu izahatta bulundu:

"- Amcam **Kemal Reis**, Kaptan-ı Derya **Sinan Paşa** vasıtasıyla Padişah'ın tâlimatlarını öğrendikten sonra İspanya Donanması'nın peşine düştü. Onu Akdeniz'de yakalayıp mağlup ettikten sonra Malaka Şehri'ni basıp yağmaladı ve burasını tahrib ederek İspanya Müslümanları'na kan kusturan düşmana ilk darbesini vurdu. "**Cerbe Adası**"nı ele geçirip kendisine bir üs hâline getirdi. Buradan hareketle tertiplediği akınlarla başta İspanya olmak üzere Fransa ve İtalya sahillerine saldırıp Haçlılar'a dehşet ve korku saldı. Haçlılar'ın donanmaları Akdeniz'e açılamaz oldu. Her biri bir limanda pineklemeye mecbûr kaldı. Bu hâlde bile **Kemal Reis**'in saldırılarına mâruz kalmaktan kurtulamıyorlardı.

Sık sık hareket merkezi olarak seçtiği limanları değiştiren **Kemal Reis**, bir seferinde "**Malta Adası**"sını tahrip edip yağmaladı. Buranın hâkiminin oğlu bile esirler arasındaydı.

Hâsılı aziz kardeş!.. Amcamın bu faaliyetleri anlatmakla bitmez. O icrâ ettiği faaliyetleri

KEMAL REİS
(1463-1511)

Gelibolu'da oturan Kaptan-ı Derya **Sinan Paşa**'ya anlatıyor. O da durumu raporlar hâlinde Padişah'a bildiriyordu. Padişah ise **Cem Sultan**'ın normal eceli ile Napoli'de vefâtı üzerine bu gâileden kurtulunca bizimle olan münâsebetini alenîleştirmek üzere amcam ve emsali denizcileri İstanbul'a çağırıp resmen vazifelendirdi."

Kara Hasan Reis sordu:

"- Peki Padişahımız efendimiz **Cem Sultan** gâilesinden kurtulduktan sonra neden İspanya'ya müdâhele etmedi acaba?!"

Pîrî Reis:

"- Edemezdi." dedi ve şu izahatta bulundu:

"- Çünkü **Cem Sultan** 1495 Yılı'nda vefât etti. Endülüs Devleti ise bu tarihten üç yıl evvel yâni 1492 Yılı'nda tamamen ortadan kalkmış bulunuyordu.

Esasen 711 târihinde başlayan İspanya'nın Müslümanlar tarafından fethi üç yıl gibi kısa bir zaman zarfında tamamlanmış ve bu koca kıt'a Emevi Devleti'nin bir vilâyeti hâline gelmişti. İspanya'yı baştan başa fethedip Fransa hududuna dayanan İslâm ordularının kumandanı **Tarık bin Ziyad** Şam'daki Emevi halifesine müracaatla harekete geçip Avrupa'yı baştan başa çiğneyerek İstanbul'u kuşatmak gibi dâsitânî bir talepte bulunmuştu. Fakat böyle bir hareketin tehlikesini hesap eden halife kendisine müsaade etmemişti.

İspanya, Endülüs adıyla 756 Yılı'na kadar Şam'dan gönderilen vâlilerle idâre edilmişse de bu târihten itibaren Emevi Devleti ortadan kalkmış ve Emevi Hânedânı onun yerine kurulan Abbasiler ta-

rafından 750 Yılı'nda kâmilen kılıçtan geçirilmişti. Bu katliamdan kurtulan bir Emevi şehzâdesi olan **Abdurrahman bin Muâviye** mâceralı bir yolculuktan sonra İspanya'ya vâsıl olmasıyla 756 Yılı'nda buradaki müslümanlar "**Endülüs Emevi Devleti**" adıyla müstakil hâle gelmişti. Takriben üç yüz sene büyük bir şa'şa ve depdebe ile ayakta kalan Endülüs Emevi Devleti 1031 târihinde yıkılıp yerini "**Tevâif-i Mülûk**" denilen küçük küçük beyliklere bırakmıştı.

Tevâif-i Mülûk devrinde **Leon Kralı Alfonse** Müslümanlar'ın bu parçalanmasından istifâde sûretiyle hâkimiyetini genişletmeye başlayınca Endülüs Müslümanları Kuzey Afrika'daki ırkan "**Bereberî**" olan **Murâbıtlar Devleti**'nden yardım istemişti. Bu devlet İspanya Kıt'ası'na çıkarak Hıristiyan ilerleyişini durdurmuşsa da burasını kendilerine bağlı bir eyâlet hâline getirmişlerdi. 1090 târihindeki bu gelişmeden sonra Murâbıtlar İspanya ile gerektiği kadar alâkadar olamadıklarından 1145 târihinde bu devlet yıkılmış, onun yerini "**Muvahhidler Devleti**" almıştı. Bu devletin de Hıristiyan taarruzları karşısında zaafa uğrayarak târihe intikal etmesi üzerine İspanya'daki müslümanlar, merkezi Gırnata olan küçük bir devlet hâline gelmişti. Buradaki **Benî Ahmer Devleti** de iki yüz yıldan ziyâde Hıristiyan tecâvüzlerine karşı koymuşsa da nihâyet güçsüz düşmüştü. **Aragon Kralı** katolik **Ferdinand**'ın **Kastilya Kraliçesi İzabella** ile evlenmesi sonunda bu iki devletin birleşmesiyle kuvvetlenen Hıristiyanlar'a karşı küçücük **Benî Ahmer Devleti**'nin ayakta kalması mümkün olamamış ve

1092 târihinde bu devletçiğin ortadan kaldırılmasıyla İspanya'da Müslümanları'ın hâkimiyeti nihâyet bulmuştur.

İşte Azizim, görüyorsun ki; İspanya'daki Müslüman hâkimiyeti bundan takriben 400-500 sene evvel parçalanıp "**Tevâif-i Mülûk**" devri başlamasıyla yıkılmaya yüz tutmuş bulunmaktaydı. Bu şartlarda devletimizin oraya müdâhale etmesi artık çok geç kalmış bir hareket olacaktı. Orada yıkılış alâmetleri zuhur ettiğinde bizim Devlet-i Osmâniyemiz henüz târih sahnesine çıkmış bile değildi.

Kara Hasan Reis sordu:

"- Peki Mısır'daki Memlûklar müdâhele edemezler miydi?!"

Pîrî Reis:

"- Onların durumu da Osmanlılar'dan farklı değildir. Endülüs'teki son müslüman varlığı Gırnata, Hıristiyanlarca kuşatıldığı hengâmda Endülüs müslümanları Padişah efendimiz gibi Mısır Sultanı'na da bir heyet gönderip yardım talebinde bulunmuştu. Fakat o târihte Mısır Donanması da Osmanlı Donanması gibi kuruluş merhalesindeydi. Hattâ, Osmanlı Donanması'ndan daha zayıftı. Bu sebeple onlar da bir şey yapamadılar.

Bak Azizim! Bu Endülüs müslümanlarının âkibeti bizler için çok ibretlidir. Burada sâbit olmuştur ki; Hıristiyanlar'ın verdiği söze güvenmek asla câiz değildir. Gırnata kendilerine mal ve can emniyeti garanti edilmek şartıyla teslim edilmiş olduğu hâlde Haçlılar bu sözlerinde bir hafta bilemedin on gün durduktan sonra halkı ya Hıristiyan olmak veyâ-

hud da bu kıt'ayı terketmek husûsunda zorlamaya başladılar. Bunun için yapmadık zulüm bırakmadılar. Hattâ, o mutaassıp kâfirler ilim ve teknikte o devrin en ileri bir medeniyetini temsil eden Endülüs Medeniyeti'ni yakıp yıkmakta bir beis görmediler. Binlerce yazma kitap ihtiva eden kütüphaneleri ateşe verdiler. Mal yağmalamada, can telef etmede akıllara durgunluk verecek zulümler yaptılar. Bizimse yapabildiğimiz o cehennemî zulümlerden kurabildiklerimizi sâlimen Şimalî (Kuzey) Afrika'ya ulaştırmaktan ibâret kaldı. Onlardan bir kısmını ise, devletimiz Anadolu'da Adana ve havalisine ve Suriye'ye yerleştirerek yaralarını sarmaya çalıştı. Sen de bu seferlerde bizimle beraberdin. Bu faciâlara benim kadar sen de vâkıfsın. Bunları bana anlattırarak ızdırabımı tazelemekte ne beis var?!" dedi.

Sözün burasında **Kara Hasan Reis** tekrar sordu:

"- Senin bu "**Kitab-ı Bahriye**" isimli eserinde amcanın sadece devlet hizmetinde olarak icrâ ettiği faaliyetler mi yer alacak?!"

Pîrî Reis:

"- Hayır! Sadece devlet hizmetinde icrâ ettiği faaliyetler değil, bildiğim kadarıyla O'nun ölümüne kadar gerçekleştirdiği bütün kahramanlıkları anlatmayı düşünüyorum." dedi. **Kara Hasan Reis** sordu:

"- Bu çok hacimli bir eser olmaz mı?!"

Pîrî Reis:

"- Olsun! Ne beis var. Sen de bu faaliyetlerin büyük bir kısmında beraber bulundun. Buna rağmen

ömründe belki de bir mektup bile yazmamışsındır. Bense gittiğim her yerde, katıldığım her savaşta defterler dolusu notlar tuttum."

Sözün bu noktasında bulunduğu odanın dört bir köşesine defterleri ve kâğıtları göstererek:

"- Bu kadar zahmet heder olsun istemiyorum. Geleceğin denizcilerine tecrübelerimizi nakledersek onların başarılarında bir payımız olabileceğini düşünmekteyim." dedi.

Kara Hasan Reis:

"- Bu demek oluyor ki; bu kitaba yazacağın bilgileri anlatmak istesen bu günlerce anlatmakla bitmez. Sence, bu **Kemal Reis** amcanın katıldığı savaşlardan en ehemmiyetli gördüğünü anlatmanı rica etsem ne dersin?!" demesi üzerine **Pîrî Reis**:

"- Peki!" diyerek anlatmaya başladı:

"- Amcam **Kemal Reis** daha önce ifâde etmiş olduğum üzere 1495 senesinde Padişah'ın dâveti üzerine İstanbul'a giderek devlet hizmetine girmiştir. Ertesi yıl "**Haremeyn**" yâni Mekke ve Medine haremlerine tahsis edilen vakıfların gelirlerini götürmek üzere donanmayla yola çıktı. Çünkü kara yolu emniyetli değildi. Bilirsin ki; Mekke ve Medine havâlisi Mısır sultanlarına bağlıdır. Onun için Haremeyn vakıflarına âid külliyetli miktardaki altını Mısır'a götürmek üzere vazifelendirilmişti. Amcamın idâre ettiği Osmanlı Donanması Girit açıklarında iken bu gemilerdeki külliyetli altını öğrenen Rodos şövalyeleri tecâvüze kalkıştılarsa da amcam onları bertaraf ederek yoluna devam etmiş, Mısır dönüşünde bu şövalyelere hadlerini bildirmek için Rodos'u muhâsara etmiştir. Fitne yuvası bu ada-

Kitâb-ı Bahriye'nin ilk sahifesi

nın bazı sahil şehir ve kasabalarını tahrip ettikten sonra kendisine karşı koyan Rodos Donanması'nın birçok gemisini batırmış, birçoklarını da zapt ederek içleri esir dolu olduğu hâlde İstanbul'a dönmüştür.

Amcamın alenen devlet hizmetinde bulunduğu yıllara âid olup bitenleri anlatmak uzun sürer. Ben sana O'nun katıldığı en ehemmiyetli deniz savaşı olan ve senin de birlikte olduğun "**İnebahtı Savaşı**"nı ve şehâdetiyle neticelenen en son vak'ayı anlatarak bu işe bir nokta koymak isterim. Zirâ ikimiz de yorulduk." dedi ve önce kahraman **Burak Reis**'in genç yaşta hayatına mâl olan İnebahtı Savaşı'nı şöyle hikâye etti:

"- Osmanlı Donanması bu zamanda yeni yeni teşekkül etmektedir. Senin de bildiğin üzere devletimiz İstanbul'un fethi sırasında donanma ihtiyacı hissetmiş ve O'nu teşkil etmeye başlamıştı. Lâkin denizcilik dendiği zaman o zamanlar Venedik akla gelmekteydi. Bizim donanmamızsa ancak **Sultan Bâyezid** efendimiz zamanında yâni şu sıralarda Venedikliler ile baş edilecek bir seviyeye yükseltilebilmiştir. Gemilerin büyüklüğü, manevra kâbiliyetleri, âlet edevâtla mücehhez hâle gelmeleri hattâ yetişmiş denizci elemanlara sâhip olması ancak amcam gibi dâhi denizcilerin ortaya çıkmasıyla gerçekleşebilmiştir. Bizim, devlet olarak denizlerde hatırı sayılır bir hâle gelebilmemiz için Venedikliler'e galebe sağlamamız gerekmekteydi. Bunun için şu Gelibolu'muzda kurulan tersânenin devletimize pek büyük bir hizmet ifa ettiğini söylemek gerekir.

Sen de biliyorsun ki o zamanlar devletimiz ile Venedikliler'in arası oldukça açıktı. Bu gerginlik sebebiyle 1499 Yılı'nda Gelibolu'dan hareket eden Osmanlı Donanması 67 kadırga ve 20 büyük gemiden ibâretti. Fakat gönüllü katılmalarda gemi sayısı üç yüze yaklaşmış bulunuyordu. Sen de amcamla birlikte bu sefere katılmıştın. Bildiğin gibi bu savaş Venedikliler ile hem karada hem denizde cereyan etmiştir. Senin amcamla birlikte içinde bulunduğun "**kuka**" denilen amiral gemisi o zamana kadar eşine rastlanmamış olan bir harp gemisiydi. Asıl muhârebe senin de kumandasında amcanla birlikte ortak olduğun bu gemi etrafında cereyân etmişti. Sen bu harbin tafsilâtını benden iyi bilirsin.

Fakat bence bu savaşın en mühim hâdisesi amcamın yakın arkadaşı **Burak Reis**'in kahramanca şehid olmasıdır. Bildiğime göre o anda sen O'nunla beraberdin. Bunu senden dinlemek isterim. Çünkü sen, bu husûsta en yakın bir görgü şahidisin!.." dedi.

Kara Hasan Reis:

"- Pekâlâ!.." diyerek anlatmaya başladı:

"- Senin de bildiğin üzere **Sultan Bâyezid** efendimiz **Cem Sultan** gâilesinden kurtulduktan sonra harekete geçerek "**Mora Yarımadası**"nı tamamıyla fethetmeye ve Akdeniz'de Venedikliler'e üstünlük sağlamaya karar vermişti. Takriben iki sene süren "**İnebahtı**" ve "**Modon**" deniz savaşları 1499 Yılı'nda böyle başladı.

Osmanlı Donanması aylarca sıkıntılı yolculuktan sonra İnebahtı'ya yaklaştı. İnebahtı'ya

ulaşabilmek için **Bradino Kanalı**'nı geçmek gerekiyordu. Oysa düşman donanması bu sırada o kanalda yatmaktaydı. 29 Temmuz 1499 günü Kaptan-ı Derya **Davud Paşa**'nın gemisinin güvertesinde yirmi kadar kaptan toplandık. Yapılacak işi müzâkere ettik. **Davud Paşa** yanındaki kaptanlara:

"-Daha kuvvetli olan düşman donanmasını ikiye bölüp kuvvetini azaltmak için, arkasına sarkmak üzere bir akıncı müfrezesi ayrılacaktır. Ben, bu müfreze ile düşmanın arkasına sarkacağım. **Kemal Reis** ile **Burak Reis** benim yerimde hücuma geçecekler. Bu tehlikeli bir teşebbüstür. Düşman farkına varırsa kurtuluş Allahu Teâlâya kalmıştır." dedi.

O zaman **Kemal Reis**:

"- Bu işi senin yapman olmaz Paşam!" diye cevap verdi.

O sırada ancak kırk beş yaşlarında olan **Burak Reis**, hemen ileri atıldı ve:

"- Paşa kardeş! Sen serdarsın! Donanma-yı Hümâyûn sana emânettir. Bu akını benim gemim yapacaktır. Destur ver! Şehid olmak önce bize düşer! **Kara Hasan Reis** ile önce ben giderim!" dedi ve teklifinde ısrar etti. Paşa, bu kararlılık karşısında bu teklifi kabul ile ikimizi bu tehlikeli işe memur etti.

Derhal harekete geçtik ve şafak sökerken düşman donanması ile karşılaştık. **Burak Reis** bir düşman mavnasıyla bir göğesini top ateşi ile batırdı. Donanmadan ayrılarak düşman gemilerinin arkasına sarktı. Fakat bunu fark eden düşman, dört gemi ile **Burak Reis**'in peşine düştü. Bu gemilerin

ikisinde biner, ikisinde beş yüzer kişi bulunuyordu. **Burak Reis**, kendisinden çok güçlü ve süratli olan düşman gemilerinin ortasından sıyrılamayacağını anladığından şehidliği esirliğe tercih ederek yakın muharebeyi seçti. Şan ve şerefle ölmeyi tercih etti. Saldıran düşman gemilerine ateşe başladı. Düşman da karşı ateşe geçerek yaklaştı. Üç düşman gemisi **Burak Reis**'le benim bulunduğum gemiye rampa ettiler. Kancalı halatlarla sıkı sıkıya bağlandılar. Kanlı ve çetin bir muharebe başladı ve saatlerce sürdü. Düşman kalyonları yok olduğu takdirde Venedik donanmasının sevk ve idâresinin de bozulacağını tahmin eden **Burak Reis, kendi gemisinin barutluğunu ateşlemeye karar verdi**. Böylece kendi gemisiyle beraber kendisine rampa yapan çok kuvvetli Venedik kalyonlarını da yok edecekti. Son nefesine kadar çarpışan leventler, gemiyi neft ile tutuşturdular. Düşman gemilerini de neftlediler. Rüzgârın hızlı olması sebebiyle yangın düşman gemilerini de sardı.

Çok geçmeden, deniz ortasında, siyah dumanlarla karışık kızıl alevler içinde **Burak Reis ve arkadaşları şehid olurken**, düşman donanmasının önemli bir kısmı da yok oldu. Böylece İnebahtı yolu da Osmanlı'ya açıldı. Daha sonra Türk denizcileri **Modon** limanının güneyindeki **Sapienza Adası**'na **Burak Reis Adası** adını vererek O'nun hatırasını yaşatmak istediler.

Burak Reis'in gemisindeki askerlerden ancak doksan kişi yüzerek canını kuratarabildi ki, onlardan biri de bendim." dedi.

Pîrî Reis:

"- **Burak Reis** acaba nasıl olup da senin gibi kurtulamadı?!" diye sorunca **Kara Hasan Reis**:

"- O, "dedi. "Cehennemî alevlere aldırmayarak yalınkılıç şehid oluncaya kadar gemisine çıkan düşman askerleri ile vuruşmaya devam etti ve âkibet muradına nâil oldu. Rahmetullâhi aleyh.(Allah O'na rahmet etsin.) Bense durumun neticesiz olduğunu görünce vuruşmayı bırakıp denize atladım. O, şehidliği seçerken biz de firârı seçmiş olduk." dedi.

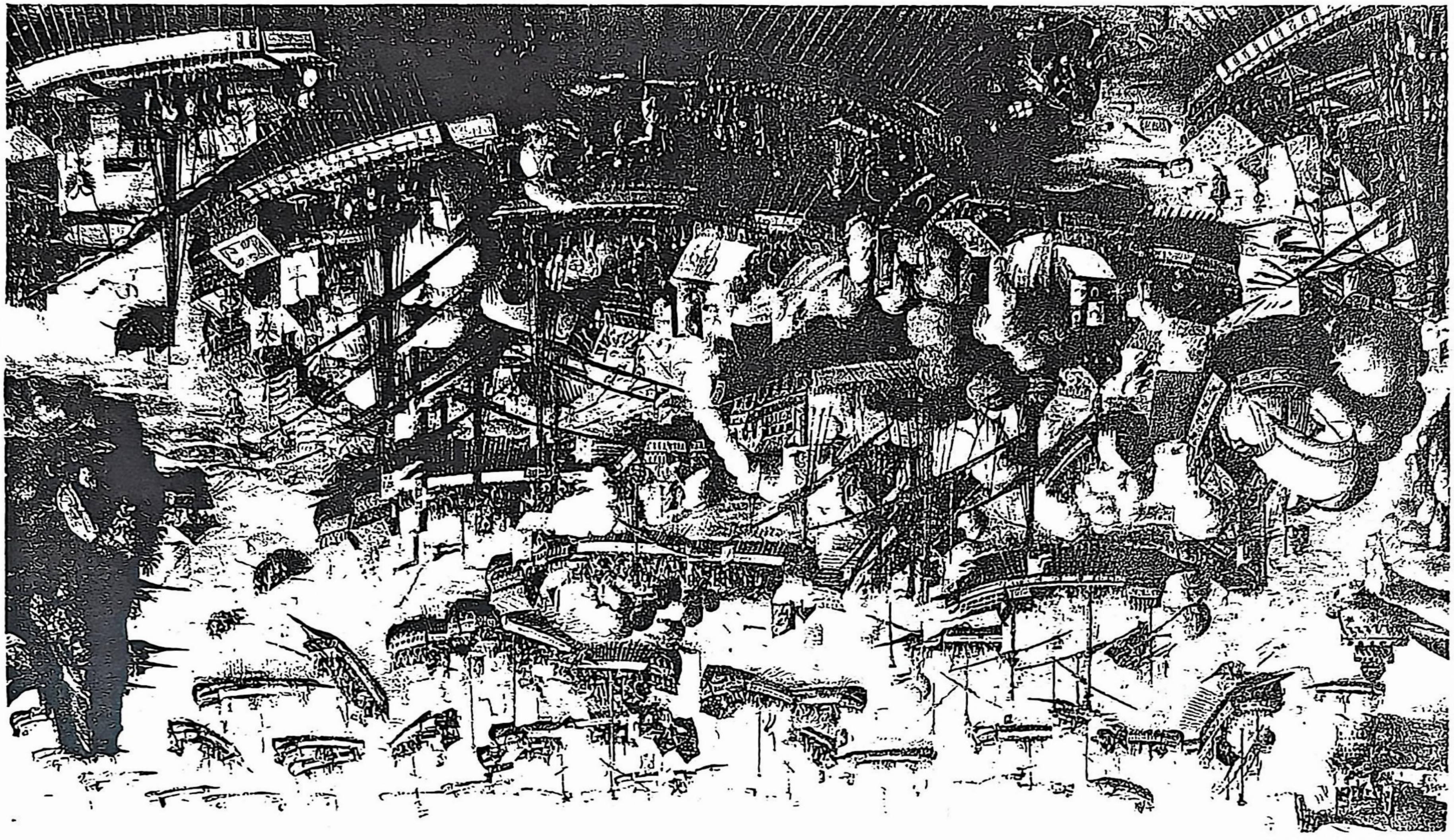
Kısa bir sükûttan sonra **Kara Hasan Reis**:

"- **Burak Reis**'in şehid oluşunu ben anlattım. Amcan **Kemal Reis**'in şehadetini de sen anlat!.." dedi.

Bu teklif üzerine **Burak Reis**'in şehâdetine âid tafsilâtı dinlemekle hüzünlenen ve gözleri yaşaran **Pîrî Reis**:

"- Onu bana anlattırma!.. Esasen ben annemin rahatsızlığı sebebiyle O'nun şehid olduğu sefere katılamamıştım. Senin gibi o sefere katılıp merhumun şehâdetine şâhid olanlardan dinlediklerime göre o vak'ayı eserimde şöyle anlattım!.." dedi ve eli altındaki kâğıtları biraz karıştırdıktan sonra buna dâir yazdığı manzum parçayı bulup **Kara Hasan Reis**'e okudu:

Niceler varam gelem deyû gider
Gelmeyenler hak bilur kande gider
Gör Kemali gelmeğe gitmişti
Ol murada irmeyip batmıştı
Namı ile söylenü dürken ayan

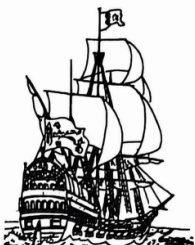
Kanı şimdi namı da oldu nihan
Bu cihanın halidir hep kıylükaal
Her kişinin kaddin eder cim ü dal
Bâyezid Han hizmetinde iken ol
Azrail derya yüzünde buldu yol
Her kim merhumu dua ile ana
Hak Tealâ rahmet eyleye ana
Çün Kemalin ömrü irdi ahira
Gitti ol biz bunda kaldık zahire
On yedi yıl hizmet etti şaha ol
Ta dokuz yüz on yedide gitti ol.
Ol ecel imdi bize de gelir
İş bu evrak dahi tebdil olur.[1]

Bu beyitleri okuduktan sonra gözleri nemlenen **Pîrî Reis** ipek bir mendille gözyaşlarını sildikten sonra sözüne şöyle devam etti:

"- Amcam benim her şeyimdi. O'nu kaybedince ben adeta hayattan soğudum. O'nu her hatırlayışta kendimi "**SAĞ KOLUN KOPMASINDAKİ GİBİ BİR ACI**" ve eksikliği hissetmekteyim!.." diyerek bu bahiste daha fazla konuşmak istemedi.

1 Kande : Nerede, nereye
Kani : Hani
Nihan : Gizli, Saklı
Kıylükaal: Boş işler
Kadd : Boy, bos
Ahir : Son
Zâhir : Âşikâr
Tebdil : Değişme

II
DENİZLERE DÖNÜŞ!..

1512 Yılı ortalarında **Pîrî Reis** evine kapanmış "**Kitab-ı Bahriye**" isimli eseri üzerinde harıl harıl çalışmaktayken Osmanlı Hükûmet Merkezi İstanbul'da bir iktidar değişikliği vukua gelmiş bulunuyordu. Osmanlı târihinde ilk defa olarak kendi evlâdının isyanı ile karşılaşan **Sultan II. Bâyezid Han** mevkiini oğlu **Şehzâde Selim**'e bırakarak tahttan ferâgat etmişti. Hâlbuki **Şehzâde Selim**, alışılagelmiş olduğu üzere tahta geçmek için ekber (en büyük) evlâd değildi. Kendisinden büyük olan **Şehzâde Korkut** ve **Şehzâde Ahmed** hayattaydılar. O güne kadar **Sultan II. Bâyezid**'den sonra **Şehzâde Ahmed**'in tahta geçeceği kanaati pek yaygındı. Çünkü padişahla birlikte yüksek devlet ricalinin çoğu O'na taraftar bulunmaktaydı.

Şehzâde Selim'in vâli bulunduğu Trabzon'dan hükûmet merkezini Doğu'da beliren Şia tehlikesine karşı yaptığı îkazlar dinlenmemiş ve 1511 Yılı'nda Anadolu'da birçok insanın katline ve mallarının yağmalanmasına sebep olan "**Şahkulu**" isyanı başgöstermesiyle O'nun haklılığı âşikaâr olmuştur. Bu isyanda kendisine vazîfe verilen **Şehzâde Ahmed** başarılı olamayarak askerlerin gözünden düşmüştü.

Hâlbuki aksine Trabzon Vâliliği'nde bulunan **Şehzâde Selim**'in kendi mahallî imkânlarıyla İran ve Gürcistan'a seferler tertip edip fetihlere girişmesi Yeniçeri Ordusu'nun O'na olan temâyüllerini artırmıştı.

Şehzâde Korkut ise gerçekten âlim, şâir, mücâhid ve dirâyetli bir kimse idi. Hattâ, dedesi **Fatih Sultan Mehmed** vefât ettiğinde İstanbul'da bulunmakta olduğundan babası **Bâyezid**, Amasya'dan gelinceye kadar on yedi gün "**nâib**" yâni vekil sıfatıyla padişahlık bile etmişti. Bu esnada yeniçerilere bol bol ihsanda bulunmuş olduğundan onların gönlünü kazanmış olduğunu düşünmekteydi. Bu sebeple İstanbul'a gelip yeniçeri kışlasına misafir olduysa da askerin **Şehzâde Selim**'e taraftar olduğunu görünce ümidini kaybetmiş ve münzevi bir hayat geçirmek emeliyle hacca gitmek üzere Mısır'a varmıştı. **Sultan II. Bayezid Han**, **Şehzâde Korkut**'un da kardeşi talihsiz **Cem** gibi işleri güçleri Akdeniz'de haydutluk etmek olan "**Rodos Şövalyeleri**"nin eline düşmesinden büyük bir endişeye kapılmıştı. Neyse ki; korkulan olmamış, Mısır sultanı, Şehzâde'yi hacc sevdâsından vazgeçirerek emniyet altında tekrar Antalya Sancağı'na ulaştırmıştı.

Şehzâde Selim, devletin dâhilî otoritesini büyük ölçüde sarsan İran destekli "**Şahkulu İsyanı**" ortaya çıkınca devlet dizginlerini daha oteriter bir şekilde kullanmak gerektiğine inanarak babasına karşı mâceralı bir isyan hareketine girişmiş ve **Sultan II. Bâyezid**'i tahtan ferâgate mecbûr bırakmıştı. Tabiatıyla bunda ordunun kendisine taraftar olması çok önemli bir rol oynamıştı.

Yeni padişah **Yavuz Sultan Selim Han**, daha

şehzâdeliğinde beliren ve Yeniçeriler'in dikkatlerini celb etmiş olan harpçi ve sert bir şahsiyet sahibiydi. Zamanında büyük fetihlere şâhid olunucağı ümidi pek yaygındı. Lâkin O'nun düşündüklerini yapabilmesi için her şeyden önce ülkenin dâhilinde isyan ve ihtilâl teşebbüslerinin olmaması gerekiyordu.

Tahtta rakipsiz ve ihtilâfsız bir sûrette oturmak isteyen **Sultan Selim**, daha hükümdarlığının ilk günlerinde ağabeyi **Şehzâde Ahmed**'in isyanı ile karşılaştı. **Şehzâde Ahmed** yeğeninin idâresi altındaki Konya'yı kuşatıp ele geçirmekle kalmamış birkaç ay sonra hazırlıklarını tamamlayarak Bursa üzerine yürümüşse de Yenişehir Ovası'nda **Sultan Selim** tarafından mağlup edilip öldürülmüştür. Kaçıp kurtulan evlâdlarından biri İran sarayına bir diğeri ise Mısır sultanına sığınarak geçici bir sûrette canlarını kurtarabilmişlerdi.

Bir Osmanlı şehzâdesinin İran'daki **şiî Safevî Devleti**'nin elinde bulunması aynen **Cem Sultan** vak'asında olduğu gibi mütemadî bir tehdid olduğu cihetle bunun halli gerekmekteydi. Esasen sünnî Müslümanlığın müdafîi olan Osmanlı'ya temelden düşman olan Safevîler'in Andolu'daki Türk - İslâm birliğini tehdid eden propagandalarına bir son vermek için yeni Padişah İran'ı ortadan kaldırmak emelindeydi. Lâkin arkasından emin olmalıydı. İsyan eden **Şehzâde Ahmed** ortadan kaldırılmıştı ama geri **Şehzâde Kotkut** vardı. **Şehzâde Korkut** ile taht kavgasına girişmemesi şartıyla anlaşma sağlamış ve O'nun Antalya Sancağı'ndaki sancak beyliğini devam ettirmesini kabul etmişti. Hattâ daha sonra isteği üzerine O'nun Manisa Sancağına intikaline de mu-

vafakat etmişti. Fakat acaba **Şehzâde Korkut** gerçekten tahta geçmek emelinden vazgeçmiş idi mi?! Bu şüphenin zihnini kemirdiği yeni padişah O'nun Manisa sancağı'na nakli talebini kabul etmiş ve bazı devlet ricali ile **Korkut** arasında bir mektuplaşmayı plânladı. Neticede O'nun destek bulursa isyan edeceğini anlaşılmış olduğundan O'nu da ortadan kaldırmaya karar verdi. Aldatıcı bir av bahânesiyle bölgeye gitti. Durumu fark eden **Şehzâde Korkut** kılık değiştirerek sancak beyi bulunduğu Manisa'dan kaçtı ve bir mağarada saklandı. Lâkin bir müddet sonra yanındaki sâdık kölesi **Piyale Efendi**' yi yiyecek temini için şehre göndermesiyle köle tâkip edilerek yakalandı. Hânedan kanı dökmek uğursuz sayıldığı için yay kirişi ile boğdurularak ortadan kaldırıldı. Cenâzesi Bursa'ya naklonurken bir müddet tabutunun altına girmiş bulunan **Yavuz Sultan Selim Han**:

"- Ah kardeşim! Ah benim canım ağabeyim! Sen başkaldırmayı düşünmeseydin de ben de seni öldürmek mecbûriyetinde kalmasaydım olmazmıydı?!" diyerek ağladığı rivâyet edilir. Sadece bu iki kardeşinin değil yaşları gâyet küçük olan beş altı yeğenini de aynı sûretle ortadan kaldırdı. Yeni padişah böylece Osmanlı tahtı için kendi öz oğlu **Şehzâde Süleyman**'dan başka hânedan mensubu kalmayınca isyan ve ihtilâl ihtimallerini bertaraf etmiş olarak savaş hazırlıklarına başladı. O'nun ilk hedefi hiç şüphesiz İran olacaktı.

Bu şanlı olduğu kadar da meşekkatli İran seferi dolayısıyla **Şah İsmail**'in boyuna doğu taraflarına kaçması sebebiyle usanan yeniçeriler kendileri Padişah olmasını sağlamış bulundukları yeni hükümdarın

çadırını oka tutup geri dönmek istedilerse de o gözü kara padişah bütün heybetiyle isyancı askerlerin üzerine yürüyüp:

"-İsteyenler karılarının yanlarına dönebilirler. Ben dinimizin ve devletimizin düşmanına yalnız başıma da giderim!" diyerek atını mahmuzlamış ve mutlak görünen ric'at ve paniği önlemişti. Bu sarsılmaz azim sâyesinde Dünya târihinin en büyük savaşlarından biri olan **Çaldıran Meydan Muhârebesi**'ni kazanarak ülkesinin doğu sınırlarını emniyet altına almış bulunuyordu. Fakat Dünya haritasına bakınca:

"- Bir hükümdâra çok fakat iki hükümdâra az bir yermiş!.." diyerek haritayı atının ayakları altına atmış bulunan **Selim Han** askerler daha şehzâdeliğinde "**yavuz**" ünvanını vermişlerdi. O'nu hep bu ünvanla anmaktaydılar. Böyle bir şahsiyetin durup dinlenmeden fetihlere devam etmesinden daha tâbi bir şey olamazdı.

Gerçekten İran üzerine yürümeden önce Osmanlı Kara Ordusu'nu takviye etmiş bulunan yeni Padişah'ın dönüşünde aynı kararlılıkla bu dafa donanmayı ele aldığı görüldü. Bundan sonraki sefer deniz kuvvetlerine ihtiyaç gösterecek bir sefer olmalıydı ki; Padişah Gelibolu'daki tersâneyi göz önünde bulunmadığı için ehemmiyet verilip geliştirilmemiş olduğunu söyleyerek İstanbul'a nakletti. Gemi yapımı için zarûri olan kızakları çoğaltıp kadrosunu genişletti.

Kemal Reis zamanından beri deniz savaşlarında bulunup olgunlaşmış biri olan **Câfer Reis**'i "**Kaptan-ı Deryalık**"a tâyin etti ve O'na yakında yapılacak yeni bir sefer için donanmaya yeni gemiler kazandırmak üzere gerekli bütün talimatları ver-

di. Hâlbuki o sırada Osmanlı Donanması Akdeniz'de köklü bir mevcûdiyeti ve haklı bir şöhreti olan Venedik Donanması'nı mağlub edecek bir seviyeye yükselmiş bulunuyordu. Bu durum 1499 târihindeki **İnebahtı Savaşı** ile çoktan ispat edilmiş olduğu hâlde Padişah'ın donanmanın bu seviyesini daha da yükseltmek istemesinin bundan sonra O'nun Akdeniz yerine daha büyük denizlerde yâni okyanuslarda kullanılmak istendiğini göstermekteydi.

Esasen Osmanlılar'ın **İnebahtı Zaferi**'nden bir Yıl önce yâni 1498 Yılı'nda Batılı seyyah **Vasco de Gama** Afrika'nın güneyinden dolaşarak Uzakdoğu'ya varmış ve böylece Doğu-Batı arasındaki ticâret yolu değişmeye başlamıştı. Bilhassa Portekizliler bu yolu kullanarak Hint Okyanusu'na açılmış bulunmaktaydılar. Bu durum sadece ticâret yollarının değişmesi neticesini doğurmuş olmayıp aynı zamanda **Mekke** ve **Medine**'deki Müslümanların kalpgâhı olan iki mübârek ve mukaddes "**Harem**"in Batılılar'ın tecâvüzlerine açık bir hâle gelmesi neticesini doğurmuş bulunuyordu.

Bütün bu gelişmeleri Divan'da müzâkere eden paşalar, bundan sonra değişik bir siyâset takip edileceğini seziyor ve yeni Padişah'ın kendilerine nasıl bir fetih hedefi göstereceğini merekla bekliyorlardı.

Kaptan-ı Derya tâyin edilmiş bulunan **Câfer Reis** de Padişah'ın cihangirâne emellerini sezmekte ve bu emele donanmayla ciddî bir katkıda bulunabilmek için gece gündüz çalışmaktaydı. Kurulan yeni tersânedeki tezgâhların her birinde zamanının en modern gemileri inşâ edilmekteydi. Bu gemilere o zamana kadar görülmemiş derecede uzun menzil-

li toplar yerleştiriliyordu. Osmanlı Donanması'ndaki böyle harp gücü yüksek gemilerin sayısı artık Venedik Donanması'ndan fazlaydı. Kısa zamanda cesâmet (büyüklük, irilik), manevra kâbiliyeti ve ateş kudreti bakımından Dünyâ'nın en üstün vurucu gücü olan gemilerden mürekkep bir donanma vücûda getirilmişti. Hatta bu gemiler arasında o güne kadar mevcud olmayan Türk icadı "**Güğe**" veya "**Göke**" denilen iki katlı gemiler vardı ki; bunlar hem **çektiri** yâni kürekle hareket eden hem de **kalyon** yâni yelkenli gemilerdi. Bu gemilerin bir katı âdeta bir top deposu idi. Boyları elli üç enleri ise yirmi iki buçuk metre idi.

Bu hummalı çalışma neticesinde yeniden üç yüz civârında savaş gemisi imal edilip sefere hazır vaziyete getirilince Kaptan-ı Derya **Câfer Reis** bu deniz gücünün kumanda heyetini teşkil etmek üzere elindeki denizcileri bir bir değerlendirmeye başladı. Bunlar arasında kendisini yetiştiren **Kemal Reis**'in değerli yeğeni **Pîrî Reis**'in mevcud olmadığını görünce:

"- **Pîrî Reis** kardeşimiz kandedir?!" yâni nerdedir diye sordu. Bu suali **Kara Hasan Reis, Pîrî Reis**'in ahvâline vâkıf biri olarak şöyle cevablandırdı:

"- Paşa hazretleri!.. **Pîrî Reis** kardeşimiz hepimizin pîri olan deniz kurdu amcası **Kemal Reis** merhumun şehâdetinden beri denizlere küsmüş gibidir. Evine kapanmış – hemen hemen – hiç dışarı çıkmadan "**Kitab-ı Bahriye**" adıyla biz denizcilere rehber olacak bir eser yazmakla meşguldür. Bir müddet önce ben kendisini ziyâret ettiğimde O'nu kitaplar,

kâğıtlar arasında bir şeyler yazmakla, haritalar çizmekle meşgul gördüm. Tekrar denizlere dönmesi için ikna etmeye muvaffak olamadım. Hattâ babası **Hacı Mehmed Efendi** de beni desteklediği hâlde O'nu fikrinden döndürmek kabil olmadı!.." dedi.

Câfer Reis aldığı bu mâlûmat üzerine **Kara Hasan Reis**'e:

"- Sana vazîfe veriyorum. Benden on beş gün izinlisin! Var git, ne yaparsan yap, yeter ki; O'nu denizlere dönmeye râzı edip alıp buraya getir!" dedi ve sonra şunları ilâve etti:

"- O'na hatırlat ki; ulûlemre itaat yâni işbaşındaki müslüman idârecilerin emirlerine uyma Allah'a ve Peygamber'e itaattan sonra gelen bir farzdır!.."

Bir iki gün sonra tekrar Gelibolu'da **Pîrî Reis**'i ziyâret eden **Kara Hasan Reis,** Kaptan-ı Derya **Câfer Reis**'in tâlimâtını nakledince **Pîrî Reis** bu defa inad etmeyerek:

"- Sen de **Câfer Reis** de bana amcamdan kalan birer Kıymetli yâdigârsınız. Muhakkak ki; benim hakkımda hayırdan başka bir şey dilemezsiniz!

Ayrıca kitabım da ana hatları itibariyle bitmiş sayılır. Ufak tefek bazı ilâveleri daha sonra da yapabilirim." dedi ve şunları ilâve etti:

"- Ben şu inziva hayatında hissettim ki; deniz hayatı bir nevi tiryakiliktir! Dalgaların hışırtısını, yosun ve iyot kokusunu öylesine özledim ki; anlatamam! Pekâlâ! Varalım **Câfer Reis**'in Kaptan-ı Deryalığını tebrik edelim ve emirlerine âmâde olduğumuzu bildirelim!.."

Kara Hasan Reis, O'nun bu kararından dolayı fevklâde memnun oldu ve:

"- Aziz kardeşim!" dedi. "Çok isâbetli bir karar verdin. Bence bu karar senin için iki büyük fâide doğuracaktır. Bunların birincisi hiç şüphesiz ulûlemre itaat etmek gibi bir farizayı îfa etmiş olmanın sevâbını kazanmış olmandır. Birlikte bir diğer fâide de yeni yerler gezip görerek ve buradaki deniz savaşlarına katılarak yazmakta olduğun eserin daha mükemmel ve daha fâideli bir hâle gelmesini sağlamak olacaktır. Sen şimdiye kadar hep Akdeniz çevresinde dolaştın. Benim hissettiğim odur ki; devletimiz bundan sonra "**Kızıldeniz**" ve "**Hind Okyanusu**"nda faaliyet gösterecektir. Zirâ, Haçlılar 1498 Yılı'nda ilk defa Afrika'nın güneyindeki Ümit Burnu'ndan dolaşarak Uzakdoğu'da müstemleke edinmeye başlamışlardır. Bunlar arasında en kuvvetlisi durumunda olan Portekizliler birkaç yıl evvel Kızıldeniz'e sarkarak Cidde limanını işgâlle bu şehri topa tuttular. Böylece Mekke ve Medine'yi tehdid etmiş olduklarını herhâlde işitmişsindir. Portekizliler Cidde'de ummadıkları bir mukâvemet ile karşılaşıp çekilmişlerse de güçlerini arttırarak bu tecâvüzlerine devam edecekleri muhakkaktır. Hattâ, Kızıldeniz'i terk ederken Yemen'in Aden Şehrin'e tecâvüzle büyük bir harâbiyete sebep oldukları hesaba katılırsa onların bu hareketlerine devam edeceklerinde şüphe edilmemelidir." deyince **Pîrî Reis**:

"- Aaa! Ben bunu duymamıştım." dedi ve meselenin nasıl cereyan ettiğini sorarak tafsilât almak istedi.

Kara Hasan Reis:

"- Biliyorsun!" dedi. "Portekizliler Afrika'nın güneyinden Hint Okyanusu'na açıldıktan sonra Mek-

ke ve Medine kendi hakimeyetleri altında bulunan Mısır'daki Kölemen Devleti ile karşı karşıya geldiler. Kölemenler'in eski güçlü durumları sarsılmış bulunduğundan Hind Okyanusu'nda **Diu Limanı**'nda Mısır Donanması'nı kâmilen imha ettiler. Devletimiz onların **Dülkadir Beyliği** üzerindeki nüfuzlarını kullanarak bize karşı birçok kereler gâile çıkarmış olmalarını görmezden gelerek İslâm kardeşliği nâmına onlara yardım etmek için otuz gemi üç yüz toptan ibâret bir filo göndermişse de bu gemiler güzergâhta Rodos şövalyeleri'nin tecâvüzlerine uğrayarak hedeflerine ulaşıp gerekli yardımı yapamamışlardır. Efendimiz **Yavuz Sultan Selim** Han bu Batılı mütecâvizlere karşı Mısır Deniz Kuvvetlerini takviye maksadıyla bir kere daha dört yüz top, iki ton barut ve her türlü harp ve gemi malzemesiyle birlikte yeni gemiler yapmak üzere ustalar göndererek İslâm kardeşliğinin icâbını yapmışsa da Portekizliler ve hattâ arkalarından bölgeye giren İspanyollar'ın, Uzakdoğu'da birçok müslüman ülkesini müstemleke hâline getirmeleri önlenememiştir. Mısır'ın gücü bu menfî gelişmeleri önlemeye yetmediği anlaşılmaktadır. Bana göre devletimiz "**iş başa düştü**" diyerek buralara müdâhele edecektir. Hele **Mekke** ve **Medine**'nin bu Batılı istilâcılardan korunması için yakında donanmamızın Hind Okyanusu'nda vazîfelendirileceğine kat'î nazarıyla bakılabilir."

Sözün burasında **Pîrî Reis**:

"- Bu Batılılar'ın Uzakdoğu'da müstemleke elde etmeye çalışmalarını anlamak kâbilse de Mekke ve Medine'yi ele geçirmek için Cidde Limanı'na saldırmalarının ne sebebi olabilir?!" diyerek hayretini ifâde

edince **Kara Hasan Reis**:

"- İş mantıken böyledir. Lâkin devletin yaptığı istihbarâta göre Haçlılar güya **Mekke** ve **Medine**'yi ele geçirdikten sonra buralarını **Kudüs** ile takas etmek niyetindelermiş. Demek ki; asıl düşünceleri Kudüs'ü elde etmektir." dedi ve ilâve etti:

"- İslâm Dünyâ'sının lideri durumundaki devletimizin bu tecâvüzlere seyirci kalması düşünülemeyeceğinden bundan sonra Haçlılarla denizlerdeki mücâdelenin Hind Okyanusu'na kayması uzak bir ihtimal değildir. Yeniden donanmaya iltihâk etmekle senin "**Kitab-ı Bahriye**"için çok zengin yeni bilgiler elde edeceğin şüphesizdir." dedi.

Pîrî Reis verilen bu izahattan fevkalâde memnun oldu ve:

"- Doğru söylersin **Hasan Reis**! Ben amcamla denizlerde tam on dört sene birlikte bulundum ve O'nunla pek çok savaşa katıldım. Lâkin bu on dört senelik tecrübemin Akdeniz Havzası'na ve biraz da Atlas okyanusu'na münhasır olduğu doğrudur. Gerçekten Kızıldeniz ve Hind Okyanusu'nu tanımak ve orada Haçlılarla savaşmak isterim. Senin de ifâde ettiğin gibi Haçlılar bir kere Afrika'nın güneyinden dolaşarak Uzakdoğu'ya sarkmak yolunu öğrenmiş ve bu imkânı keşfetmişlerse artık Akdeniz'de şanslarını kaybettikten sonra bize karşı şanslarını artık Hind Okyanusu'nda deneyeceklerdir. Aklıma bir fıkra geldi. Onu sana söyleyeyim." dedi ve **Kara Hasan Reis**'i güldüren şu fıkrayı anlattı:

"- İhtiyarın biri uyurken sakalının üzerinden fare geçmiş. Adam uyandırılıp:

"- Git, yüzünü yıka! Çünkü sakalının üzerinden

fare geçti. Fare pis bir hayvandır. Çoğu lâğımlarda yaşar." denilince ihtiyar:

"- Hayır!" demiş. "Yüzümü yıkamak yetmez. Bana bir makas verin bu sakalları keseceğim!"

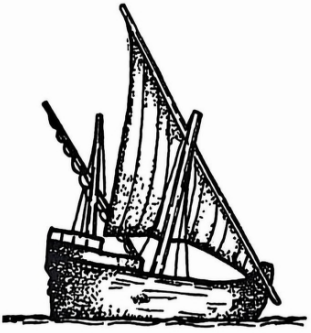
"- Ne gerek var?!" denilince de şu karşılığı vermiş:

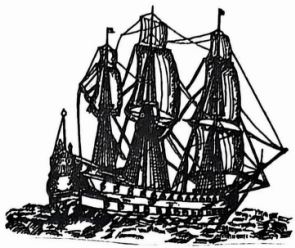
"- Hınzır fare bu yolu öğrendiyse gene geçer. Onun yolunu ortadan kaldırmalıyım."

Bu fıkradaki gibi Portekizliler de Ümit Burnu'ndan dolaşarak Uzakdoğu'daki tecâvüzlere devam edeceklerdir. Onlara hadlerini bildirmek ise, devletimize, dolayısıyla denizlerde de bize düşecektir."

Bu sözleri söyledikten sonra durumu babası **Hacı Mehmed Efendi**'ye bildiren **Pîrî Reis**, babasının hayır duasını aldıktan sonra **Kara Hasan Reis** ile yola girip Kaptan-ı Derya **Câfer Reis**'in kumandası altındaki donanmaya katıldı.

Bu, O'nun yeniden "**DENİZLERE DÖNÜŞ**" üydü ki; henüz otuz yaşını bile ikmâl etmemiş olan bu pek meşhur denizcinin hayatında bundan sonra elli yıldan fazla bir müddetle denizlerde Haçlılarla mücâdele edecek bir mevsimi başlatmış oluyordu.

III
NİL BOYUNCA BİR CEVELÂN YÂNİ DOLAŞMA!.

Pîrî Reis, **Kara Hasan Reis** ile birlikte Gelibolu'daki inziva hayatına son vererek donanmaya katıldığında amcası **Kemal Reis**'in bütün reisler arasındaki dâsitanî itibarı dolaysıyla O'nun eski arkadaşları tarafından büyük bir sevinçle karşılandı. Donanma kumandanı Kaptan-ı Derya **Câfer Reis** bu mes'ud hâdise sebebiyle **Pîrî Reis** şerefine amiral gemisi olan Göke'de bir ziyâfet tertip etti. Ziyâfetin sonunda gelecek hakkında konuşmaya başladılar. **Câfer Reis**, **Pîrî Reis**'e sordu:

"- Efendimiz **Yavuz Sultan Selim Han**, Osmanlı tahtına oturur oturmaz acaba neden ilk seferini İran Safevî Devleti üzerine tertiplemiştir?!.. Herkesin mâlumu olduğu üzere O'ndan önceki padişahlarımız dâimî bir sûrette Batı istikâmetinde yâni Haçlılar üzerine sefer tertip ediyorlardı yeni Padişahımız bir hedef değişikliği ile Doğu'ya yönelmiş ve İran üzerine yürümüştür. Sen **Kara Hasan Reis**'in anlattığına göre Osmanlı Deniz Târihi'ne dâir bir kitap kaleme almışsın. Bu yaptığın iş aynı zamanda bir târihçiliktir. Efendimiz'in alevî tehlikesini bu kadar ciddiye almasının sebebi acaba nedir?!" dedi. Sonra da O'nun söze başlamasını beklemeyerek:

"- Müslüman bir devlete karşı harp edebilmek için şer'î bir sebep gerekli değil midir? Acaba bizim ulemâmız Efendimize böyle bir sefer için gerekli fetvayı nasıl bir gerekçe ile vermişlerdir?! Sen bu husûsta ne dersin?!.." sözlerini ilâve etti.

Pîrî Reis:

"- Ben " dedi. "Mâlumunuz olduğu üzere şu son birkaç seneyi Dünyâ'dan habersiz bir şekilde inzivada geçirdim. Bu sebeple size bu mes'elenin târihî köklerini anlatabilirim amma şu son birkaç yıl içinde olup bitenleri sizler benden daha iyi bilirsiniz!"

Câfer Reis:

"- Peki sen bu ihtilâfın târihî köklerini anlat, biz de sana son zamandaki olup bitenleri anlatırız!.." deyince **Pîrî Reis** İran'da beliren Safevî tehlikesi hakkında şu sözleri söyledi:

"- Ümmetin birlik ve beraberliğini bozan şiîliğin tarihi çok eskidir. Ben size bu bâtıl mezheb iddialarının sadece İran'da **Safavi Devleti** vâsıtasıyla canlandırılışının köklerini anlatayım!" dedi ve şöyle devam etti:

"- Aslında sünnî bir tarîkat olan **Safevî Tarikati**, Azerbaycan'ın Erdebil Şehri'nde aslen Türk olan Şafiî mezhebine mensup **Safiyüddin** isimli biri tarafından kurulmuştur. **Safiyüddin** 1334'te vefât etti. Evlâdları tarîkati geliştirip genişlettiler. Erdebil'deki tekkeleri "**Dâru'l-İrşad**"olararak meşhur oldu.

Şeyh **Safiyüddin**'in torunlarından **Şeyh İbrahim,** 1447 yılında vefat edince yerine büyük oğlu **Şeyh Cüneyd** geçmesi gerekirken kardeşi **Şeyh Cafer** geçince, tarîkat mensupları arasında ihtilâf baş göstermiştir. Karakoyunlu hükümdârı **Şah Cihan**'ın

birtakım siyasî sebeplerle **Şeyh Cafer'i** desteklemesi üzerine **Şeyh Cüneyd** başarılı olamamış ve kendine bağlı müridlerle Anadolu'ya geçip burada yerleşmek istemiştir. Bu maksadla **Sultan II. Murad** zamanında Anadolu'da yerleşmesine müsaade edilmesi için Osmanlı Devleti'ne müracaat etmiştir. Çünkü baştan beri her komşu devletle iyi geçinmeyi şiar edinmiş bulunan Osmanlılar, bu tekkeye, **"çerağ akçesi"** adıyla her yıl bir maddî yardım gönderiyorlardı. Fakat bunlar aynı zamanda **Timur** mel'unu ile de çok iyi bir sûrette münâsebetteydiler.

Padişah **II. Murad**'ın, **Şeyh Cüneyd**'in niçin Osmanlı ülkesine yerleşmek istediğinin araştırılmasını emretmesi üzerine Dîvân'ca kendisine verilen cevap şuydu:

"-Padişahımız! Şeyhliğini şahlığa tebdil etmek istemektedir."

Bu cevap üzerine Padişah:

"- Müsaade etmeyiniz!" tâlimatını verdi.

Osmanlı'dan umduğunu elde edemeyen bu **Şeyh Cüneyd**, **Fâtih** zamanında O'nun amansız düşmanı olan Akkoyunlu Hükümdarı **Uzun Hasan**'ın yanına gitti. **Uzun Hasan**'ın taht şehri Diyarbekir'di. Orada **Uzun Hasan**'ın kız kardeşi **Hatice Begüm**'le evlenen **Şeyh Cüneyd**'in, burada **Haydar** adında bir oğlu Dünyâ'ya geldi ki, **Şah İsmail**'in babası, işte bu **Haydar**'dır. Daha sonra, O'nu da **Uzun Hasan**'ın kızı **Âlemşâh Bânû** ile evlendirdiler. **Şeyh Cüneyd** ve **Uzun Hasan,** Trabzon Rum Hükümdarı "**Kommenos**"larla evlenme yolu ile akrabalık tesis etmişlerdi. **Kommenos Hânedanı**'nın arabuluculuğuyla bu mel'unlar, Papalıkla temasa geçmiş ve Papa-

lıktan, **Fâtih** Hazretleri'ne karşı yardım istemek gibi aşağılık bir harekette bile bulunmuşlardır. Papa'nın **Uzun Hasan**'ın samimiyetine inanmaması sebebiyle bu teşebbüs akîm kalmış olsa da bu durum -hiç şüphesiz- onların şerefsizliklerini hafifletmez.

Şeyh Cüneyd, **Uzun Hasan**'la tâkip ettikleri gâye itibariyle beraber olsa da, kendisi de bir devlet kurmayı ve bunun için -aynen **Uzun Hasan** gibi- dînî bir müessir olarak Şia'yı kullanmayı düşündüğünden, sonunda onunla da karşı karşıya geleceği muhakkaktı. Bu sebeple **Uzun Hasan**'ın ısrarlarına aldırmayarak ondan ayrıldı ve Cânik Sancağı'na (Samsun) gelip orada bir tekke kurdu. Burada gizli gizli müridlerini çoğalttıktan sonra, dört bin müridi ile 1461 yılında, dünürünün taht şehri olan Trabzon'u kuşattı.

Gerçekten **Uzun Hasan**, Trabzon Rum İmparatoru'nun kızı **Despina Hatun**'la evlenmişti ki; bu kadın, Diyarbakır'da günlük ibâdetini mütedeyyin bir Hıristiyan olarak yapabilmesi için beraberinde pek çok rahip, papaz gibi din adamları da getirmişti.

Uzun Hasan bu grek (Yunanlı) prensesinden üç kızı ve bir oğlu olmuştur. Kızlardan biri (**Haydar**'ın karısı) ve **Şah İsmail**'in anası idi. Erkek olanı ise, üvey kardeşleri tarafından öldürülmüştür.

O zaman Trabzon surlar içinde hapsolmuş bir şehir devleti durumundaydı. Bunu haber alan **Fâtih** Hazretleri, Canik Mutasarrıfı **Yusuf Paşa**'ya derhal Trabzon üzerine yürümesini, kendisinin de yola çıkmak üzere bulunduğunu bildirince **Şeyh Cüneyd** pabucun pahalı olduğunu anlayarak Trabzon kuşatmasından vazgeçip Gürcistan'a geçti. Orada Gürcülerle savaşırken maktul düşüp ortadan kalktı. O'nun ölümü

ile tarîkatın başına oğlu **Haydar** geçti. Tarîkatın tam mânâsı ile alevîleşmesi O'nun zamanında ve O'nun eliyle gerçekleşmiştir. Hattâ şu herkesin bildiği "**kızılbaş**" tâbiri de **Haydar**'ın müridlerine giydirdiği on iki dilimli kırmızı bir başlık sebebiyle yaygınlaşmıştır. Buna "**Tâc-ı Haydar**" diyorlar. Güya bu serpuşun on iki dilimi de **Hazret-i Ali** ve O'nun evlâtları olan "**on iki imamı**" temsil ediyormuş.

Şeyh Haydar da aynen babası gibi Kalkaslarda **Şirvanşahlar**'a karşı giriştiği bir sefer esnasında 1488 yılında öldürüldü. Geride **Ali, İsmail** ve **İbrahim** adında üç oğlu kaldı. Bunların ortancası olan **Şah İsmail**, o sırada henüz bir yaşında idi. Akkoyunlu Hükümdarı **Sultan Yakub**, analarından dolayı yeğenleri olan bu çocukları anneleri ile birlikte tevkif ettirerek bir kaleye hapsettirdi. Fakat onun 1490 yılında ölmesi üzerine Akkoyunlu Devleti'nde çıkan iç kargaşadan istifâdeyle bu çocuklar hapis kaldıkları kaleden kaçırıldılar.

Sultan Yakub'dan sonra Akkoyunlu tahtına geçen **Rüstem**, bunları tâkibe aldı. Az zamanda **Ali** ele geçirilerek öldürüldü. **İsmail** ise, önce Erdebil'de saklanmayı başardı. Takibin şiddetlenmesi üzerine Gilan'a kaçırılarak burada gizli gizli eğitildi.

Bu devreye O'nun "**gâiblik**" devresi denmektedir. Önce Gilan, sonra da Lâhican şehrinde, güya öğrenimini tamamlamış olarak 12 yaşına bastığı 1499 yılında Alevîler'ce ortaya çıkarıldı. Böyle bir gün için Alevîler, uzun bir hazırlık yapmışlardı. Bu sebeple henüz 12 yaşında bir çocuk olan **İsmail** adına girişilen harpler, arka arkaya zaferle sonuçlandı. Çünkü bölge, iç kargaşalarla parçalanmış bulunuyordu.

Gerçekten **"Gâiblik Devresi"**ni bitirdiğine hükmedilerek icraata başlamak üzere, 1499 yılında Lâhican'dan alınarak Erdebil'e getirildiğinde **Şah İsmail** sadece on iki yaşında idi. Güya **"on iki imam"**ın dâvasını güdecek ya, işte ondan dolayı on iki yaşında ortaya çıkarıldı. Etrafında yedi kişilik mutaassıp Şiîlerden oluşan bir **"akıl hocaları"** heyeti vardı. Bunlar, daha önce gizli gizli çalışarak bir ordu hazırlamışlardı. Bununla önce Azerbaycan'daki Şirvanşahlar'a saldırdılar. Güya Şiî ordusu yedi bin, Şirvanşah ordusu ise yirmi bini süvâri olmak üzere otuz bin kişiymiş. **İsmail**'i efsâneleştirecekler ya, askerini az gösterdikleri gibi kendisini de **"Allah'ın Aslanı" Hazret-i Ali** gibi akıl almaz menkıbelerle hayalî bir kahraman hâline getirdiler. Meselâ şu yalana bakın: Güya ele geçirilen Şirvanşahlar hazinesindeki altınların bir tekine bile el sürülmeyerek hepsi de bir nehre döktürülmüş. Öyle ya! Allah'ın te'yidine mazhar olan birinin altına ne ihtiyacı olacak!.. Onunla ilgili olarak böyle palavralar pek çoktur.

Bu savaşta **Şirvanşah** öldürüldü ve Bakü ele geçirildi. Burada **"ahund"**ların propagandası ile askerleri çoğalan Şiîler, 1501'de şehzâdeler kavgası dolayısıyla iç bünyesi karışık olan Akkoyunlular'a saldırdılar. Akkoyunlu **Elvend Mirza**'yı yenerek Tebriz'i ele geçirdiler. Tebriz'de **Küçük İsmail**'in taç giymesi ile Safevî Devleti kurulmuş oldu. **"Şah"** ünvanını seçti ve artık kendisine **"Şah İsmail"** denilir oldu.

Bu üst üste başarılar ve propagandacıların faaliyetleri neticesinde ordusu kısa zamanda kalabalıklaşan **Şah İsmail**, 1503 'te Akkoyunlu Hükümdârı **Murad'a** karşı kat'î bir zafer kazandı ve bu sûretle

ülkesini bütün Azerbaycan, Diyarbekir çevresi, Irak-ı Acem ve Horasan'ı içine alacak şekilde genişletti. Bundan sonra artık O'nun insan üstülüğü üzerine yürütülen propaganda hızlandırıldı.

1507 yılında Osmanlı toprağından geçerek Maraş'taki "**Dülkadir Beyliği**"ne saldırdı. Bu ülkeye saldırıp bunca zulmü yapmak için bahânesi basitti. Dülkadir Hükümdarı **Alâüddevle**'nin kızı ile evlenmek istemiş; Ehl-i Sünnet dışı olan Şiî Mezhebi'ne mensup olmasından dolayı O'nun bu isteği reddedilmişti.

Bunun üzerine Dülkadir Beyliği'ne saldıran **Şah İsmail**, **Alâüddevle'yi** mağlûp ve kaçmaya mecbur etmiş, ele geçirdiği iki oğlu ile torununu derhal idam ettirmiştir. **Alâüddevle'yi** yakalayamayan **Şah İsmail,** hıncını O'nun ecdâdına âid mezarlardan almıştır. Bu mezarları târümâr ettirmiş, çıkan kemikleri yaktırarak kendini tatmin etmek istemiştir.

Bu sefer esnasında Kayseri üzerinden Osmanlı toprağından izinsiz geçmesi üzerine Osmanlı Padişahı **Veli Bâyezid**, bir tedbir olmak üzere **Yahya Paşa** kumandasında Anadolu'ya bir ordu sevk etti. Bu hareket, **Şah İsmail'i** öyle bir telâşlandırdı ki, hemen Padişah'a hürmet ve bağlılıklarını arz eden ve bu mecbûri hareketinden dolayı özür dileyen bir mektup göndermek ihtiyacını hissetti.

Velî Bâyezid böyle bir tedbire şunun için başvurmuştu: **Timur**, 1402 yılındaki mâhud gâlibiyetten sonra tam üç yüz bin Anadolu evlâdını ayaklarında demir prangalarla **Semerkand**'a götürürken Erdebil'e uğramış, oradaki Safevî şeyhinin ricası üzerine bütün bu esirleri orada bırakmıştı. Esâretten kurtardığı bu

adamları, kendine mürid edinen Safevî şeyhi, daha sonra **Timur'un** da müsâadesi ile Anadolu'daki köylerine geri göndermişti. Bunlar zekâtı ve sadakalarını Erbil'e göndermekte idiler. Sonra da Safevî tarîkatı şiîleştirilince bu müridler de gönderilen ahundlarca şiîleştirilmişlerdi. **Veli Bâyezid** bunların **Şah İsmail** taraftarlığı ile hareketlenmeleri ihtimali üzerine bu tedbire başvurmuştu. Bunda haksız da sayılmazdı. Zîra tâ Selçuklular Devri'ndeki "**Babaî isyanı**" ve **Hasan Sabbah**'ın "**Haşhaşîler Hareketi**"yle **Çelebi Mehmed** zamanındaki "**Şeyh Bedreddin Vak'ası**" hatırlanırsa, bu tedbirin isâbeti daha iyi anlaşılır.

Fakat **Veli Bâyezid,** bununla da yetinmemiş, Hamideli ve Teke taraflarında mutaassıp Şiî ve İran taraftarı birçok insanı, yeni fethedilen Mora Yarımadası'nın Modon ve Koron şehirlerine naklettirip yerleştirerek Anadolu'dan uzaklaştırmıştır. Lâkin bütün bu tedbirler kâfi gelmemiş olmalı ki; 1511 Yılı'nda Anadolu'nun göbeğinde İran güdümlü "**Şahkulu İsyanı**" patlak vermiştir.

Bu sırada Trabzon Sancak Merkezi'nde vazîfeli olan **Sultan Selim** Efendimiz Merkez Hükümeti İran'da hızla gelişmekte olan Şiî tehlikesine karşı îkazları dikkate alınıp gereken yapılsaydı Anadolu'da pek çok can ve mal kaybına sebep olan bu alevî isyanı ortaya çıkmazdı. Bizim tarihçilerin "**Şahkulu**" yerine "**Şeytankulu**"diye adlandırdıkları bu isyan Efendimizin Batı Cephesini – şimdilik – terkederek Doğu'ya yönelmeini mecburî hâle getirmiştir."

Sözün burasında **Câfer Reis**:

"- **Pîrî** kardeş!.. Çok teşekkür ederiz! Seni yorduk amma şu "**Şahkulu İsyanı**"ndan da kısaca söz

etmez misiniz?!" dedi.

Pîrî Reis:

"- Peki!" dedi ve bu meş'um (uğursuz) kızılbaş isyanı hakkında şunları söyledi:

"- **Şahkulu** adını taşıyan bu âsinin babası **Hasan Halife** adında biriydi ki **Şah İsmail**'in babası **Haydar**'ın hizmetinde bulunmuş ve O'nun halîfesi olmuştu. Antalya çevresindeki alevîleri **Şeyh Haydar**'a bağlamak üzere O'nun tarafından vazifelendirilmiş bulunan **Hasan Halife** ve oğlu **Şahkulu** civardaki bir mağaraya kapanarak bir müddet zühd hayatı yaşamaya başladılar. Zamanla "**Allah'ın bir veli kulu**" olarak şöhrete kavuştuklarından durumdan haberdâr olan **II. Bâyezid** kendilerine hayır dualarını talep ederek senede altı- yedi bin akçe gönderiyordu. Devlet'in O'nun menfi emellerinden habersiz olduğunu gösteren bu yardımlara rağmen taraftarları çoğalınca isyan bayrağını kaldırmak için fırsatı ganîmet bildi. O fırsat da **II. Bâyezid**'in şehzâdeleri **Korkut, Ahmed** ve **Selim** arasındaki saltanat kavgasıydı. İlk hareket olarak **Şehzâde Korkut**'un bu sırada tayin edildiği Antalya'dan Manisaya gitmek üzere hareket hâlinde bulunan kafilesine saldırarak O'nun mallarını yağmalamaya başladılar. Antalya'yı basıp buranın kadısını öldürdüler.

Üzerlerine gönderilen **Karagöz Ahmed Paşa** âsileri ciddiye almadığından az bir kuvvetle hareket etmiş bu gafleti sebebiyle âsilere mağlub ve onlar tarafından esir edilmişti. Bu sırada **Hadım Ali Paşa**, Amasya vâlisi **Şehzâde Ahmed** ile birlikte âsileri tenkile (tepelemeye) gönderildi. Bunlar Kütahya'nın Altıntaş mevkiinde âsileri kuşatmış, **Şahkulu** bir

dağa kaçmışken **Şehzâde Ahmed** babasının yerine geçmek emeliyle askerden biat istemiş ve netice alamayınca küsüp vilâyetine çekilmiştir. Vezir-i âzam **Veli Paşa**, **Şehzâde Ahmed**'in bu ihânetine rağmen âsilerin takibine devam etmiş ve yapılan çarpışmada bir ok isabetiyle **Şahkulu**'nu öldürmeye muvaffak olarak isyanı bastırabilmiştir."

Bunları söyleyen **Pîrî Reis** kendisini dinleyenlere hitâben:

"- Bunlar bugünkü Osmanlı-Safevî anlaşmazlığının geçmişe âid bilgileridir. Şimdi de siz - vaad etmiş olduğunuz üzere - ben inzivada iken olup bitenleri hele şu anlı şanlı "**Malazgird Zaferi**"ni anlatın da bu sefer ben dinleyeyim!.." dedi.

Bu teklif üzerine **Câfer Reis**:

"- **Pîrî Reis** kardeş biz karacı değiliz ki!" dedi. "Bizim bu savaş hakkında bildikelerimiz sağdan soldan duyduğumuz lâflardan ibârettir!.. Bunların ne ehemmiyeti olabilir!.."

Pîrî Reis:

"- Öyle deme! Ben bu husûstaki olup bitenler hakkında hiçbir şey bilmediğimden sizin kulak dolgunluğu saydığınız şeyler bile benim için önemli olabilir." dedi.

Bunun üzerine **Câfer Reis** şöyle dedi:

"- Vallahi bu yeni padişah babasına hiç benzemiyor. Ben "**İnebahtı Muhârebesi**"nde **Sultan Bâyezid Han** Efendimiz'in çok yakınında bulundum. O, gâyet halim selim bir insandı. Fakat **Yavuz Sultan Selim Han** hazretleri ise, her an kükreyen bir arslanı andırmaktadır. İşittiğime nazaran bir Dünyâ haritası talep ederek Dünyâ'nın büyüklüğünü görmek iste-

miş, kendisine getirilen Dünyâ haritasına şöyle bir göz attıktan sonra:

"- Dünyâ denilen şey amma da küçükmüş. Belki bir hükümdâra fazla gelebilir fakat iki hükümdâr için muhakkakki azdır!." demiş.

Anlattıklarına nazaran **Şah İsmail** üzerine yürüdüklerinde o mel'un boyuna geriye doğru kaçmakta imiş. Bu bitip tükenmek bilmeyen takipten usanan yeniçeriler geriye doğru dönmek maksadıyla sızlanmaya başlamışlarsa da talepleri kabul olunmamış. Lâkin sabırları taşan yeniçeriler bir gün efendimizn çadırını oka tutmuşlar. Bu cüretkâr hareket karşısında yılmayan efendimiz askerin kendisine lâyık gördüğü **"Yavuz"** sıfatına liyâkatini isbat eder bir şekilde atı üstünde dimdik durarak mütecâvizlere şöyle bağırmış:

"- Dileyenler karılarının yanına dönebilirler. Ben düşmana karşı yalnız da olsam giderim!."

"- O celâdetli padişah ..." **Câfer Reis** başladığı bu cümleyi tamamlayamadı. Zirâ bir ulak gelerek padişahın emrini tebliğ etmek istediğini bildirince sözünü yarıda kesip:

"- Gelsin!" dedi. Bu söz üzerine kapıdan Divan çavuşlarından biri girerek donanmanın sabah namazını müteakip hedef Mısır'ın İskenderiye Limanı olmak üzere hareketini Padişah'ın emri olarak tebliğ etti. Reisler:

"- Semi'nâ ve atâ'nâ" yâni "işittik ve itaat ettik" dediler. Divan çavuşu amiral gemisini terkedince **Pîrî Reis, Câfer Reis** e dönerek:

"- Anladım! Bu Acemistan seferinin hikâyesi çok uzun böyle bir sohbete sığdırılabilecek gibi değil.

Yarın sabah erkenden yola çıkacağımıza göre sözü daha fazla uzatmak istemem!. Buna rağmen zihnimin takıldığı bir meseleyi size sormak isterim dedi ve suali sordu:

"- Bunda evvelki padişahlar küffâr üzerine sefer tertip ettiklerinde onların harekete geçmek için fetva almaları şüphesiz kolaydı. Lâkin bugünkü padişahımız **Yavuz Sultan Selim Han** hazretleri **Şah İsmail** üzerine bir sefer tertip ederken böyle bir fetva alınmış mıdır?! Almışsa ne gerekçe ile almıştır?!"

Câfer Reis bu sual karşısında şu izahatta bulundu:

"- Ben" dedi. " O sefere çıkılmadan önce yapılan Divan toplantısında bulunmadım. Lâkin bulunanlardan öğrendiğime göre bu fetva mes'elesi güçlükle halledilebilmiştir. Şöyle ki; Efendimiz başta **Şeyhülislâm Zembilli Ali Efendi** olmak üzere elli din âlimi ile bir toplantı yapmış. Onlardan plândığı sefer için fetva talep etmiş. Bu fetvayı alabilmek için de Safevîler'in benimsedikleri şiî itikâdına dâir bozuk cihetleri bir bir izah ertmiş. Buna rağmen âlimler peygamber aleyhisselâtüvesselâmın "**Secde edenler tekfir olunmaz.**" meâlindeki hadis-i şeriflerine istinaden Efendimizin talep ettiği fetvayı vermeye yanaşmamışlar. Bu âlimlerin içinde şeyhülislâm makamında olmayıp sadece bir medrese hocası olan **Sarugürz Hamza Efendi**, Padişah'ın beklediği fetvayı vermiş. Hatta bu fetvada Şiîler'in bir prensipleri olan "**takıyye**"leri sebebiyle "**Tevbelerine itibar olunmayarak katlounmaları**" hükmüne yer verilmiş imiş!

Bu durum üzerine ululemrin tercih ettiği bir içtihada uymak mecbûriyeti dolayısıyla padişah:

"- Ben bu efendinin içtihadına kabul ve emrediyorum! Siz de âsi veya mûti olmakta serbestsiniz." demiş.

Sefere çıkılmadan önce Efendimiz askeri toplayarak Şiîler'in sapıklıklarına dâir kısa bir izahattan sonra:

"- **Şah İsmail** üzerine seferim var." demiş ve askerden bir cevab beklemiş. Bu sözü birkaç kere tekrarladığı hâlde askerler de âlimler gibi tereddüt içinde olduğundan hiç kimseden bir ses çıkmamış! Ancak üçüncü tekrardan sonra **Abdullah** adında dokuz akçe yevmiyeli bir oda kethüdası içinde bulunduğu kalabalıktan birkaç adım öne çıkarak:

"- Bizim arzumuz da aynıdır! Ferman Padişahımızındır!." diyerek Efendimizi temennâlarla selâmladıktan sonra yerine çekilmiş. Bu ifâde askerin umûmuna şâmil addedilerek sefere çıkılabilmiş!

Benim öğrendiğime göre Efendimiz İran'dan **Hasan Can** adında ki bir Azerî türkünü kendine nedim olarak seçip İstanbul'a getirmiş. **Hasan Can** şiîlerin itikad esaslarını belirten kitapları beraberinde getirip **Şeyhülislam Zenbilli Ali Efendi**'ye okutmuş. **Zenbilli Ali Efendi** de bu kitapları görüp okuduktan sonra:

"- Bu bilgilere daha evvel sâhib olsaydım. Efendimizin istediği fetvayı vermekte tereddüd etmezdim." demiş imiş.

İşte kardeş halkı müslüman olduğu hâlde Safevîler üzerine bir sefer tertibinde fetva meselesi hakkında benim bildiklerim bundan ibârettir" dedi.

Pîrî Reis, **Câfer Reis**'e teşekkür ettikten sonra sohbete nihâyet verildi.

Ertesi sabah seher vakti üçyüz gemiden ibâret olan Osmanlı Donanması İstanbul limanından hareket etti. Birkaç günlük sâkin bir deniz yolculuğundan sonra Suriye sahillerine ulaştı. Sahil boyunca hiçbir mukâvemet görmeden Mısır'ın İskenderiye limanına geldi. Memlûk Donanması burada hazır beklemekteydi. Fakat bu donanmanın gemi sayısı Osmanlı'ya göre pek azdı. Mısırlı kaptanlar aralarında kısa bir istişareden sonra karşı koymayı düşünmeyerek Osmanlı donanmasına iltihâk etmeyi tercih ettiler. Donanma kumandanı **Câfer Reis** bu defa Mısır donanmasındaki reisleri de etrafına toplayarak bir meclis akdetti. Burada arasında târih ilmine sahib yegâne insan olarak gördüğü Memlûk Devleti'nin nasıl teşekkül edip Osmanlı ile arasının ne sûrette açıldığını ve böyle bir harbinde aynen **Şah İsmail** hâdisesinde olduğu gibi şer'an meşrû olup olmadığını sorması üzerine **Pîrî Reis** şu izahatta bulundu:

"- Mısır'da "**Eyyûbîler Devleti**"nin yerine 1250 Yılı'nda kurulan devlet "**Kölemenler**" veya "**Memlûklar**" olarak anılmaktadır. Bunun sebebi kurucularının aslen kölelerden oluşmakata olmasıdır.

Gerçekten Eyyûbî hükümdârı **Necmeddin Eyüb** disiplini bozulan ordusu yerine yeni bir ordu teşkil etmek maksadıyla "**Moğol İstilâsı**" sebebiyle batıya kaçan "**Kıpçak Türkleri**"ni parayla satın alarak bunları "**Ravza Adası**"ndaki kışlalara yerleştirmişti. Bu ada "**Bahr-ün Nil**" denilen Nil Nehri içinde olduğundan bunlara "**Bahrî Memlûklar**" adı verildi. Sıkı bir askerî eğitim gören Kıpçak gençleri Eyyûbîler tarafından âzâd edilerek bunlardan yeni bir "**Hassa Ordusu**" teşkil edildi.

1250 Yılı'nda Fransa Kralı **IX. Louis** kumandasındaki Haçlı ordusunun mağlub edilmesinde büyük bir rolü oynayan bu Kıpçak Türkleri bu sûretle yükselen itibarlarından istifade ile devleti ele geçirip Mısır'da "**Bahrî Memlûklar**" devrini başlatmış oldular. O sırada Moğollar azgın sürüler hâlinde İslâm Dünyâ'sına saldırmış ve Bağdat'ı ele geçirerek Abbasi Devleti'ni ortadan kaldırmışlardı. Memlûk hükümdârı **Kutus**, 1260 Yılı'nda "**Ayn-ı Calut**" mevkiinde o târihe kadar yenilmez bir güç sanılan Moğollar'a karşı parlak bir zafer kazanarak Suriye'nin büyük bir kısmını hâkimiyeti altına almaya muvaffak oldu.

Bahrî Memlûklar'ın Mısır'daki hâkimiyetleri 1382 Yılı'na kadar sürmüş ve bu târihte Memlûk Devleti Çerkes asıllı olan "**Burcî Memlûklar**"ın eline geçmiştir. Zirâ, Bahrî Memlûklar da aynen Eyyûbîler'in yaptığı hatayı yapmış, onlar da bir müddet sonra bozulan ordularını yeniden düzenlemek maksadıyla Güney Rusya ve Kafkasya'dan Çerkes gençlerini celbederek sıkı bir askerî eğitimden sonra onlardan yeni bir ordu teşkil etmişlerdi. Bunların eğitimi "**Kahire Kalesi**" içindeki kışlalarda yapıldığından ve bunlar da başlangıçta köle statüsünde olduklarından kendilerine "**Burcî Memlûklar**" adıyla anılmışlardır.

Burcî Memlûklar'ın kumandanı **Berkuk** 1382 Yılı'nda Bahrî Memlûklar'ın Eyyûbîler'e yaptıklarını tekrarlayarak askerî güçlerine istinâden Türk asıllı Bahrî Memlûklar Devleti'ne son vererek 1382 Yılı'nda Mısır'da Çerkes asıllı Memlûklar devrini başlatmıştı.

Bu yeni Memlûk Devleti zamanla hududlarını Suriye bölgesinden daha kuzeye taşıyarak Anadolu'nun ortalarındaki Malatya'ya kadar genişletme imkânına

ulaşmışlardır.

Bu sırada Moğol istilaları ardından kurulan "**İlhanlı Devleti**" yıkılarak Moğol tehlikesi ortadan kalkmış fakat bunun hemen ardından hem Memlûklar hem de Osmanlılar için daha büyük bir tehlike ortaya çıkmıştı ki; o da târihin tanıdığı en hunhar (kan dökücü) hükümdarlardan biri olan **Timur** idi. **Timur**, önüne çıkan her yeri yakıp yıkarak ve insanları müslim - gayr-i müslim ayırt etmeden katlederek boyuna batıya doğru ilerliyordu. Bu sırada Osmanlılar henüz Memlûklarla sınırdaş değillerdi. Lâkin 1399 Yılı'nda tâlihsiz büyük hükümdâr **Yıldırım Bâyezid**'in Anadolu'da Memlûklar'a âid olan Malatya, Kâhta, Divriği ve Darende'yi ülkesine katınca târihte ilk defa olarak Osmanlılar ile Memlûklar'ın arası açılmış oldu.

Batı'ya doğru ilerleyen **Timur,** Memluklara elçiler göndererek onlarla ticârî münâsebetler tesis etmek istediğini bildirdi. Lâkin Memlûk hükümdârı **Berkuk** bu dostânî görünen teklife inanmayarak **Timur**'un elçilerini öldürdü. Fazladan olarak da **Timur** gâilesinden kaçıp kendisine sığınan **Ahmed Celâir**'i koruması altına aldı. Zirâ onunla evlilik dolayısıyla bir akrabalığı vardı.

Bu hâdiseler sebebiyle **Timur** Sivas'ı ele geçirdikten sonra Memlûklardan intikam almak maksadıyla Suriye üzerine yürüdü. 1401 Yılı'nda Suriye'nin şehir ve kasabalarını yakıp yıkarak, insanları katliam ederek ilerlemekteyken **Sultan Berkuk** vefât etti. Yerine oğlu **Sultan Ferec** geçti. Bu genç hükümdâr **Timur**'a karşı duramayacağını anlayarak babasının Suriye üzerine sevk etiği ordunun kumandanlarına haber vermeden milletine ihânet ederek cepheyi bı-

rakıp kaçtı. Bu sûretle bütün Suriye havâlisi **Timur** istilâsına karşı müdâfaasız bir duruma geldi. Bununla beraber **Timur**'un asıl hesaplaşmak istediği kimse **Yıldırım Bayezid** olduğundan Suriye havâlisinde fazla eğlenmeyerek Anadolu'ya avdet etti. 1402 Yılı'nda uğursuz Ankara Savaşı'nda büyük hükümdâr **Yıldırım Bayezid** hazin bir mağlubiyete uğrayınca Anadolu'da târihlerin "**Fetret Devri**" dedikleri şehzâdeler arasındaki taht kavgaları ve başsızlık devri başlamış oldu. Lâkin hâin **Timur** Anadolu'yu yakıp yıkarak Ege sahillerine ulaşığı hâlde buralarda yerleşmeyi düşünmediğinden aynen Suriye örneğinde olduğu gibi çekildi. Bir müddet sonra da vefât etti.

Lâkin **Timur** gâilesinde kurtulmuş olmak Memlûk Devleti'nde huzur ve sükûnun avdet etmesine yetmedi. **Timur**'dan sonra hem Akkoyunlular ve hemde Karakoyunlular Suriye üzerine tertipledikleri seferlerle Memlûk Devleti'ni rahatsız etmeye başladılar.

Takriben on sene süren fetret Devri'nde sonra Osmanlılar **Yıldırım**'ın dâhi evlâdı **Çelebi Mehmed**'in dirâyetli idâresiyle yeniden ve daha güçlü olarak târih sahnesindeki yerlerini aldılar. O'nun arkasında **II. Murad** ve hele O'nun evlâdı, İstanbul fatihi **II. Mehmed** zamanında Osmanlılar, Dünyâ'nın en güçlü bir devleti hâline gelmiş bulundukları gibi Karaman Beyliği'nin ortadan kaldırılmasıyla Memlûklularla sınırdaş oldular. Fatih'in Otlukbeli'nde **Uzun Hasan**'a karşı kazandığı büyük zafer neticesinde Osmanlı Devleti Memlûklar için ciddî bir tehdid unsuru hâline gelmiş oldu. Zirâ Maraş ve Elbistan gibi birçok Anadolu şehri hâlâ Memlûk Devleti'ne bağlı bulunmakta, buralarda hutbe Memlûk sultanları adına okunmakta

ve sikkeler (madenî para) onlar adına darp edilmekteydi. Anadolu birliğini kurmaya azmetmiş bulunan **Fâtih**'in Anadolu'da ki Memlûklara tâbi yerleri ele geçirmek için sefer hazırlığı yaptığı rivâyeti çok yaygındır. Lâkin O'nun 1481 Yılı'nda Yahudi asıllı hekimbaşısı **Yakup Paşa** tarafından zehirlenerek öldürülmesi bu emelin gerçekleşmesine mâni oldu.

Yerine geçen **II. Bâyezid** kardeşi **Cem Sultan**'ın Frenkler ve hele Papalık elinde bâziçe (esir) bir durumda bulunması sebebiyle O'nun normal eceliyle vefât ettiği 1495 Yılı'na kadar hareketsiz kaldı." dedi.

Sözün burasında **Câfer Reis Pîrî Reis**'in söyleyeceklerini bitirdiğini sanarak:

"- Bunlar doğruda ben asıl bu iki devletin arasının nasıl olupda açıldığının ve bizim hareketimizin meşruluğuna dâir sebebleri merak ediyorum." diye sorunca **Pîrî Reis**:

"- Tamam. Şimdi söz o noktaya gelmiş bulunuyor. Ben de tam bu harbi meşru kılan sebebleri anlatacaktım." diyerek söze başladı ve:

"- Ben!" dedi. "Bu mes'elenin de evveliyâtını bilirim! Son günlerde olup bitenlerden haberim yoktur. İşin o kısmını da siz anlatırsınız!.."

Câfer Reis:

"- Tabii, tabii!.." deyince **Pîrî Reis** şu izahatta bulundu:

"- Osmanlı Devleti ile Memlûklar'ın arası tâ **Fâtih** zamanında bile açıktı. Bu sebebledir ki; O'nun ölümünden sonra ortaya çıkan "**Cem Sultan**" vak'ası yüzünden bu hususdaki gerginlik daha da arttı. Mâlum Memlûklular hacca gitmek maksadıyla Mısır'a gelen

Cem Sultan'a adetâ bir padişah muâmelesi yapmışlardı. Bu sebeple Memlûkların elçisi **Emir Câmi Bey** İstanbul'da hiç de iyi bir sûrette kabul görmemişti. O, Mısır'a gitmek üzere yolda iken Osmanlı-Karaman Savaşı başladı.

Kuruluşundan itibaren bir fitne ve fesad yuvası olan "**Karaman Beyliği**"nin ortadan kaldırılması Osmanlılar ile Memlûkları iki sınırdaş devlet hâline getirmişti. O zamanda Memlûk Devleti'nin hududları Malatya'yı içine alacak bir şekilde Divriği istikâmetinde Anadolu'nun böğrüne doğru bir girinti hâlinde idi. Bu bölgede Memlûklar'a tâbi Türkmen Beyleri gelip Osmanlı kumandanı **Karagöz Paşa**'ya iltihâk ettiler.

1485 Yılı'ndaki bu vak'a sebebiyle **Karagöz Paşa Memlûk** hududunu geçerek Gülek dâhil dört kaleyi zapt etti. Bu durum hiç şüphesiz bir Osmanlı-Memlûk harbini gerektirdi.

Memlûklar, Osmanlılar üzerinde **Emir Özbek** kumandasında bir ordu sevk ettiler. Uzun süren bu savaşta Osmanlı kumandanı **Hersekzâde Ahmed Paşa** ile birlikte üst kademeden birçok kumandan Mısırlılar'a esir düştü. Bunlar 1486 târihinde zincire vurulmuş olarak Kahire'ye götürülüp halka teşhir edildiler.

Müslüman bir devletin kendisiyle harb eden bir müslüman devlet mensubu olsa dahî eline geçirdiği kumandana böyle işkenceler yapması şüphesiz affedilir bir şey değildir. Başlangıçta galebe sağlayan Memlûklar bir müddet sonra pusuya düşürülerek mağlub edildiler.

1487 Yılı'nda akdedilen Osmanlı-Memlûk sulh anlaşması gereğince **Hersekzâde Ahmed Paşa**

ve arkadaşları serbest bırakılsalar da bu anlaşama uzun ömürlü olmadı. 1488 Yılı'nda tekrar yeniden bir Osmanlı-Memlûk Savaşı başgösterdi. Bu savaşta da başlangıçta Osmanlılar üstünlük elde etmişlerse de bilâhere mağlub oldular. Memlûk askerleri Adana ve havâlisini tekrar ellerine geçirmiş oldular. Bu savaşta **Hersekzâde Ahmed Paşa** kumandasında deniz kuvvetleri de kullanılmıştır. Hatta Mısırlılar elde ettikleri ganimetleri Suriye üzerinden Mısır'a naklederken **Hersekzâde Ahmed Paşa**'nın çıkardığı askerler tarafından baskına uğrayarak pek çok zayiât verdiler.

Güneydoğu Anadolu'da Osmanlı-Memlûk çatışması devam ederken Maraş bölgesinde hâkim olan Dülkadiroğulları Beyliği iki tarafı da idâre etmek mecbûriyetiyle karşı karşıyaydı. Başlangıçta Osmanlı Devleti Memlûklarla sınırdaş değilken o, Mısır'a tâbi bir durumdaydı. Hutbelerde Memlûk sultanının adı okunur ve sikkeler de O'nun adına tab edilirdi. Bir ara Osmanlılar'a bağlanmış olan Dülkadir Beyi **Alâüddevle** bu son mücâdelelerde Osmanlı ordusunda görülen zaaf üzerine tekrar Memlûklar'a teveccüh etti. Kâh ileri kâh geri bir surette 1485'ten beri devam eden Osmanlı-Memlûk Savaşı nihâyet bir sulh ile bitirilmekle beraber barış şartları Osmanlı Devleti'ni tatmin edecek bir durumda değildi. İleride çıkacak basit bir bahâne ile iki tarafın tekrar kapışacağından şüphe edilemezdi.

Şimdiki Efendimiz sebeplerini sizin benden daha iyi bir sûrette bilmeniz gerektiği üzere **Şah İsmail** üzerine yaptığı seferlerden dönüşte Dülkadir Beyliği'ni galiba yapılan teklifi kabul ederek sefere katılmadığı ve hatta O'nun askerlerinden bazılarının çapuculuk maksadıyla Osmanlı Ordusu'nun artçı

kuvvetlerine saldırıp mal yağmalamış olmaları gibi sebeplerle sefer dönüşü bu beyliği oratadan kaldırmıştır. Hâlbuki burada hutbe Memlûk sultanı adına okunmakta, sikkeler de O'nun adına basılmaktaydı. Tabii Memlûklar'ın bu durumu kabul etmelerine imkân yoktu. Şimdi **Câfer Reis** üstadımız!.. bundan sonrasını siz anlatmalısınız. Zirâ o târihlerde ben eserimi yazmak üzere evime kapanmış bulunmaktaydım. Şimdi biz şu koca Mısır ülkesini Osmanlılar'a katmak için buraya gelmiş bulunmaktayız. Padişahımız Efendimiz hazretleri de karadan hareketle "**Mercidâbık**" ve "**Ridâniye**" savaşlarını başarıyla gerçekleştirip Kahire'ye girmişlerdi. Hattâ diyorlar ki mercidabıkta Memlûk Melîki **Kansu Gazi**'nin yerine geçen **Tomanbay**'a Efendimiz şu teklifi yapmış;

"- Mısır'da Osmanlı hâkimiyetini kabul ederek adıma hutbe okutup sikke basarsan sana dokunmayıp yerinde bırakayım!" demiş. Fakat **Tomanbay**'ın bazı dar kafalı çerkeslerin ağzına bakarak bu teklifi reddetmesi üzerine efendimiz Kahire'ye girip bu devlete son vermiştir. Peki bütün bu savaşlar için kimden nasıl bir fetva alınmıştır?! Bu savaşlar şer'an meşru mudur?! Bunları da sizden dinleyelim." dedi ve sustu.

Bunun üzerine hâlen devam etmekte bulunan Mısır seferi hakkında kısmen bilgi ve görgüye kısmen de duyumlarına istinâden şu izahatta bulundu:

"- Efendimiz, İran üzerine yürüdüğü hengâmda İran kendisinen sonra sıranın Mısır'ın fethine geleceği yolunda telkinlerle Kölemenler'e ittifak teklif etti. **Yavuz Sultan Selim Han**'ın Memlûklar'a verdiği garantiler sâyesinde bu ittifak önlenmişse de **Şah İsmail** Çaldıran'daki hazin mağlûbiyetinden sonra Mısırlılar'ı

Osmanlı Devleti'ne karşı tahrik ederek bu husûsta şansını bir kere daha denemek istedi. Esasen Osmanlılar İran'a doğru ilerlemekteyken buna engel olmanın kendi menfaatlerine uygun olduğunu düşünen Memlûk Devleti böyle bir tahrikle harekete geçmeye müsaid bir durumdaydı. **Şah İsmail**, Kölemen sultanı ile haberleşti ve O'nu Halep'e gelip **Sultan Selim**'e karşı hazır bir sûrette beklemesi husûsunda ikna etti. Memlûk sultanı **Kansu Gavri** bu tahrike kapılarak elli bin kişilik bir kuvvetle Suriye'ye geçti. Bu hareket Osmanlılar'a karşı şiî İran'ı desteklemek mâhiyetinde olduğundan **Yavuz Sultan Selim** bu durumu Divân-ı Hümâyûn'da müzâkereye açtı. Alınan bu karar gereğince Halep'de elli bin kişilik bir kuvvet ile bulunan **Kansu Gavri**'ye elçiler gönderilip Osmanlı hazırlığının kendileriyle bir alâkası olmadığını sırf İran'da ortaya çıkan Şia tehlikesine karşı hareket edilmek istediğini bildirmek üzere elçiler gönderildi. Tuhaftır ki; **Kansu Gavri** hiçbir sebep yokken bu Osmanlı elçilerini hapsederek yok yere Osmanlı'ya ilân-ı husûmet eyledi.

Osmanlı ordusu İran üzerine yürümekte iken **Kansu Gavri**, bu hapsettiği Osmanlı elçileri serbest bırakıldı ve hatta özür diledi ise de artık O'nun samimiyetine inanmak Osmanlılarca imkânsız hâle gelmiş oldu.

Sırf şu hareket bile Osmanlı-Memlûk çatışmasında ilk hatalı hareket edenin Memlûklar olduğunu göstermektedir. Fakat kanaatimizce Efendimizin Mısır'ı ülkesine katmak husûsundaki kararını zorlayan bir başka sebep daha vardır; o da Haçlılar'ın Ümit Burnu'ndan dolanarak Uzakdoğu'da müstemleke tedârikine kalkışmaları neticesinde Memlûklular'la bu hareketin öncülerinden Portekizliler arasındaki

çatışmada Mısır'ın acziyet göstermesidir. Belki "Bundan bize ne!" diyeceksiniz. Hâlbuki Portekizliler **Diu Savaşı**'nda Memlûk Donanması'nı mahvettikten sonra Kızıldeniz'e girmişler ve Cidde Limanı'nı topa tutmuşlardır. Maksadları Mekke ve Medine'yi ele geçirip Kudüs'le takas talebinde bulunmakmış. Bereket versin Cidde kale kumandanı dirâyetli bir insanmışsa da kaleden bu Portekiz Donanması üzerine yağdırdığı top gülleleri sebebiyle Portekiz Donanması kaçmaya mecbûr kalmış. Şu durum bundan böyle Memlûkların Mekke ve Medine'yi korumayacağını gösterdiğinden bunların müdâfaasının devletimizin derûhte etmesi şart ve zarûrî addedilmiş olmalı ki böyle bir sefer-i hümâyûna gerekli görmüştür.

Bununla beraber bu sefer için şer'î mesned bu değildir. İran'daki itikadî sapıklığa karşı hareket edildiğinde Mısır'ın onların iğvâsına (azdırma, baştan çıkarma) kapılarak Halep önlerinde elli bin askerle görülmesi, gönderilen Türk elçilerini hapsetmesi gibi bir sebep kullanılmıştır. Zirâ "**Men eane mülhiden fe hüve mülhid**" yâni "Kâfire yardım eden kâfirdir." İslâmî kaidesine istinad edilerek fetva alınmıştır. Benim bildiğim budur." dedi.

Câfer Reis bu son Mısır Seferi hakkında bir miktar daha izahat vermek düşüncesindeydi. Fakat yine Divân çavuşlarından biri gelerek birkaç günden beri Kahire'ye vâsıl olmuş bulunan Padişah'ın Nil Nehri kullanılarak İskenderiye'deki donanmasını teftiş edeceği, bu maksadla amiral gemisinin gönderilmesine dâir bir emr-i padişahî tebliği etmesiyle sohbete nihâyet verildi.

Ertesi gün Kahire'ye sevk edilen amiral gemisi

nehir boyunca top şenlikleri yaparak Padişah'ı alıp İskenderiye'ye geldi. Mısır Donanması'nın Osmanlı'ya iltihâkinden memnun kalan Padişah İskenderiye'de havai fişekler ve çeşitli gösterilerle tertip edilen bir şenlikten sonra aynen nehir yoluyla tekrar Kahire'ye döndü. İskenderiye'den ayrılmadan önce "**Kasr-ul Mikyas**" da donanma kumandanlarını huzuruna kabul etti. Burada **Câfer Reis** tarafından Padişah'a takdim edilen **Pîrî Reis** O'na "**Kitab-ı Bahriye**" isimli eserini takdim etmiş ve bu esere şöyle bir göz atan Padişah, memnuniyetini izhar ederek O'nu beraberinde Kahire'ye alıp götürdü.

Pîrî Reis bu fırsatı bir ganimet bilerek Nil Nehri boyunca aylar süren keşif hareketleri ve cevelânlarla bu nehrin kıvrımlarını nerede ne kadar derinlik arz ettiğini, akıntılarını velhâsıl denizciler için bu nehirle ilgili olarak bilinmesi gereken her şeyi inceden inceye tetkik edip notlar aldı. Bu bilgiler henüz nâtamam yâni tamamlanmamış olarak kabul ettiği Kitab-ı Bahriye'si için zengin bir malzeme teşkil etmekteydi. Bu imkânı kendisine takdim ettiği Kitab-ı Bahriye'den memnun kalarak O'nu mâiyetinde Kahire'ye götüren, kabiliyetli insanları takdir etmede eşsiz bir hükümdâr olan **Yavuz Sultan Selim**'e borçluydu. Bir de O'nun müsâmahası sâyesinde gerçekleştirebildiği "**NİL BOYUNCA BİR CEVELÂN YÂNİ DOLAŞMA**"ya!

IV
İKBAL BASAMAKLARI

Pîrî reis "**Mısır Seferi**" nde **Yavuz Sultan Selim'**e çizdiği "**Dünya Haritası**" nı sunarak O'nun fevkalâde bir sûrette takdirlerini kazanmıştı. O büyük hükümdâr yaşasaydı, **Pîrî Reis** hiç şüphe yoktu ki, kısa bir zaman zarfında "**Kaptan-ı Derya**" lığa kadar yükselirdi. Fakat ne yazık ki, bu cihangir padişah'ın babasının bedduasındaki gibi "**kılıcı keskin fakat ömrü kısa**" oldu. 1520 Yılı'nda sırtında çıkan ve "**şîrpençe**" yâni aslan pençesi denilen çıbandan muzdarip olarak vefât etti. Yerine daha sonra yapacağı hukukî düzenlemer sebebiyle "**Kanunî**" lâkabıyla anılacak olan **Şehzâde Süleyman** geçti.

O da babası gibi cengâver bir hükümdardı. Fakat tahta çıkar çıkmaz O'nun genç ve tecrübesiz olmasını fırsat bilen Şam vâlisi **Canberdi Gazali**'nin isyanı ile karşılaştı.

Canberdi Gazali ikinci Bayezid Han zamanında Rumeli'deki akıncılar tarafından esir alınmış olan slâv asıllı biri idi. Daha sonra Mısır Sultanına hediye edilmişti. Burada hürriyetine kavuştuğu gibi **Sultan Kansu Gavri** ve **Tomanbay** zamanlarında Mısır'ın en itibarlı emirlerinden biri haline gelmeyi başarmıştı. **Yavuz**'un "**Mercidabık**" ve "**Ridâni-**

ye" savaşlarında Osmanlılara karşı savaşmış olmasına rağmen, O'nun gibi bir memlük kumandanı olan ve Osmanlılar'a iltihâk eden **Hayırbay**'ın aracılığı ile padişah tarafından afv edilip kendisine Şam vâliliği verilmişti.

Ruhunda ihânet tohumları bulunan bu nankör, eski köle ve slâv, İstanbul'daki saltanat değişikliğini fırsat bilip "**Melik Eşref**" ünvanı ile kendi hükümdârlığını ilân etti. Adına hutbe okutturup sikke bastırdı. Ayrıca hem **Şah İsmail**'e ve hem de kendisi gibi ihânet edebileceğini sandığı Mısır Vâlisi **Hayırbay**'a mektuplar gönderdi. **Hayırbay**'ın durumu İstanbul'a bildirmesi üzerine bölgeye gönderilen tenkil (tepeleme) kuvvetleri tarafından yakalanıp başı kesilerek merkeze gönderildi.

Bu sûretle rahat bir nefes alan yeni padişah sefer hazırlıklarına başladı. Bu seferin batı istikametinde olacağı belliydi. Zirâ babası **Yavuz Sultan Selim Han** Doğu hududlarını emniyete almakla meşgulken Macarlar Osamnlılar'ın İzvornik muhâfızını öldürmüşlerdi. Buna rağmen **Yavuz** iki cephede birden savaşmaya mecbûr olmamak için Macarlarla Osmanlılar arasındaki sulhu bir Yıl daha temdid etmişti. Bunun geçici bir mütareke mâhiyetinde olduğu belliydi.

Üstelik Macarlar, Osmanlılar'a karşı böyle bir sâbıkaları varken bir yeni cür'etkârlık daha yapmış, **Kanunî**'nin cülusunu bildirmek üzere Macar Kıralı nezdine gönderilen Divan Çavuşlarından **Behram Çavuş**'u önce hapsedip sonra da öldürmüşlerdi. Böyle bir hareket o gün Dünya'nın en büyük devleti olan Osmanlılarca cezasız bırakılamazdı.

Gene padişah, **Canberdi Gazali**'nin isyanını

bertaraf eder etmez sefer hazırlıklarına başladı. Bu O'nun padişah olarak ilk seferi olacaktı. Bu sebeple mutlaka başarılı olmalıydı. Bu maksadla bir Divan toplantısı emretti.

Toplantıda genç padişah **Canberdi Gazali**'nin isyanı ve tenkili etrafında bir bilgi sunduktan sonra:

"- Paşalarım!" dedi. "Tahta çıkar çıkmaz karşılaştığım bu isyan belâsı hallü fasl edilip ülkemizde huzur ve sükûn yeniden tesis edildikten sonra rahmetli pederimin genç yaşta ölümüyle yarım kalan işlerin bitirilmesine sıra gelmiş bulunmaktadır. Hepinizin mâlumu olduğu üzere pederim İran da **Safevî Devleti**'nin kurulmasıyla tarihi sapık Şia hareketinin aleyhimize gelişmesine öncelik vermiş ve bundan dolayı Doğu ve Güney de seferler icrâ etmiştir. Bu esnada Batı'daki hududlarımızdan emin olmak ihtiyacıyla Macarların tâlip oldukları aramızdaki sulhu yenileme işini gerçekleştirmiş ve bu sulhu sadece bir sene temdid etmekle bunun muvakkat olduğunu göstermiştir. Ömrü vefa etseydi Batı hudutlarındaki gâilelerle uğraşacağı muhakkaktı. Macarların o esnada İzvornik muhâfızımızı durup dururken katl etmelerini de görmemezlikten gelmeye mecbûr kalmıştı. Hamdolsun Doğu hudutlarımızda şimdilik huzur ve sükûn temin edilmiş olsa da Batı hududlarımızda böyle bir durum mevzu bahis değildir. Sizce Batı hududlarımızda ilk olarak yapılması gereken işin ne olduğunu kararlaştırmak üzere müzâkereyi açıyorum."

Divan da en kıdemli devlet adamı kendisine babasından emânet kalmış olan **Pîrî Mehmet Paşa** idi, Padişah sözlerini bitirirken O'na baktığından ilk olarak O'ndan bir cevap beklediği anlaşılmıştı.

Pîrî Mehmet Paşa:

"- Efendimiz, Batı cephesinde bize en çok müşkilât çıkaran ve fırsat buldukça İzvornik kalesi muhâfızımızı öldürmek kabilinden düşmalıklardan geri kalmayan Macarlardır. Bence ilk olarak onlar üzerine yürüyerek hadlerini bildirmek en elzem işimizdir." Dedikten sonra şunları ilâve etti:

"- Hepimiz biliriz ki Macaristan'ın giriş kapısı Belgrad'dır. Bu şehir Macaristan'ın fethi için bir kilit gibidir! Orası feth edilmeden Macarlar üzerine yürümek bence doğru değildir. Üstelik aslında Sırplar'a âid olan bu şehrin idâresi burayı bize karşı korumakta kendilerini âciz hisseden Sırplar tarafından Macarlar'a devr edilmiştir. Onlar'a karşı ilân-ı harb etmek için şer'î birçok sebebimiz de mevcuddur. Bu yüzden Macaristan'ın fethine girişmeden evvel Belgrad'ı feth etmemiz gereklidir."

Genç, hırslı ve ruhu fetih arzusuyla dolu olan Padişah bu tecrübeli vezirin ihtiyatkâr sözlerini pek beğenmedi O doğrudan doğruya Macarlar'ın başşehri **Budin** üzerine yürüyerek Rumelideki fetihlerin önündeki bu en büyük engeli bertaraf etmek istiyordu. O'nun beklediği fikri ortaya koyan Rumeli Beylerbeyi **Ahmed Paşa** oldu. O da aynen gene Padişah gibi Belgrad'ın fethini küçük bir iş telâkki ederek yeni Padişah'ın bu ilk seferinde daha şaşalı bir zafer kazanmak gerektiğini ileri sürerek doğrudan doğruya **Budin** üzerini yürünmesinin daha doğru olacağını söyledi. Padişah yakın bir gelecekte Mısır Vâlisi olarak ihânet edecek ve tarihte adı "**Hâin Ahmed Paşa**" olarak anılacak olan bu zatın fikrine meyl etti ise de tecrübeli vezir-i azam **Pîrî Mehmed Paşa** böyle bir

hareketin tehlikelerini anlatarak herkesi ikna etmeye muvaffak oldu. Padişah da uzun bir müddet otoritesinin tesiri altında kalarak gerektiği gibi padişahlık yapamayacak olduğu bu ihtiyar vezirin mütalâalarına ikna edici bir cevab bulamadığından:

"- Pekâlâ! Pekâlâ! Hele bir yola girelim Edirne de bir daha durum müzâkeresi yaparız" sözüyle Divan toplantısını nihâyetlendirdi.

Aslında O Divan toplantısında beliren bu iki görüşten **Ahmed Paşa**'nın düşüncesine meyyaldi, lâkin şimdilik bunu emretmeyi doğru bulmadı. Sefer hazırlıkları tamamlandıktan sonra yola çıkılırken Padişah Semendre sancak beyi **Hüsrev bey**'e ulaklar göndererek Belgrad'ı abluka etmesini emretti bu harekette gösteriyordu ki; Belgrad'ın fethini küçük bir iş telâkki ederek bunu bir sancak beyine havale ediyor ve kendisi daha şerefli olacağını düşündüğü Budin üzerine yürümeyi düşünüyordu.

Lâkin hem âdet olduğu ve hem de İstanbuldaki Divan toplantısında vaad edilmiş olduğu üzere Edirne de son bir Divan toplantısı daha yapıldı, Padişah burada da Belgrad dan ziyâde Budin üzerine doğru bulan eden sözler söylediyse de **Pîrî Mehmed Paşa** ya ilâveten ikinci vezir **Çoban Mustafa Paşa** ile akıncı beylerinden **Yahya Paşazâde Bâli Bey** tecrübelerine istinaden Macaristan'ın başşehri üzerine yürümek yerine evveliyetle Belgrad'ın feth edilmesinin lüzum ve ehemmiyetine dâir öyle ikna edici sözler söylediler. Genç ve tecrübesiz Padişah hepsi de kendisine babsından emânet olan bu tecrübeli kumandanların reylerine iltihâk ile:

"-Pekâlâ Paşalarım! Sizin dediğiniz olsun! Önce

Belgrad'ı ele geçirerek Macarlar'a gücümüzü gösterelim! Budin'in fethini ondan sonra düşünürüz." Demek mecbûriyetinde kaldı.

Bu şehir aynı zamanda Tuna Nehri kenarındaydı. Bu sebeple Donanmanın da kullanılması gerekecekti. Ancak nehirlerde kullanılan filolara "**İnce Donanma**" denilirdi ki, bu nehir şartlarına göre inşa edilmiş küçük gemilerden oluşmaktaydı. Eğer bu sefer **Yavuz Sultan Selim Han** zamanında olsaydı böyle bir donanmanın kumandanı mutlaka **Pîrî Reis** olurdu. Çünkü O kendisini Mısır Seferi'nde tanımış ve takdir etmişti. Halbuki yeni padişahın **Pîrî Reis** hakkında henüz hiçbir fikri yoktu.

O'nu sadece denizciler tanıyordu. Bu sebeple yeni padişah Karadeniz'den Tuna Nehri'ne sevkedilecek İnce Donanma Filosunun başına korsanlıktan yetişme **Dânişmend Reis** adında birini tâyin etti. **Pîrî Reis** ise, O'na yardımcı olarak vazifelendirildi.

Belgrad şehri, aslında bu seferden önce iki kere kuşatılmışsa da fethedilememişti. Bunlardan ilki 1441 Yılı'nda **İkinci Murad** zamanında ikincisi ise, **Fâtih Sultan Mehmed** tarafından 1459 Yılı'nda gerçekleştirilmişti. Bu her iki kuşatmada da büyük gayretler sarfedilmesine rağmen başarı elde edilememişti. Bilhassa **Fâtih**'in Karadeniz'den Tuna Nehrine getirdiği donanma ile yaptığı hücumlara rağmen fethin nasib olmaması üzerine hırsından dudaklarını ısırıp kanatmış olduğu söylenmekteydi. Şimdi ise, buranın fethi **Fâtih**'in kendisinden sonrakilere bir vasiyeti olarak kabul edilmekteydi.

1521 Yılı Mayıs Ayı sonlarında İstanbuldan hareket eden **Kanuni Sultan Süleyman** güzergâhtaki

bazı kaleleri zapt ederek Belgrad önlerine geldiğinde Karadenizden Tuna Nehri boyunca sevk edilen elli gemiden ibâret "**İnce Donanma**" da Belgrad surlarının dibine varmıştı. Burasının fethinde bu donanmanın büyük hizmeti görülmüşse de bunun şerefi -hiçde hakkı olmadığı hâlde- **Dânişmed Reis**'in olmuştu. Asıl işi gören **Pîrî Reis** olduğu hâlde O'na kazanılan zaferden bir pay isâbet etmemişti. O, hâlâ Padişah tarafından keşfedilememiş bir büyük kumandan durumundaydı!

Pîrî Reis bu durumdan mütessir olmadı O, her oluşun belli bir zamana rehn olduğunu bildiği için ileride önüne başka fırsatların çıkacağından emin bulunuyordu. Zirâ henüz yaşı pek gençti.

O'nun beklediği fırsat ertesi yıl ortaya çıktı. Genç Padişah, babası **Yavuz Sultan Selim Han** gibi cihangirlik meyilleri ile dopdolu idi. 1532 Yılı'nda Akdeniz de bir çıban başı gibi her nevi haydutluğun merkezi "**Rodos Adası**" nı fethe karar vermiş bulunuyordu. Zirâ bu adada yerleşen Şövalyelerin seyyiat defteri hayli kabarmıştı.

İsa Aleyhisselam'ın doğduğu bir şehir olan Kudüs'ü ele geçirmek gâyesiyle başlatılan "**Haçlı Seferleri**" ile Batılı Hıristiyanlar 1099 Yılı'nda bu emellerinde başarı elde ederek burada yaklaşık iki yüz sene ayakta kalabilen bir "**Kudüs Kırallığı Devleti**" kurabilmişlerdi. Fakat İslâm tarihinin en büyük şahsiyetlerinden biri olan **Nureddin Zengi**'nin yetiştirmesi **Selahaddin Eyyübi** 1187 Yılı'nda Haçlılar'a karşı kazandığı "**Hıttin Zaferi**" ile bu devleti ortadan kaldırmıştı. O zaman burada teşekkül etmiş bulunan **Sen Jan** (Aziz Yahya) Askerî tarîkat mensubu Şöval-

yeler, buradan kaçıp "**Rodos Adası**" na yerleşmişlerdi.

Bunlar Haçlı Seferleri dolayısıyla Filistin havâlisine gelen Hıristiyanlar'ın hasta ve yaralılarına bakmak için kurulmuş olan bir tarikattı. Bu yolda kendi dindaşlarına bir hayli hizmet etmiş oldukları gibi haçlılar'ın müslümanlar'la giriştikleri müteselsil savaşlarda da pek çok başarılar elde etmişlerdi, çünkü sağlık ve sâir hayır işleri ile uğraştıkları kadar aldıkları askerî terbiye îcabı olarak aynı zamanda muharip insanlardı. Şimdi **Selâhaddin Eyyübi**'nin "**Hıttin Zaferi**" dolayısıyla Kudüs den güçlükle kaçıp kurtularak Rodos Adasın'a sığınmış bulunduklarından müslümanlara karşı dehşetli bir kin duymaktaydılar.

Bu sebepledir ki, Rodos Adası'nın stratejik ehemmiyetinden istifâde ile sık sık müslüman ticaret gemilerine saldırmakta, haydutluk yapmaktaydılar. Fazladan olarak **Cem Sultan** vak'ası'n da oynadıkları meş'um (uğursuz) role dâir hatıralar henüz hâfızalarda pek tâze idi.

Bu sebeple Rodos Adası'nın fethine karar veren **Sultan Süleyman Han** yine bir Divan toplantısı emretti. Divan'da Rodos Şövalyeleri'nin geçmişini merak ettiğinden:

"- Bunların hâli nicedir?!" diye sordu. Bu sual üzerine paşalar birbirlerinin yüzlerine baktılar. Kısa bir sükuttan sonra ikinci vezir **Çoban Mustafa Paşa**:

"- Efendimiz!.." dedi. Bizler hepimiz onların yakın tarihlerdeki şekâvetlerini (eşkıyalıklarını) az çok biliriz! Fakat daha eski geçmişlerini merak ediyorsanız bunu en kıdemli kulunuz (mensubunuz) **Pîrî**

KANUNÎ SULTAN SÜLEYMAN HAN

Mehmed Paşa bilebilir!" deyince herkes **Pîrî Mehmed Paşa** ya baktı. Bunun üzerine **Pîrî Mehmed Paşa**:

"- Estağfurullah!. Ben de bu işi sizler kadar bilirim" dedikten sonra vâki ısrar üzerine **Rodos Şövalyeleri**'nin geçmişteki mâceralarını şöyle anlattı:

"- Bunlara" dedi "**San Jan Şövalyeleri**" denilir. **Hz.Yahya**'nın adı batılılarca "**San Jan**" yâni "**Aziz Jan**" olarak bilinir. Mâlum olduğu üzere **Hz.Yahya İsa Aleyhisselam**'ın şeriatı ile âmildi. Bu sebeple Benî İsrail reislerinden birinin kardeşlerinden birisinin kızı ile evlenebilmesi için kendisine teklif edilen nikâhı kıymayı reddetmişti. Bu sebeple O'nun tarafından halkın gözleri önünde boğazlattırılıp öldürülmüştür. Çünkü **Musa aleyhisselam**'ın şeriatında kardeş kızıyla evlenmek câiz iken **İsa aleyhisselam**'ın gönderilmesiyle o şeriat mensuh olmuş yâni geçersiz kılınmıştı.

Yahya Aleyhisselâm'ın bu hüzün verici ahvâli sebebiyle Kudüs'te O'nun adına mâhud **Haçlı Seferleri** esnasında bir tarikat kuruldu. Bu tarikat mensupları başlangıçta Haçlı Seferleri esnasında Filistin'e gelipte hasta olan, yaralı veya fakir düşen hıristiyanlara yardım ediyorlardı. Esasen bu tarikat o maksatla kurulmuştu. Bu sebepledir ki; bunlara hasta bakıcı manasına gelen "**Hosbitalliers**" de denilir. Sözün burasında Padişah sordu:

"- Böyle hayırseverlilik gâyesi ile kurulmuş olan bir tarikatın mensupları zamanla nasıl olup da hak hukuk tanımayan bir çapulcu oldular?!"

Pîrî Mehmed Paşa cevap verdi:

"- Bunların asıl meslekleri askerlikti. Bunlar Kudüs'ü ele geçirmek maksadı ile Filistin'e gelmiş olan Haçlı Ordusunda yer almış olan kimselerden müteşekkildiler. **Selahaddin-i Eyyübi** tarafından Kudüs 1187 Yılı'nda Haçlılardan kurtarılınca bunlar kaçıp Rodos Adası'na yerleşmiş burada daha önce 1043 Yılı'nda **Gerardo Tommaso** tarafından kurulmuş olan bir derebeyliği ele geçirerek burada yuvalanmışlardır.

Bu durumda Rodos Adası'nda ikiyüz seneden fazla bir müddetten beri korsanlık yapmakta olduklarını söyleyebiliriz. Kudüs'ten müslümanlar tarafından çıkarılmış olduklarından dehşetli birer "**İslâm düşmanı**" dırlar. Reislerine **Üstad-ı Azam** denildiğine nazaran bu güruhun gizli «**Mason Teşkilâtı**» ile de bir alâkaları olduğunu düşünmekteyim!" dedi.

Verilen bu izahate memnun olan Padişah bu sefer de:

"- Pekâlâ!. Bizimle münâsebetlerinin geçmişi nedir?!" diye sordu.

Pîrî Mehmed Paşa bu suale de şu cevabı verdi:

"- Efendimiz!." Dedi. "Bence bu Rodos Adası'nın fethi de aynen Belgrad'ın fethi gibi cennetmekân **Fatih Sultan Mehmed Han** Hazretleri'nin bizlere bir vasiyeti gibidir. Zirâ burayı da ilk defa olark kuşatıp almaya muvaffak olamayan O mübârek insandır. Burası da Belgrad gibi fethi gerçekleştirilemeyip yarım kalmış yerlerdendir!

Rodos Şövalyeleri etrafı denizle kuşatılmış bir adada yaşamakta olduklarından denizciliğe çok büyük bir ehemmiyet vermişler ellerinde dâima kuv-

vetli bir donanma bulundurmuşlardır. Bu sâyede Rodosla iktifâ etmeyerek civardaki daha küçük adaları da ele geçirmişler ve hatta zaman zaman Anadolu sahillerine bile saldırmışlar ve İzmir civarında bir kaleye dahi sâhip olabilmişlerdir. Târih boyunca önce **Bizanslılar**'ın sonrada "**Menteşe Beyliği**" hatta **Mısır Memlüklüleri**'nin hücum ve muhasarasına mâruz kalmışlarsa da bunların hepsine de kalelerinin müstahkem olması ve donanmalarının üstün manevra kabiliyeti sâyesinde karşı koyarak ayakta kalmayı başarabilmişlerdir. Böyle başarısız kuşatmalardan biri de 1480 Yılı'nda Fatih devrinin namlı kumandanlarından **Mesih Paşa** tarafından yüzaltmış parça gemiyle gerçekleştirilmiştir..."

Sözün burasında Padişah tekrar sordu:

"- Bu kadar büyük bir donanma ile sefere çıkılmış olduğu hâlde ne sebeple fetih müyesser olmadı?!"

Pîrî Mehmed Paşa bu suale de şu cevabı verdi:

"- Adanın fethine ramak kalmışken zamanımızın tarihçisi büyük âlim **İdris-i Bitlisi**'ye göre gediklerden içeri girilmek üzereyken kalenin feth edileceğini kestiren **Mesih Paşa**'nın adanın Padişah hassı olduğunu ilân ettirerek yağmayı men etmesidir. Bu hareket üzerine askerin şevkinin kırılıp savaşmak istememesine sebep olmuştur." dedi ve biraz duraksadıktan sonra sözlerine şöyle devam etti:

"- Diğer bir tarihçimize göre ise, durum biraz daha farklıdır ki, bendenize bu ikinci görüş daha mâkul gelmektedir."

Padişah'ın:

"- O görüş nasıldır?!" diye sorması üzerine de Fatih zamanındaki Rodos kuşatmasından netice alınamamış olmasının sebepleri şöyle ifâde etti:

"- 28 Temmuz 1480 sabahı başlayan hücum kısa zamanda gelişme göstermiş, surlara merdiven dayayan yiğitler burçların muhtelif yerlerine Türk bayraklarını dikmeye muvaffak olmuşlardı. Aşağı sarkıtılan merdivenlerle şehre girilmiştir. O arada gediklerden de sızmalar olmuştur. Surlardan içeri giren askerler demirden bir duvar gibi zırhlar giymiş askerlerle karşılaşmıştır. Bunlarla yapılan şiddetli boğuşma neticesinde zırhlı askerlerden müteşekkil set de aşılmıştır.

Fakat bu sırada Türk askeri daha mühim bir set ile karşılaşmıştır. Bu set, hisarın yıkılan yerlerinin biraz gerisine uc uca eklenen fıçılardan meydana getirilmiş bir set idi. Neftlenmiş bulunan bu fıçılar, Türk askeri önlerine geldiği sırada ateşlenmiş ve askerler de bu ateşten çemberi aşamıyarak geri dönmek zorunda kalmışlardır.

Buna rağmen **Mesih Paşa**, hisarın zaptı için yine de tedbirler düşünürken **Napoli Devleti**'nin göndermiş olduğu ve içleri mühimmat dolu iki büyük kadırga limana girmeye muvaffak olmuştur. Bu gemilerin limana girmesine mâni olunamaması Türk askerinin mâneviyâtı üzerinde fenâ tesir bırakmıştır. O sırada toplar için lüzumlu malzemede tamamen tükenmişti. Netice de olup biten şeyleri Padişaha bildirien **Mesih Paşa**, bizzat hükümdarın emri ile muhâsarayı kaldırmıştır. **Mesih Paşa**'nın elli bin askerle giriştiği bu başarısız seferde dokuz bin şehid ve onbeş bin yaralımız vardı. oldu. Rahmetullahi aleyhim ecmaiyn" (yâni Allah cümlesine rahmet etsin) dedi.

Bu izahattan sonra Padişah bu defaki Rodos Seferi için yapılan hazırlıklar hakkında paşalardan gerekli bilgileri aldıktan ve ilâve tedbirler için lüzum gördüğü talimatları verdikten sonra divan toplantısı nihâyete erdi.

Hazırlıklar tamamlandıktan sonra 1523 Yılı Haziran Ayı başlarında dörtyüz gemiden müteşekkil muazzam Osmanlı Donanması İstanbul'dan hareket etti. **Pîrî Reis** bu defa da umduğunu elde edememiş bu donanmaya kumandan tâyin edilmemişti. Çünkü O'nun kabiliyet ve değerinden genç Padişah'ın hâlâ haberi yoktu. O, bu defa da bu donanmaya kumandan olarak tâyin edilen **Pulak** veya **Parlak Mustafa Paşa**'ya yardımcı olarak vazifelendirilmişti. Tek ümid sefer esnasında bir fırsatını bulup Padişah'ın dikkatini celb edebilmekti. Fakat ne yazık ki; o da olmadı. Bu sefer de tâlih **Pîrî Reis**'in yüzüne gülmemişti.

Rodos Adası'nın feth edilmiş olmasında -hiç şüphesiz- en büyük pay donanmanındı. Lâkin bundan **Pîrî Reis**'e yine küçük bir hisse düşmedi!.

Artık O'nun şansının kendisine yâver olması yine bir başka sefere kalmış oldu. Lâkin o fırsatın zuhuru da gecikmedi. Şöyleki **Rumeli Beylerbeyi Ahmed Paşa** Rodos Seferin'de serdar olmak istemiş fakat bu emeline muvvaffak olamamıştı. O'nun istediği serdarlığa ikinci vezir **Çoban Mustafa Paşa** tâyin edilince O içten içe bir güceniklik yaşamaya başladı.

Aslen Arnavut veya Gürcü olan **Ahmed Paşa Yavuz Sultan Selim**'in babası ile mücâdelesinde O'nun tarafını tutarak devlet kademelerinde yükselme şansını elde etmişti. **Çoban Mustafa Paşa**'nın

Rodos'un fethinden sonra Mısır Vâliliğine gönderilmesi üzerine O'nun yerine "**ikinci vezir**" olabilmişti. Fakat O'nun gözü vezir-i a'zamlık'ta idi. Bunu da **Makbul İbrahim Paşa'**ya kaptırınca bu muhteris adam devlete isyan ile sadrazamlıktan daha üstün bir mevkii elde etmeyi kafasına koydu. Bu da ülkenin bir parçasında isyan çıkarılarak orada "**Sultan**" olabilmekle mümkün olabilirdi. Kafasındaki bu plânını belli etmeden Padişahtan Mısır vâliliğini talep etti. Arzusunun kabul edilmesi üzerine 1523 Yılı sonbaharın da Mısır'da vâliliğe başladıktan az bir müddet sonra isyan etti. (Ocak 1524) Bu sûretle Mısır'da bozulan devlet düzenini yeniden kurmaya memur edilen Sadrazam **İbrahim Paşa** kara yolunu emniyetli görmediğinden deniz yoluyla hareketi tercih etti. Bu yolculukta kendisine müşâvir tâyin edilen **Pîrî Reis** için bu seferde "**İkbal Basamakları**" ndan bir bir yükselme yolu açılmış oldu. Şöyle ki;

İbrahim Paşa, yeni Padişah'ın yanına O henüz Manisa sancak beyi iken kapılanmış aslı köle olan bir insandı. Fakat **Şehzâde Süleyman**'a kendini sevdirmeye muvaffak olmuş O'nun Padişahlık Makamı'na geçmesiyle de devlet kademelerinde sür'atle yükselerek genç yaşta vezir-i a'zamlığa kadar yükselebilmişti. Bu yüzden O'na "**Makbul İbrahim Paşa**" denilmekteydi. İstanbul'dan Mısır'daki karışıklıkları düzeltmek üzere yola girdiği 30 Eylül 1524 târihinden sadece dört buçuk Ay önce Padişah'ın kız kardeşi **Hatice Sultan**'la evlenmesiyle devlette Padişah'tan sonraki en selâhiyetli bir adam durumuna yükselebilmişti.

Gerçi O yola çıkmadan hâin **Ahmed Paşa**'nın

isyanı bastırılmış O'nun kesik başı İstanbul'a ulaştırılmıştı. Hatta bu isyanı bastırmak üzere **Ayas Paşa** kumandası altındaki yola çıkarılan üç bin kişilik yeniçeri ordusu da geriye çağrılmış bulunuyordu. Fakat bu isyanın bastırılmasında en ehemmiyetli hizmeti ifâ etmiş olan defterdar **Kadızâde Mehmed Bey** ile eski vezir-i a'zam şimdiki Mısır Vâlisi **Kasım Paşa** arasında mutlaka halli gereken bir ihtilâf zuhur etmişti. Hem bu mes'elenin yerinde incelenerek halledilmesi hem de Mısır'da bozulan devlet düzeninin yeniden tesisi gerekmekteydi. Padişah böyle bir iş için yeni damad **İbrahim Paşa**'yı tercih etmişti.

On kadırgaya yükletilmiş beşyüz askerle deniz yoluyla Mısır'a gitmek üzere İstanbul'dan yola giren vezir-i a'zam **İbrahim Paşa** o zamana kadar emsali görülmemiş bir uğurlama merâsimi ile yola koyulmuştu. O derecedeki Padişah kendisine Marmara Denizi'ndeki adalara kadar refakat etmişti. Yolculuk gâyet iyi başladı. Filo önce Sakız ve Rodos Adalarına uğradı. Burada da benzer merâsimlerle karşılanıldı. Bu sırada seyahatin sıkıntısız geçmesinden istifâde eden **Pîrî Reis** filo kumandanı olduğu hâlde idareyi yardımcılarına terkederek kamarasına çekilip "**Kitab-ı Bahriye**" isimli eserinin tashihleri ile meşgul olmaktaydı ki, Sadrazam O'nun yanına gelerek ne ile meşgul olduğunu sordu. **Pîrî Reis**:

"- Paşa Hazretleri!." dedi. "Bendeniz bütün denizcilere rehber olacak bir eser kaleme almıştım. Hava güzel, deniz sâkin olunca işimi yardımcılarıma havâle edip o eserin tashihi ile meşgul olmayı tercih ettim. Afvedersiniz! Bu taraftan da havayı gözetliyorum hafif bir rüzgâr çıksa derhal kaptan köşküne

döneceğim!"

Pîrî Reis, bu tarz bir mesuliyetle vakit geçirmekte olmasından dolayı **İbrahim Paşa**'nın kendisine kızacağını sanmıştı. Fakat böyle olmadı. Anlaşılan O da bu uzun deniz yolculuğunda birisiyle hasbihal etmek ihtiyacını hissetmekteydi. Bu sebeple **Pîrî Reis**'e hitaben:

"- Reis bu uzun yolculukta canım sıkılıyor. İşine mâni olmazsam seninle biraz hasbihal edebilir miyiz!?" dedi.

Pîrî Reis:

"-Hay, hay Paşa Hazretleri! Müsaade buyurulursa benim merak ettiğim bir husûs var onu size sorabilir miyim!?" dedi.

İbrahim Paşa:

"- Hay, hay! Sor bakalım, neymiş merak ettiğin?" deyince **Pîrî Reis** O'na şu suali sordu:

"- Mısırdaki isyan bastırılıp hâin **Ahmed Paşa**'nın kellesi kesilip İstanbul'a gönderilmiş olduğuna nazaran bizim Mısır'a gitme sebebimiz nedir?!"

İbrahim Paşa bu sual üzerine şöyle dedi:

"- **Muhyiddin Pîrî Reis!.** hâin **Ahmed Paşa** isyanı bastırıldı ama bir bilsen, nelere mâl oldu?! Binlerce can telef olduğu gibi Mısır'da devlet düzeni denilen bir şey kalmadı. Orada devletin otoritesini yeniden tesis etmek âcil bir ihtiyaç hâline geldi. Üstelik Mısır'daki vâlimiz **Kasım Paşa** ile bu isyanın bastırılmasında büyük bir hizmeti görülmüş olan defterdar **Kadızâde Mehmed** Bey arasında bir ihtilâf zuhur etti. Bu mes'eleyi yerinde tedkik edip halletmek de Mısır mes'elesindeki diğer bir zarûrettir. Biz efendimiz tarafından sadâkat ve liyâkatimize güvenilmekte

olduğumuzdan dolayı bu iş için vazîfelendirilmiş bulunmaktayız. Haa! Şunu da söyleyeyim ki; efendimiz beraberimde götüreceğim adamları seçme işini bana bıraktı, Sanırım O seni lâyıkı ile tanımamaktadır!" sözün burasında **Pîrî Resi** sordu:

"- Paşam sanırım sizinle de yakın bir tanışıklığım yoktur. Bendenizi kimin tavsiyesi üzerine bu filonun kumandanlığı ve deniz yolculuğunda müşâviriniz olarak seçtiniz." deyince **İbrahim Paşa pîrî Reis**'in eski silâh arkadaşından **Cafer Reis**'in adını zikretmesi üzerine:

"- Evet O beni yakînen tanır. Kendisiyle amcam **Kemal Reis**'in korsanlık zamanından beri yoldaşızdır." dedi.

Bundan sonra ikisi arasında devletin nizamı ve devlet adamlarının sadâkati üzerine bir hasbihal başladı. Bu hasbihal esnasında **Pîrî Reis** devlet hayatında olup bitenleri yakînen bilmesi lâzım gelen bir vezir-i a'zamla böyle bir hasbihal imkânı elde edince O'na şu suali sordu:

"- Benim duyduğuma göre Mısır'da büyük bir karışıklığa sebep olan hâin **Ahmed Paşa Yavuz Sultan Selim Han** gibi her tehlikeyi sezip vaktinde tedbir almakta mâhir olan bir padişahımız tarafından "**Rumeli Beylerbeyiği**" pâyesine yükseltilmişti. O'nun bu kadar güvenini kazanmış bulunan birisi bu gün ekmeğini yediği devlete nasıl olur da başkaldırdı, ihânete teşebbüs etti. Bunu bir türlü anlayamıyorum!." deyince **İbrahim Paşa**:

"- Senin şu elindeki kitabınla ilgili verdiğin izahtan anlamış bulunuyorum ki sen aynı zamanda devletin târih yazıcısı olan Vakanüvislerin yapmakda

oldukları işin bir benzeri ile meşgul olmaktasın. Bu bakımdan sana bu işin evveliyatını kısaca anlatırsam belki eserinde bu bilgilere yer verirsin de bunların unutulup gitmesine mâni olursun!" dedikden sonra O'na şu izahatı verdi:

"- **Yavuz Sultan Selim Han** Mısır'ı feth ettikten sonra oraya başlangıçta Memluklüler'in adamı olduğu hâlde Osmanlıya iltihâk etmiş bulunan **Hayırbay**'ı Vâli tâyin etmişti. O'nun zamanında Mısır'da **Yavuz Sultan Selim Han**'ın tesis buyurdukları devlet düzeni aksamadan devam ettiği hâlde O'nun vefatını tâkiben bir takım huzursuzluk ve isyan belirtilileri ortaya çıktı. Senin anlayacağın mısır ahvâli hâin **Ahmed Paşa**'nın isyanından önce de vergilerin ağırlığından şikâyet eden kimseler tarafından çıkarılmış isyan benzeri hâdiselerle çalkalanmaktaydı. Esasen **Hayırbay**'da ölümünden bir müddet evvel doğru işler yanında bazı yanlış işler de yapmıştı. **Hayırbay** fetihten beri Mısır'ın başında bulunmaktaydı. Kendisine tam mânâsıyla itimad câiz olmamakla beraber elinde daha müsâid imkânlar mevcud olduğu hâlde **Canberdi Gazali** gibi isyana kalkışmayarak hükümete sadâkate devam etti. Bu sebeple **Hayırbay**'ın idâresi zamanında Mısır'daki Memlük artıkları ve halk, yeni durumu pek yadırgamamaktaydı.

Hayırbay hayatının sonuna yaklaştığını hissettiği sırada bütün kölelerini azad ve bir takım hayrat tesis eyledi. O'nun hayatının son demlerinde Osmanlı Hükümetine karşı ifâ ettiği en mühim hizmet, yirmi yelkenliden mürekkep bir donanmayı teçhiz sûretiyle damadı **Kayıtbay**'ın kumandasında Rodos Seferine göndermesidir. **Kanuni**'nin Rodos muhasarası sıra-

sında ada sularına gelmiş olan bu filo bir de mukaddes bir emâneti hâmil bulunmaktaydı. Bu emânet **Hazreti Peygamber**'in «**Ukab**» adını taşıyan sancağıydı.

Rodos muharebesi devam ederken **Kanuni Süleyman Hayırbay**'ın ölüm haberini alınca, bu vazifeye eniştesi ikinci vezir **Mustafa Paşa**'yı gönderdi.

Çoban Mustafa Paşa Mısır Vâlisi sıfatıyla Kahire'ye gelerek işe başlamasından kısa bir süre sonra Çerkes kölelerinin ayaklanmasıyla karşılaştı. Memlük Devletini yeniden kurmayı tasarlayan çerkesler Divanı basıp paşayı ele geçirmek, böylece vaziyete hâkim olup Mısır'ı zapt etmek plânı yapmışlardı. Bu işleri idâre ve organize edenlerin başında **Hayırbay**'ın imrahoru **Kansu**, küçük hazinedarı **Mısırbay** ve tüfekçi başısı **Budak** vardı. Bereket versin bunların teşebbüsü harekete geçişlerinden önce haber alındığından yakalanarak idam edildiler. Lâkin Memlük Devleti'ni yeniden kurmak isteyenlerin ortadan kaldırılmasının akabinde yepyeni bir isyanla karşılaşıldı. Bu defa isyan çıkaranlar sancak beyleri idi. Bunlardan biri olan **İnal**'ın sultanlığını ilân edecek derecede ileri giden isyancılar, **Çoban Mustafa Paşa** tarafından güçlükle mağlub edilip **İnal**'ın başı kesildi.

Bu isyandan sonra **Çoban Mustafa Paşa** İstanbul'a çağrıldı. O'nun yerine **Güzelce Kasım Paşa** tâyin edildi. Lâkin O'nun buradaki vâliliği ancak üç ay kadar sürebildi. O da merkeze çağrıldı. Daha sonra isyan eden hâin **Ahmed Paşa** ise o tarihde **Çoban Mustafa Paşa**'nın yerine ikinci vezir yapılmıştı. Lâkin O, hırsının haddi hududu olmayan gözü

vezir-i a'zamlıkta bulunan biri idi. **Pîrî Mehmed Paşa** vezir-i a'zamlıktan azl edilince bu makamın kendisine verileceğini ummaktaydı. Belki de bunda haklıydı Zirâ O benden çok daha kıdemli bir vezirdi. Lâkin efendimiz galiba sadakat ve dirayetinden pek fazla emin olmadığı için vezir-i a'zamlığı bana tevcih edince hâin **Ahmed Paşa** büyük bir güceniklikle bir isyan plânlamış olmalıydı ki efendimizden Mısır Vâliliğini talep etti. Nedendir bilinmez, O'nu vezir-i a'zamlığa lâyık görmeyen ve kıdemine rağmen beni tercih ederek o makama geçirmeyen Padişah, O'nun bu isteğini kabul ile kendisini Mısı'a Vâli tâyin etti.

Senin de bileceğin üzere vezir-i a'zamlığın bir üst makamı "**sultanlık**" tır. O Mısır'ı devletimizden koparark kendisini Mısır sultanı ilân etmek için oraya vâsıl olduğu 1523 Yılı'nın Haziran'ından itibaren sinsi sinsi çalışmaya başladı. Bu emelini gerçekleştirebilmek için Arap ve Çerkes ileri gelenleriyle devletimizin **Kahire Kalesi**'ndeki yeniçerileri elde etmesi gerekiyordu.

Önce kendileri de Osmanlıya tâbi olmayı hazmedememiş bulunan Arap ve Çerkes ileri gelenlerinin süratle ikna ve tatmin ederek ilk adımını attı. Yeniçeriler O'nun teklifini şiddetle reddetmekle beraber kendisini destekleyenlerin çokluğu karşısında sessiz kalıp beklemeyi tercih ettiler.

Bu durumu fırsat bilen hâin **Ahmed Paşa** 1525 Yılı başlarında kendisini "**EL Melik ül Mansur Sultan Ahmed**" ünvanıyla Mısır'ın sultanı olarak ilân etti. Adına para bastırıp hutbe okuttu. Derhal Memlüklülerin eski teşkilâtını ihya etmeye kalkıştığı gibi başta **Papalık** olmak üzere devletimizin bütün düşmanla-

rıyla ternasa geçip onlardan destek talep etti. Hattâ böyle bir yardım mukabilinde yeni fethedilmiş bulunan **Rodos Adası**'nın Hıristiyan Şövalyelere tekrar geri verileceği vâdinde bile bulundu.

Bu isyan haberi İstanbul'da duyulunca **Çoban Mustafa Paşa** zamanındaki isyanda hizmeti görülmüş olan **Kara Musa Bey** Beylerbeyi pâyesi ile Mısır'a gönderildi. Hâin **Ahmed Paşa**'ya da azl edildiğini ve yerine **Kara Musa Bey**'in tâyin edildiğini bildiren bir emirnâme gönderildi. Hâin **Ahmed Paşa** bu emri getiren Çavuş'u yolda yakalattırıp boynunu vurdurdu. Bu arada kaledeki yeniçeriler O'na teslim olmamışlardı. Bunlar şu ihânete karşı ne yapacaklarını düşünmekteyken hâin **Ahmed Paşa** bu kale için çok eskiden yapılmış metrûk bir su kanalı olduğunu öğrenince buradan içeriye sokabildiği adamları tarafından oradaki yeniçeri muhafızlarımız yatakta gâfil avlayıp kâmilen kılıçtan geçirildi. Bu sûretle Mısır'daki hâkimiyetini sağlama aldığını düşünen hâin **Ahmed Paşa** kendine vezirler kumandanlar tâyin etmeye başladı. Bu vezirlerden biride O'nunla birlikte Mısır'a gelmiş bulunan **Kadızâde Mehmed Bey** idi. O'nun giriştiği bu ihâneti tasvib etmemesine rağmen durumunu belli etmeyerek O'nu ortadan kaldırabilmek için çareler düşünmekte idi.

Devlete sâdakatte devam eden fakat durumunu belli etmemeye çalışan **Kadızâde Mehmed Bey** bir gün beklediği bu fırsatı elde etti. Şöyleki, hâin **Ahmed Paşa** birgün kaleden çıkıp hamama gitti. Bunu fırsat bilen **Kadızâde Ahmed Bey** sâdık birkaç adamıyla birlikte O'na karşı bir baskın tertip etti. Hâin **Ahmed Paşa** o sırada hamamda berbere tıraş ol-

maktaydı ve silâhsızdı. Baskına uğradığını anlayınca tıraşı yarıda bırakıp damdan dama atlayıp tekrar kaleye sığınmaya muvaffak oldu. Kalede artık Osmanlı askerleri yoktu. O'nun alelâcele tedâriklediği kendi adamları vardı. **Mehmed Bey** bu adamların birer çapulcu olduklarından emindi, onları mal hırsı ile elde ettiğini düşünerek:

"- Bu adamın kellesi benim, burada saklı olan Mısır hazinesi sizin olsun" diyerek onların hırslarını tahrik etti. Lâkin bu adamların büyük bir kısmı **Mehmed Bey**'in bu teklifini kabul ederek hazineyi yağmalamaya koşuşmuşsa da hâin **Ahmed Paşa** kendisine sâdık kalan yirmi kadar adamıyla kaleden çıkıp kurtulmaya muvaffak oldu. Kahire'nin Şarkıyye kısmına doğru yol alarak "**Beni Bekir**" kabilesinin reisi "**Haris**" ismindeki bir arap şeyhine sığındı. **Kadızâde** peşini bırakmayarak O'nu tâkibe devam etti. 1524 Yılı Ağustos Ayı içinde bulunuluyordu. Hâin **Ahmed Paşa**'nın takip edilmekde olduğunu öğrenen arap şeyhi "**Haris**" arkasında bir ordu olduğunu zannederek korktu ve Osmanlıya karşı O'nun düşmanını desteklemek töhmetinden kurtulmak için hâin **Ahmed Paşa**'yı **Kadızâde Mehmed Bey**'e teslim etti. Zirâ O, **Kadızâde** ve beraberindeki beş on adamı hâin **Ahmed Paşa**'yı kovalayan bir ordunun öncü kısmı sanmıştı.

Kadızâde Mehmed Bey'de bu devlet düşmanının kafasını keserek Kahire sokaklarında teşhir etti. Bu haber İstanbul'a ulaşınca **Ayas Paşa** kumandasında Mısır'a sevkedilen yeniçeri ordusu geriye çağrıldığı gibi Mısır'a **Güzelce Kasım Paşa** ikinci defa olarak Vâli tâyin edildi.

Bu isyanı bastıran **Kadızâde Mehmed Bey** Mısır'a defterdâr tâyin edildi şimdi ise O'nunla **Güzelce Kasım Paşa** arasında daha önce de ifâde etmiş olduğum üzere hiç yokdan bir ihtilâf çıkmış bulunmaktadır. Mısır'a gidiş sebeplerimizden biri de işte bu ihtilâfı halletmektir" diyerek bu izahata nihâyet verince **Pîrî Reis**:

"- Yordum sizi Paşa Hazretleri! hakkınızı helâl ediniz!" dedi.

İbrahim Paşa:

"- Hayır ne münâsebet, güzelce hasbihal ettik. Sen aynı zamanda bir vak'anüvis sayılırsın, bunları yazarsın. Lâtinlerin bir darbı meseli vardır «**Söz uçar yazı kalır**» derler" dedi.

O gün **Pîrî Reis'**le **Makbul İbrahim Paşa** arasında devlet ahvâline dâhil daha birçok şeyler konuşuldu. Lâkin ertesi gün denizin sükuneti bozuldu. Filo dehşetli bir fırtınaya yakalandı. Gemiler ha battı ha batacak durumda iken **İbrahim Paşa**'nın hatırına **Pîrî Reis** ve O'nun denizcilere bir rehber olmak üzere yazmakta olduğunu söylediği "**Kitab-ı Bahriye**" geldi. Derhal kaptan köşküne koştu ve **Pîrî Reis**'e:

"- Senin şu yazmakta olduğun kitapta denizlerdeki bu gibi ahvale karşı ne gibi çârelere başvurulacağı belirtilmemiş midir?" diye sordu.

Pîrî Reis:

"- Hay hay, denizlerde olabilecek her türlü tehlikeyi bunların yerlerini zamanlarını ve bunlardan kurtulma çarelerini yazmışımdır." Dedikten sonra kitabını bir müddet karıştırarak bulundukları yer ve zaman itibariyle karşı karşıya oldukları fırtınanın mâhiyeti, şiddeti ve kurtulma çareleri hakkında gerekli

izahatı **İbrahim Paşa**'ya okudu ve:

"- Ben de zaten bu tedbirleri icrâ etmekteyim, merak buyurmayasınız, gemilerimiz asla batıp zâyi olmayacaktır, müsterih olunuz." dedi.

Hakikaten **Pîrî Reis** filoya yaptırdığı çeşitli manevralarla gemilerini mutlak görünen batma tehlikesinden kurtardı. Bu tehlike iki defa tekerrür etti. Birincisinde **İbrahim Paşa**'nın emriyle Rodos'a dönüldü. Bir kaç gün beklendikden sonra tekrar yola girildi. Lâkin yine dehşetli bir "**Keşişleme Fırtınası**" ile karşılaşıldı. **Pîrî Reis** denizcilikteki engin tecrübesi ile bu bâdireyi de atlatmayı başardı. Artık çarşaf gibi dümdüz ve dalgasız bie denizde ilerliyorlardı ki **Makbul İbrahim Paşa Pîrî Reis**'e:

"- Seni tebrik ederim bizim mutlak bir batma tehlikesinden kurtardın!.. Fakat ben karacı bir adamım böylesine fırtınalara ve deniz dalgalarına alışık değilim. Dün bütün gün kustum, bu eziyetle bir daha karşılaşmak istemiyorum. Bu sebeple filoyu en yakın bir limana çekmeni emrediyorum. Ben bu seyahate kara yoluyla devam edeceğim. Sen de donanmayı İstanbul'a sâlimen ulaştırdıktan sonra benden bu eserinin tashihlerini bitirinceye kadar izinlisin." dedi.

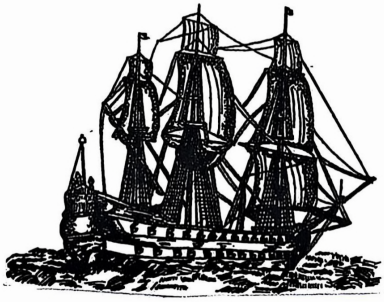
Pîrî Reis her ne kadar filo kumandanı idiyse de vezir-i a'zamın bu emrine itaat etmek mecbûriyetinde idi.

Bu sebeple Paşa'yı ikna için söz söylemekten vaz geçerek O'nun emri veçhi ile filosunu Marmaris limanına çekti. **İbrahim Paşa** filodaki askerlerle birlikte karadan Mısır üzerine yola girmeden önce **Pîrî Reis**'e sıkı sıkı şunu tenbih etti:

"- Söylediklerimi unutma Mısır dönüşü eserini

tamamlamış olarak bana gel, seni efendimize takdim edeceğim! Sen devletimizin deniz seferleri için eşine az rastlanır bir reissin. Benim hissettiğime göre Potekizliler'in Afrika'nın güneyinden dolaşarak Hind Okyanusun da hâkimiyet tesis etmelerine karşı Mekke ve Medine'yi bir tehdit altında gören efendimiz Kızıldeniz de bir donanma kuracaktır. Bu iş için en liyakatli denizcimiz sensin." Diyerek O'nu iltifatlara gark etti.

Pîrî Reis filosuyla İstanbul'un yolunu tutmuşken artık "**İKBAL BASAMAKLARI**NI" tırmanma zamanının geldiğini ve tâlihinin kendisine gülmeye başladığını düşünmekteydi.

V
HÂİLEVÎ (DRAMATİK) SON!.

Makbul İbrahim Paşa İstanbul'dan yola çıktıktan altı ay yirmi iki gün süren meşakkatli bir yolculuktan sonra Mısır'a ulaştı. Mısır'da o zamana kadar asla şâhid olunmamış bulunan ihitşamlı bir merâsimle karşılandı. Bu hareket, aynı zamanda orada devlet otoritesini yeniden tesis maksadıyla halka karşı bir gözdağıydı.

Paşa burada üç ay kalarak huzursuzluğun sebeplerini araştırdı. Halkın şikâyetlerini dinleyerek gerekli tedbirleri aldı. Borçlarını ödeyememekten dolayı hapsedilmiş insanları serbest bıraktırdı. Bunların fakir olanlarının borçlarını devlet kasasından ödedi. Çöllerde yaşayanlarına varıncaya kadar ülkedeki bütün Arab Kabileleri'nin Reislerini toplayarak onlardan Padişah adına yeniden biat aldı.

Dönüş hazırlıklarına başlamıştı ki, **Selman Reis** adındaki bir denizciden kendisine bir Rapor ulaştı. Bu Raporda **Selman Reis** önce kendisini tanıtarak aslen bir türk olduğunu bildiriyor ve geçmişi hakkında şu bilgilere yer veriyordu:

"- Ben bir türk olduğum hâlde Mısır'ın **Yavuz Sultan Selim Han** tarafından fethinden önce

Memlükler'in Süveyş Donanması'nda vazife almıştım. Mâlumunuz olduğu üzere Portekizliler 1498 Yılı'nda Afrika'nın Güneyindeki "**Ümit Burnu**" nu dolaşarak Uzak Doğuya vâsıl olduklarından beri buralarda müstemlekeler edinmeye başlamışlardır. Bu durum eski ticâret yollarının değişmesiyle Arap Ülkelerinin fakirleşmesine sebep olduğu gibi iki mukaddes şehrimiz olan **Mekke ve Medine**'nin de tehdid altına girmesi neticesini doğurmuştur. Benim Memlüklüler'in emrinde olarak Süveyş Donanması'nda vazife almamdan evvel Kızıldeniz'e sarkan bir Portekiz Donanması Cidde'yi topa tutmuş ve zikri geçen iki mukaddes şehrimiz için büyük bir tehlike yaratmıştı.

Daha sonra bendeniz Hind Okyanusun'a açılarak Portekizliler'le savaşmak üzere Süveyş'den hareket edip Cidde Limanına vâsıl olduğumda Mısır'ın **Yavuz Sultan Selim Han** tarafından fethi haberini alınca sefere devam etmeyip geriye dönmüştüm. Mısır'da cennetmekân **Yavuz Sultan Selim Han** Hazretleri'ne mülâki olarak O'na Portekizliler'in hem **Mekke** ve **Medine** hem de müslüman ticâret gemileri için arz ettikleri tehlikeleri uzun uzun anlatmıştım. O mübârek Padişah da beni tekrar Süveyş Donanması'nın kumandanlığına tâyin etmiş ve emrimdeki gemileri takviye ederek bana bir hattı hareket programı bildireceğini vaad buyurmuştu. Lâkin şu ana kadar devletimizden bana hiçbir tâlimât gelmemiş bulunduğundan gemilerimle Cidde Limanında âtıl bir vaziyette beklemekteyim. Portekizliler ise; hergün yeni bir köşe başı tutarak Hind Okyanusu'nda hâkimiyetlerini sağlamlaştır-

maktadırlar. Şu anda **Hürmüz Adası**'na yerleşerek Basra Körfezi'nde hâkim-i mutlak bir duruma gelmiş bulunmaktadırlar. Allah korusun yeniden Kızıldeniz'e girerek **Mekke** ve **Medine**'yi tehdid ederlerse bendeniz elimdeki Memlüklüler'den kalma derme çatma donanmayla başarılı olamamaktan korkuyorum.

Durumu velinimetimiz efendimiz hazretlerine arz edilmek üzere zât-ı vezâretpenâhilerine yâni vezir-i a'zamlık Makamı kendi şahsıyla takviye edilmiş bulunan zât-ı âlinize arz ederim" denilmekteydi.

İbrahim Paşa bu raporu hâmil olarak İstanbul'a döndü. Uğurlanışındaki gibi yine büyük bir merâsimle karşılandı. Ertesi gün **Kanuni Sultan Süleyman Han** kendisini kabul ederek Mısır'daki icraatı hakkında O'ndan gerekli bilgileri aldı. Bu görüşmenin sonunda **İbrahim Paşa, Selman Reis**'in raporunu çıkararak Padişah'a sundu. Padişah:

"- Sen bu raporu aldıktan sonra bununla ilgili olarak bir şey yaptın mı?!" diye sorunca **İbarahim Paşa** şu cevabı verdi:

"- Evet efendimiz! Kendisine bir cevabî yazı göndererek, durumu size arz edip bahsettiği tehlikeye karşı elindeki donanmayı takviye edeceğimizi ve kendisinin şimdilik yerini muhâfaza ederek bizden gelecek tâlimatları beklemesini bildirdim" dedi.

Bunun üzerine Padişah:

"- İyi yapmışsın! Bu durumu bütün vezirleri toplayarak bir Divan Toplantısı'nda görüşelim ve

alınacak tedbirleri hep birlikte kararlaştıralım!." dedi.

Bu görüşmenin ertesi günü vezir-i a'zam **İbrahim Paşa** Mısır'a karayoluyla hareket ederken **Pîrî Reis**'e karşı yapmış olduğu konuşmayı hatırladı. Derhal Gelibolu'ya bir hususî ulak göndererek O'nu İstanbul'a çağırdı. Bu emre uyarak İstanbul'a gelen **Pîrî Reis** Padişah huzuruna çıkarıldı. **İbrahim Paşa** O'nun hakkında birçok övücü söz söyledi. Bu arada:

"- Bu mâhir denizci refakatimde olmasaydı bendeniz ve mâiyetimdeki on iki kalyonla beş yüz yeniçeri askeri ile birlikte Akdeniz'in derinliklerinde boğulmuş olacaktık. Filomuz Rodos'dan ayrıldıktan sonra birkaç gün uygun deniz şartlarında seyahat ettikten sonra karşılaştığımız müthiş bir keşişleme fırtınanın yarattığı azgın dalgalarla boğuşmaya başladık, **Pîrî Reis** kulunuz daha önce merhum **Kemal Reis**'le birlikte yıllarca Akdeniz'de faâliyet göstermiş olduğu ve çok tecrübe edinmiş olduğundan gemilerimizi mutlak bir batma tehlikesinden kurtarmayı başarmıştır!." dedi.

Sözün burasında Padişah :

"- Nasıl?!" diye sorunca da:

"- Bu kardeşimiz daha önce "**Kitab-ı Bahriye**" isimli bütün denizcilere rehber olacak bir eser telif ederek bunda her tarafını avucunun içi gibi bildiği Akdeniz'in neresinde ne zaman hangi fırtınaların eseceğini bunların ne kadar süreceğini şiddetlerinin ne derece olacağını, sığınılabilecek limanların husûsiyetlerini tafsilâtıyla yazmış imiş. Oradaki bilgiler istikametinde hareket ederek gemilerini kılıçlamasına

dağlar gibi yükselen dalgalara dik durdurarak aynen bir buğday tarlasında başakların dalgalanarak rüzgârı aktarmaları gibi bir manevra ile bizi selâmete çıkardı." dedi.

Padişah bu defa **Pîrî Reis**'e dönerek:

"- Paşa'nın bahsettiği o kitabı görebilir miyim?" deyince **Pîrî Reis**:

"- Eser kapı önünde beklemekde olan bir yoldaşımızdadır. Emir verirseniz içeri getirsinler!." dedi.

Bunun üzerine Padişah denilenin yapılması için muhâfızlardan birine işâret edince "**Kitab-ı Bahriye**" huzura getirilip Padişah'ın önündeki bir sehpa üzerine konuldu. Padişah kapağını açıp bu esere şöylece bir göz gezdirmekde iken **Pîrî Reis**:

"- Efendimiz! Müsaade buyururlarsa bu eser taraf-ı âcizânemden zât-ı Pâdişâhilerine bir armağandır. Lütfen kabul buyurunuz!." dedi ve biraz durakladıktan sonra şu sözleri ilâve etti:

"- Efendimiz lütfen kabul buyurursanız bendenizin size ikinci bir armağanım daha var. Emir buyurun da getirsinler" deyince Pâdişah merakla:

"- O nedir?" diye sordu.

Pîrî Reis:

"- Bir deve derisi üzerine çizilmiş bir Dünya haritasıdır." dedi ve ilâve etti:

"- Böyle bir haritayı vaktiyle cennetmekân pederiniz **Yavuz Sultan Selim Han** Hazretleri'ne sunmuştum. Fakat bu O'ndan daha mükemmeldir. Zirâ zamanla üzerinde birçok tashih yapmış bulunmaktayım."

Pâdişah'ın emri üzerine harita getirilince

Sultan Süleyman Han hayranlıkla bir müddet bu haritayı inceledi ve sonra **İbrahim Paşa** dönerek:

"- Paşa hazretleri!" dedi. "Bize böyle kıymetli iki armağan sunan bu kulumuza (mensubumuza) biz ne verelim?!" diye sorunca **İbrahim Paşa** bir evvelsi günkü sohbetlerini hatırlayarak:

"- En doğrusunu siz bilirsiniz amma bence bu kulunuzu Süveyş Donanması'nı kuvvetlendirerek O'nun başına kumandan tâyin edip Portekizliler'le zarûrî görülen mücâdelede vazifelendirirseniz, münâsib olur düşüncesindeyim!." dedi.

Pâdişah:

"- Sen dün o vazifeye **Selman Reis** adında bir kimseyi tâyin ettiğini sözylemiştin. Şimdi o söylediğini yapmak senin yaptığını beğenmeyip o tâyini iptal mânâsında anlaşılacağı ve bu sebeple senin otoritene karşı bir hareket olacağı için bunu doğru bulmam." dedi.

Zirâ **İbrahim Paşa**'yı o sırada çok sevdiği ve takdir ettiği için böyle söyleyen Padişah biraz düşündükten sonra:

"- Henüz kitabını incelemedim ama anlattıklarına bakılırsa **Pîrî Reis** kulumuz usta bir denizcidir. O'nu öyle bir sefere memur etmektense bir muallim olarak bize yeni denizciler yetiştirmesi için vazifelendirmek daha uygun olur. Bu sebeple kendisini aynı zamanda denizcilerin bir mektebi olan tersahânemizin başına tâyin ettim! Allah hayırlı hizmet nasib etsin!." dedikten sonra ayağa kalktı.

Padişah'ın bir mükâleme (konuşma) sonunda

ayağa kalkması "**görüşme bitmiştir**" manasında bir hareket olduğu için **Pîrî Reis** Pâdişahı kandilli temennalarla selâmlayarak geri geri huzurundan çıktı.

O'nun hiç de arzu etmediği bir şey olmuştu. Zirâ denizlere âşık olan **Pîrî Reis** velev işi denizci yetiştirmek olsa da karada vazife görmeyi arzu etmiyordu. **İbrahim Paşa**'nın kendisi hakkındaki medihkâr sözleri söylendiğinde O "**Kaptan-ı Deryalık**" olmasa bile buna muâdil (eşit) bir vazifeye tâyin edilerek "**İkbal Basamaklarında**" yükseleceğini ummuştu. Fakat heyhat!. Bu defa da beklediği gerçekleşmediğinden istemiye istemiye tersâhânesinin yolunu tuttu.

Birkaç sene İstanbul ve Gelibolu'daki Tersâhâneler'in âmirliğini ifâ eden ve bu esnada gelişmekte olan Osmanlı Donanması'na pek çok gemi ve gemici kazandıran **Pîrî Reis**'e 1533 Yılı'nda talih bir daha gülümseyiverdi ki, O da şöyle oldu.

Aynen amcası **Kemal Reis** gibi yıllarca Akdeniz'de kendi başına buyruk bir sûrette korsanlık eden **Hızır Reis** Pâdişah'ın dâvetini kabul ederek o sene İstanbul'a gelmişti. Sakalının kırmızılığından dolayı Batılılar'ca "**Barbaros**" nâmıyla anılan bu büyük kumandan İstanbul'da büyük bir merâsimle karşılanmıştı. Devlet ileri gelenleriyle birlikte bütün denizciler ve bu arada tersâhâneler âmiri olan **Pîrî Reis** de hazır bulunmuş O'nun Sarayburnu'ndaki kasrın önünden karaya çıkarak Mehter Refâkatinde (eşliğinde) Topkapı Sarayın'a yürüyüşünde orada bulunmuştu.

Barbaros o sırada topyekün Cezâyir'in hâkimi durumundaydı. Hükmü altındaki toprakları yeni bir Osmanlı vilâyeti olarak devlete ilhak edip Osmanlı'nın "**Kaptan-ı Derya**" lığını üstlenmiş, Müslümanlar'ın birlik ve beraberliği adına tarihte emsali görülmemiş bir hareket yapmıştı. Bu tavır zaten büyük bir şahsiyet olan **Barbaros**'u halkın ve Devletin gözünde daha da büyütmüştü.

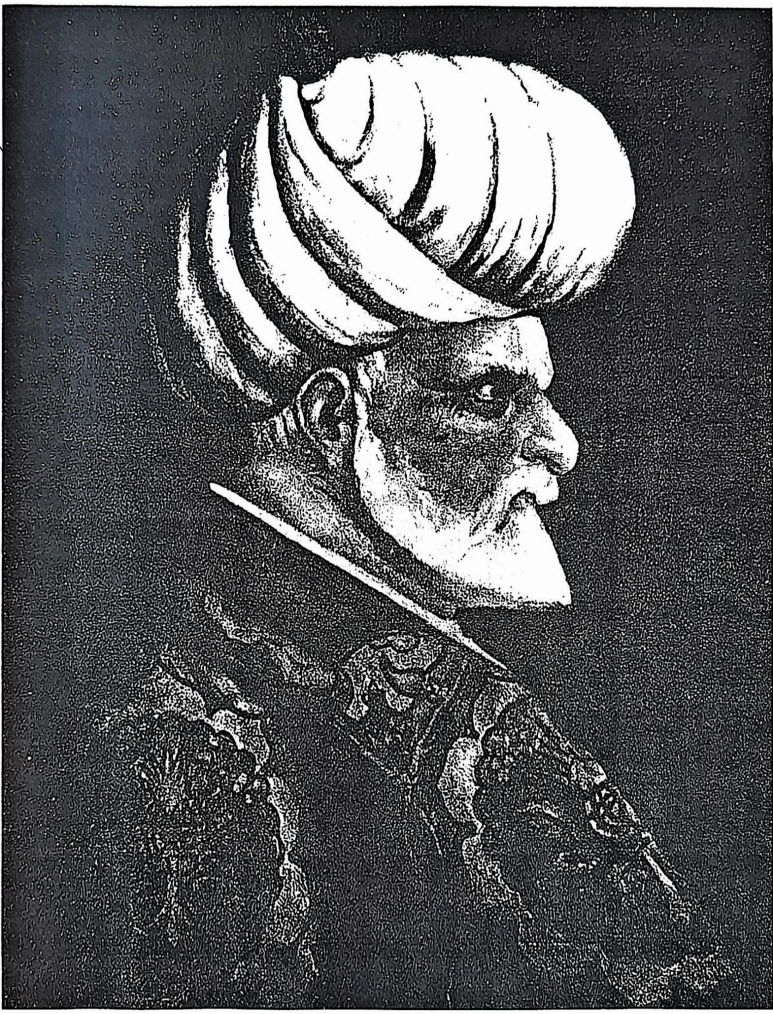
Barbaros Hayreddin Paşa Osmanlı Kaptan-ı Deryası olarak işe başlar başlamaz mevcud Donanma'yı görüp incelemek ve tersâhâneler hakkında bilgi edinmek ihtiyacını hissetti. Bu sebeple tersâhâneleri ziyaret etti. **Pîrî Reis**'in tersâhâneler âmiri olarak O'na refakat edip sorduğu sualleri cevaplandırdı. **Barbaros** O'na sorduğu sualler üzerine aldığı cevaplardan fevkalâde memnun oldu. Bu sebeple:

"- **Pîrî Reis**!" dedi "senin bu kadar bilgi ve tecrübe ile böyle karada vazifelendirilmen bence asla doğru değildir. Sen benim yanımda ve denizde hizmet etmelisin. İznin olursa Padişah'dan vazifenin bu sûretle değiştirilmesini talep edeyim!" dedi.

Bunun üzerine **Pîrî Reis** fevkalâde heyecanlanarak beklemediği bu iltifat karşısında O:

"- Aman Paşa Hazretleri!.. Böyle bir şey yaparsanız bendenizi pek bahtiyar edersiniz. Yıllardır açık denizlerde dolaşmanın hasretiyle yanıp kavrulmaktayım" dedi.

O'nun **Barbaros Hayreddin Reis**'e "**Paşa**" diye hitap etmesinin sebebi **Kanunî Sultan Süleyman**'ın O'na "**Paşalık**" rütbesini tevcih etmiş olmasıydı

BARBAROS HAYREDDİN PAŞA
(1478-1546)

O,bundan sonra hep "**Barboros Hayreddin Paşa**" olarak anılacaktı.

Barbaros Hayreddin Paşa bu donanma ve tersâhâne ziyâretinden sonra Padişah ile ilk görüşmesinde bu teklifi beyân etti Padişah bu kıymetli misafirinin talebini kabul ederek:

"- Hay, Hay Paşa Hazretleri! Her kimi istersen mâiyetine almakta serbestsin!" dedi.

Bunun üzerine **Pîrî Reis** tersahânelerin başından ayrılarak **Barbaros Hayreddin Paşa'**nın kadrosunda yer aldı O'nunla birlikte birçok deniz savaşına iştirak edip Paşa'nın en gözde adamlarından biri hâline geldi. O artık hayatını **Barbaros Hayreddin Paşa** mâiyetinde tamamlayacağını düşünmekteydi. Eski okyanuslarda vazife arzusu geçici bir heves hâline gelerek çokdan zihninden silinip gitmiş bulunuyordu. Lâkin hiç ummadığı bir zamanda talihi bir kere daha kendisine gülümseyerek O'nun uzak denizlerde vazife almak husûsundadaki ihtirasını canlandırdı.

Barbaros'la bir seferden döndüklerinde Padişah husûsi bir ulakla kendisini huzuruna çağırdı ve:

"- **Pîrî Reis**!" dedi. "Seni Süveyş, Donanması'na kumandan tâyin etmek istiyorum! Gerek Kızıldeniz ve gerekse Hind Okyanusları'nda Portekizliler pek azıttılar O'nlara ciddî bir ders verip hadlerini bildirmek muradımdır!

Biliyorsun Süveyş'teki tersahâne bize Memlüklüler'den kalmadır. Lâkin biz burasını bir fırsatını bulup da lâyıkı ile geliştiremedik. Gemi inşaası için gerekli olan kereste vesâir malzemenin uzakta olması yüzünden Süveyş'teki donanmamız Portekiz-

liler karşısında kifâyetsiz kalmıştır. Bizim Süveyş'teki donanmamızın riyâsetine bu güne kadar "**Süveyş Kaptanlığı**" denilmektedir. Buradaki donanma da "**Bahr-i Ahmer Filosu**" (Kızıldeniz) olarak anılmaktadır. Lâkin bizim buradaki filomuz Kızıldeniz'den ziyâde artık Hind Okyanusu'nda faâliyet göstermeye mecbûr bulunduğundan bu ismi "**Hind Donanma**" sı ve O'nun kaptanlığınıda "**Hind Kaptanlığı**" olarak değiştiriyorum!"

Sözün burasında **Pîrî Reis**:

"- Efendimiz!" dedi. "Oraya **Selman Reis** adında dirâyetli bir denizciyi tâyin buyurmuştunuz. O hâlâ yerinde değil midir?" Bu suale **Kanunî Sultan Süleyman** şu cevabı verdi:

"- Evet, **Selman Reis** gerçekten dirâyetli bir kumandandı. Lâkin O bize fazla bir hizmet edemeden çirkin bir çekememezliğe kurban giderek öldürüldü. Yerine bir başkasını tâyin ettimse de O da Portekizliler'in bölgedeki ilerleyişine engel olamadı. O'nun yerine de şimdi **Ferhat Bey** adında birini tâyin ettim lâkin O'nun bu vazifeye tâyininden kısa bir müddet sonra Pederim cennetmekân **Yavuz Sultan Selim Han** zamanında bize ilhak etmiş bulunan **Yemen**'de bir isyan zuhur etti. O'nu **Yemen Beylerbeyi** tâyin ederek bu isyan üzerine gönderdim. Şimdi ise, Süveyş Donanmamız başsız bir durumdadır. Seni **İbrahim Paşa** pekçok meth etmişti. O sözler hâlâ hatırımdadır. "**Kitab-ı Bahriye**" isimli eserini de bir hayli inceledim senin denizcilikle ilgili bütün bilgilerle mücehhez (donanmış) biri olduğuna kaani olduğumdan bu vazifeyi sana havale ediyorum!" dedi.

Kanunî Sultan Süleyman bu sözleri söylediği zaman 1447 senesinin son baharında bulunulmaktaydı. **Makbul İbrahim Paşa** ise, bir kölelikten yükselerek vezir-i a'zamlık Makamı'na kadar gelmiş fakat son zamanlarda bu yükselişi hazmedemiyerek yazışmalarında Padişahlara mahsus olan "**Sultan**" sıfatını kullanmaya kadar bir cüretkârlık göstermiş olmasından dolayı "**Siyâseten Katl**" olunarak 15 Mart 1536 da ortadan kaldırılmış bulunmaktaydı. Bir kimsenin siyâsî sebeplerle öldürülmesine "**Siyâseten Katl**" denilmekteydi. **İbrahim Paşa** o güne kadar "**Makbul İbrahim Paşa**" olarak anılmaktayken bu tarihten itibaren "**Maktul İbrahim Paşa**" yâni katlolunarak hayatına son verilmiş, **İbrahim Paşa** olarak anılmaya başlanmıştı. **Pîrî Reis,** O'nun başına gelenleri duymuş ve kendisini himâye etmesi muhtemel olan böyle bir devlet adamının ortadan kaldırılmasına pek fazla üzülmüştü O'nun vefâtından sonra Padişah'dan böyle ehemmiyetli bir vazifeye tâyin olunarak taltif edileceğini asla hatırına getirmemişti. Pâdişah'ı dinlerken bunları düşünüp bir hayal âlemine dalmıştı. O böyle derin derin düşünmekteyken Pâdişah'ın "**Pîrî Reis**!" hitabıyla daldığı hayal âleminden çıkıp:

"- Buyrun efendimiz! Her emrinize karşı boynum kıldan incedir" dedi.

Padişah:

"- Sana yola çıkmadan evvel oradaki ahval hakkında kısa bir izahatta bulunmak isterim" dedi. Ve O'na **Süveyş** ve **Yemen** deki durum hakkında şu bilgileri verdi:

"- **Selman Reis**'in öldürülmesinden sonra

Hind Okyanusun'da işgâl ve istilâlarını genişleten Portekizliler "**Gücerat**" Kıyıları'ndaki "**Diu Adası**" nı işgâl ettiler. Buranın müslüman Sultanı **Bahadır Şah** bizden yardım talep etti. Ben de Mısır Beylerbeyi **Hadım Süleyman Paşa**'yı 1538-39 senelerinde **Gücerat**'ın yardımına koşmaya memur ettim. **Hadım Süleyman Paşa** 76 gemi ihtiva eden filomuzla Kızıldeniz'den hareketle geçtiği sırada bunu haber alıp Kızıldeniz'e sarkan Portekizliler tarafından donanmamızın yakılmasına teşebbüs edildi. Hamdolsun, o sırada Donanma'da bulunan Mısır Vâlisi **Davud Paşa**'nın karşı koymasıyla bu tehlike atlatıldı. Fakat gerileyen Portekiz Donanma'sı Kızıldeniz'de o sırada seyretmekte bulunan Medine Vakıflarına âid iki ticâret gemisini zaptettikten sonra Yemen ve Hicaz sahilindeki bazı şehir ve kasabaları top ateşine tutarak harabeye çevirdikten sonra Hind Okyanusu'na açıldı. Bizim donanmamız Portekizliler'e nazaran kifâyetsiz olduğundan Hind Okyanusu'na açılarak bu zâlimlere hak ettiği dersi vermeyi göze alamadı.

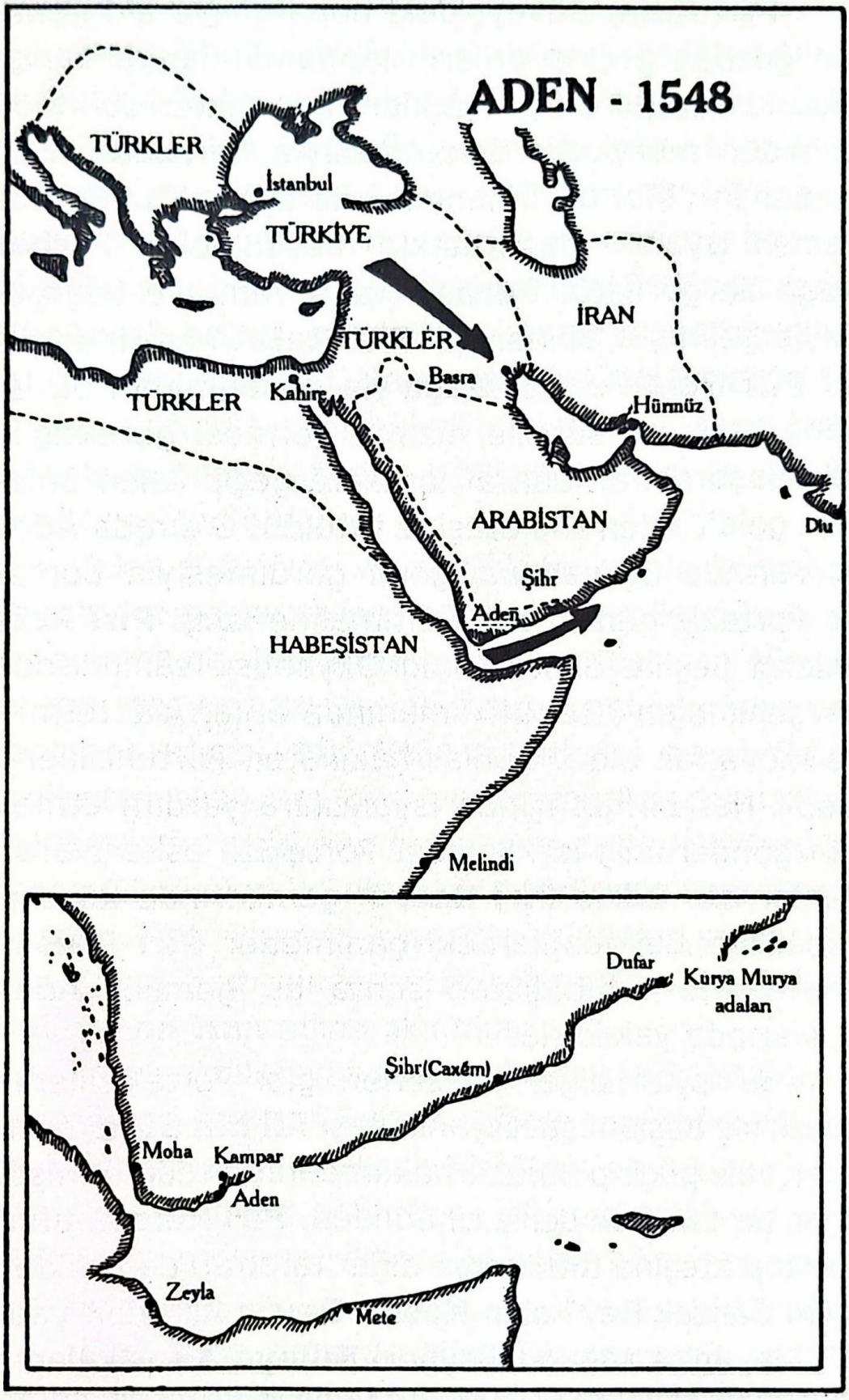
Portekizliler bundan dört sene evvel yâni 1543 Yılı'nda Yemen'in bir sâhil şehri olan **Aden Kalesi**'ne hücum ettiler. Mâlum olduğu üzere Kızıldeniz'e "**Bâb-ül Mendeb**" Boğazı'ndan girilir **Aden** ise, Kızıldeniz'e girişte yegâne kapı olan Bâb-ül Mendeb'in bir karakolu mesâbesindedir. Buraya hücumda muvaffak olsalar tekrar Kızıldeniz'e girerler ve **Mekke** ile **Medine** için yeni bir tehlike teşkil ederlerdi. Bereket versin ki; **Aden Kalesi**'nin kumandanı **Abdurrahman Bey** dirâyetli bir insanmış. Kalesinde de kâfi miktarda top mevcud olduğundan Portekizliler'i püskürtüp kaçır-

maya ve onların birçok gemisini batırmaya muvaffak olmuştur.

Şimdi öyle görülmektedir ki; Portekizliler bu mıntıkada tecâvüzlere devam edeceklerdir. Onlara ciddî bir ders vermesi için **Ferhat Paşa**'yı donanma kumandanı etmişsem de bu defa Yemen'de "**Şiî Mezhebi**" nin "**Zeydiye**" koluna mensub olan mahallî Arap ileri gelenlerinden **Ali bin Süleyman**'ın burada geçen Yıl bize başkaldırarak Yemen'in büyük bir kısmında devletimizin idâre ve otoritesini yok etmiştir. Bu isyan el'an devam etmektedir. Bu sebeple daha önce donanma kumandanı olarak bölgeye gönderdiğim **Ferhat Paşa**'yı "**Yemen Beylerbeyi**" sıfatıyla bu isyan üzerine sevk edince donanma, -daha önce de söylemiş olduğum gibi- **Ferhat Paşa**'yı bu isyan üzerine göndermem sebebiyle oradaki donanma başsız kalmıştır. Bu isyanı bastırmada donanmanın da kullanabileceğini ve daha sonra da Portekizliler'le mutlaka kat'î ve nihâî bir hesaplaşmaya mecbûr kalacağımızı düşündüğümden senin gibi bilgili ve tecrübeli bir kumandanı oraya tâyin ediyorum!" dedi ve ayağa kalktı.

Bu hareket "**görüşme bitmiştir**" demek olduğundan **Pîrî Reis** Pâdişah'ı kandilli temennalarla selâmlayarak geri geri huzurundan çıktı.

Pîrî Reis birkaç günlük hazırlıkdan sonra yanına kâfi miktarda muhâfız asker alarak yola çıkıp Mısır'a geldi. Burada devlet ileri gelenleriyle görüşerek gerek **Yemen İsyanı** ve gerekse Portekizliler'in hareketleri hakkında daha tafsilâtlı bilgiler aldıktan sonra Süveyş'e geçip donanmanın kumandasını ele aldı.

ADEN - 1548
TÜRKLER
İstanbul
TÜRKİYE
İRAN
TÜRKLER
Basra
TÜRKLER
Kahire
Hürmüz
ARABİSTAN
Diu
Şihr
Aden
HABEŞİSTAN
Melindi
Dufar
Kurya Murya adaları
Şihr(Caxêm)
Moha
Kampar
Aden
Zeyla
Mete

Pîrî Reis, Süveyş'deki donanmaya âid gemileri gözden geçirip onların kumandanlarıyla tanıştıktan ve tespit ettiği eksikleri giderdikten sonra 60 gemiden mürekkep donanmasıyla harekete geçip Yemen'in "**Moha**" limanında karaya çıktı. Burada Yemen isyanını bastırmakla meşgul olan **Ferhat Paşa** ile görüştü. **Ferhat paşa** Yemen'e beş gemiyle gelmişti. Bunları da **Pîrî Reis**'in emrine verdi. **Pîrî Reis Ferhat Paşa**'yla donanmanın bu isyana karşı ne sûretle hizmet görmesi gerektiğini kararlaştırdıktan sonra harekete geçip Aden önlerine geldi. Aden top ateşine tutuldu. O sırada Aden açıklarında üç yabancı gemi görülmesiyle bunların Portekiz gemisi olma ihtimaline karşı **Pîrî Reis** onların peşine düştü. Hind Okyanusu sâhillerinde bir şehir olan "**Zeyla**" limanında onları zabtetmeye muvaffak oldu. Bunlar hakikaten Portekizliler'e âiddi. Her birinin içinde isyancılara yardım etmek için gönderilmiş kırkar adet Portekizli asker vardı. Bunlar esir edilip **Pîrî Reis**'in gemilerinde kürekçi yapıldılar. Bu gemilerdeki ganimetler **Pîrî Reis**'in askerlerine dağıtıldıktan sonra bu gemiler Aden açıklarında yakıldırlar.

Bu isyan diğer benzerleri gibi Portekizliler'in tahrikiyle başlamıştı. İsyanın başı **Ali bin Süleyman** Aden'i ele geçirip burada hükümdârlığını ilân etmişti. Aden bir taraftan deniz cihetinden, **Pîrî Reis** tarafından top ateşine tutulurken diğer taraftan da eskiden Aden Sancak Bey'i olan **Kasım Bey**'in karadan yaptığı hücumlar sonunda isyancı **Süleyman** yakalanıp öldürüldü. Adamları kaçarak Aden Kalesi'ne sığındılar burada **Süleyman**'nın oğlu **Muhammed**'i kendi-

lerine bey seçtiler.

Bu hâin de Portekizliler'e müracaat ederek Osmanlılar'a karşı yardım talep etti. Bu talep üzerine gönderilen Portekiz gemileri Aden Limanı'na girmeye muvaffak oldularsa da bunlar muhteşem Osmanlı Donanması'nı görünce geriye kaçtılar **Pîrî Reis** mâiyyetindeki kaptanlardan **Kapıcıbaşı Hüseyin**'i birkaç gemiyle bu Portekiz gemileri'nin takibine memur etti. **Kapıcıbaşı Hüseyin** zorlu bir tâkipten sonra bu Portekiz filosunu yakaladı ve bunların birçoğunu batırdığı gibi on tanesini de zaptederek geriye döndü.

Aden Şehri dik ve kayalık bir yerde kurulmuş olup bu yamaçlarda inşa edilmiş çok müstahkem bir kaleye sahipti. **Pîrî Reis** bu kaleyi denizden günlerce top ateşine tuttuysa da âsiler karşı koymaya devam ediyorlardı. **Pîrî Reis** askerlerini ve gemideki toplardan bazılarını kıyıya çıkararak kaledeki asîleri daha yakın mesâfeden top atışına tuttu. Nihâyet bir Cuma Günü olan 3 Şubat 1549 târihinde Kale düştü. Burçlar Türk Bayraklarıyla donatıldıktan sonra kılınan Cuma namazında hutbe tekrar **Kanunî Sultan Süleyman Han** adına okundu.

Yemen'deki isyanın bastırılması haberi İstanbul'a ulaştığında **Kanunî Sultan Süleyman** bu neticeden fevkalâde memnun olarak **Pîrî Reis**'e yıllık geliri yüz bin akçe olan bir zeâmet tevcih etti. Mâiyyetindeki Reis ve neferlere de mevkiilerine göre ihsanlarda bulunuldu.

Pîrî Reis baharda Hind Okyanusun'a açılıyor, kışın ise, Süveyş'e çekilerek gemilerin bakımını yapıyordu. 1550-1551 senelerinde Poertekizliler

Osmanlı idâresindeki Araplar'ı devamlı bir sûrette devlet aleyhine tahrik etmeye ilâveten bölgede işgâl ettikleri köşe başlarını çoğaltarak Osmanlı İdâresindeki "**Bahreyn**" e kadar sokulmuşlardı bunun üzerine devlet onlarla kat'î bir hesaplaşmanın günü geldiğine kanaat getirerek bu hususta bir Divan toplasında **Pîrî Reis**'in bu işe memur edilmesine karar verildi.

Kanunî Sultan Süleyman hususî bir ulakla Mısır Beylerbeyi vasıtasıyla Süveyş Filosu'nun kumandanı olan ve artık ünvanı **Hind Donanması Kaptanlığı** bulunan **Pîrî Reis**'e şu emri bildirdi. **Pîrî Reis** emrindeki gemilerle sefere çıkarak Portekizliler'e görünmeden Basra'ya ulaşacak ve oradaki onbeş bin askeri gemilerine yükleyerek Basra Körfezi'ndeki "**Hürmüz Adası**" na gidip, savaşa girişip Portekizliler'i buradan def edecekti.

Basra Kanunî'nin 1534 Yılı'ndaki "**Irakeyn Seferi**" esnasında Osmanlı Ülkesine katılmıştı. Buranın hâkimi olan **Megamisoğlu Râşid** Bağdat'a gelerek Padişah'a kendiliğinden itaatini arz etmişti. Lâkin bu bir himâye talebinden ibâretti. Buna rağmen burası körfeze yerleşmiş olan Portekizliler tarafından devamlı bir sûrette rahatsız edilmekteydi. Bu sebeple **Megamisoğlu** bu müslüman bölgenin hıristayan bir devlet eline geçmesini önlemek maksadıyla 1538 senesinde o sırada Edirne'de bulunan Padişah'a şehrin anahtarını göndererek burasının artık kat'î bir sûrette bir Osmanlı vilâyeti olmasını sağlamıştı. O tarihten itibaren burada da hutbe **Kanunî**'nin adına okunmakta, basılan sikkelerin üzerinde de **Kanunî**'nin adı bulunmaktaydı.

Lâkin Basra Körfezi'ndeki **Hürmüz Adası**'na yerleşen Portekizliler civardaki birçok irili ufaklı adayı ele geçirmekle birlikte ayn zamanda fırsat buldukça Basra'yada saldırmaktaydılar. Bu yüzden **Kanunî** onların Basra Körfezi'nden kâmilen çıkarılmadıkça o bölgede devlete rahatsızlık vermelerinin devam edeceğini düşünerek bu sıkıntıyı kökten halletmek üzere **Pîrî Reis**'e bu tâlimâtı göndermişti.

Pîrî Reis 1552 Yılı Nisan ayı'nda aldığı tâlimât üzerine otuz gemi ile Süveyş'ten hareket etti. Kendisine verilen emir üzerine Portekizliler'e görünmeden Basra'ya ulaşması ve Süveyş Donanması'nın orada bulunan bir kısım gemileri ile birleştirdikten sonra oradaki onbeş bin askeri de alarak Hürmüz Adası'na yönelmesi gerekiyordu. Lâkin O Yemen isyanının bastırılmasında elde ettiği başarının kendisine verdiği kendine güvenmenin tesiri ile bu tâlimâtın bir kısmına riâyet etmedi. Şöyle ki, Basra Körfezi'ne giderken güzergâhtaki "**Maskat**" ı topa tutup birçok müslümanı katletmiş olduğu gibi hiç de bir doğru hareket olmayarak bir kısım yerli müslüman arab'ın mallarını ganimet olarak ele geçirdi. Halbuki Maskat 1506 Yılı'ndan itibaren Portekizliler'in elindeydi O'nunsa kendisine verilen tâlimat gereğince hareketini Portekizliler'e belli etmemesi icab ediyordu.

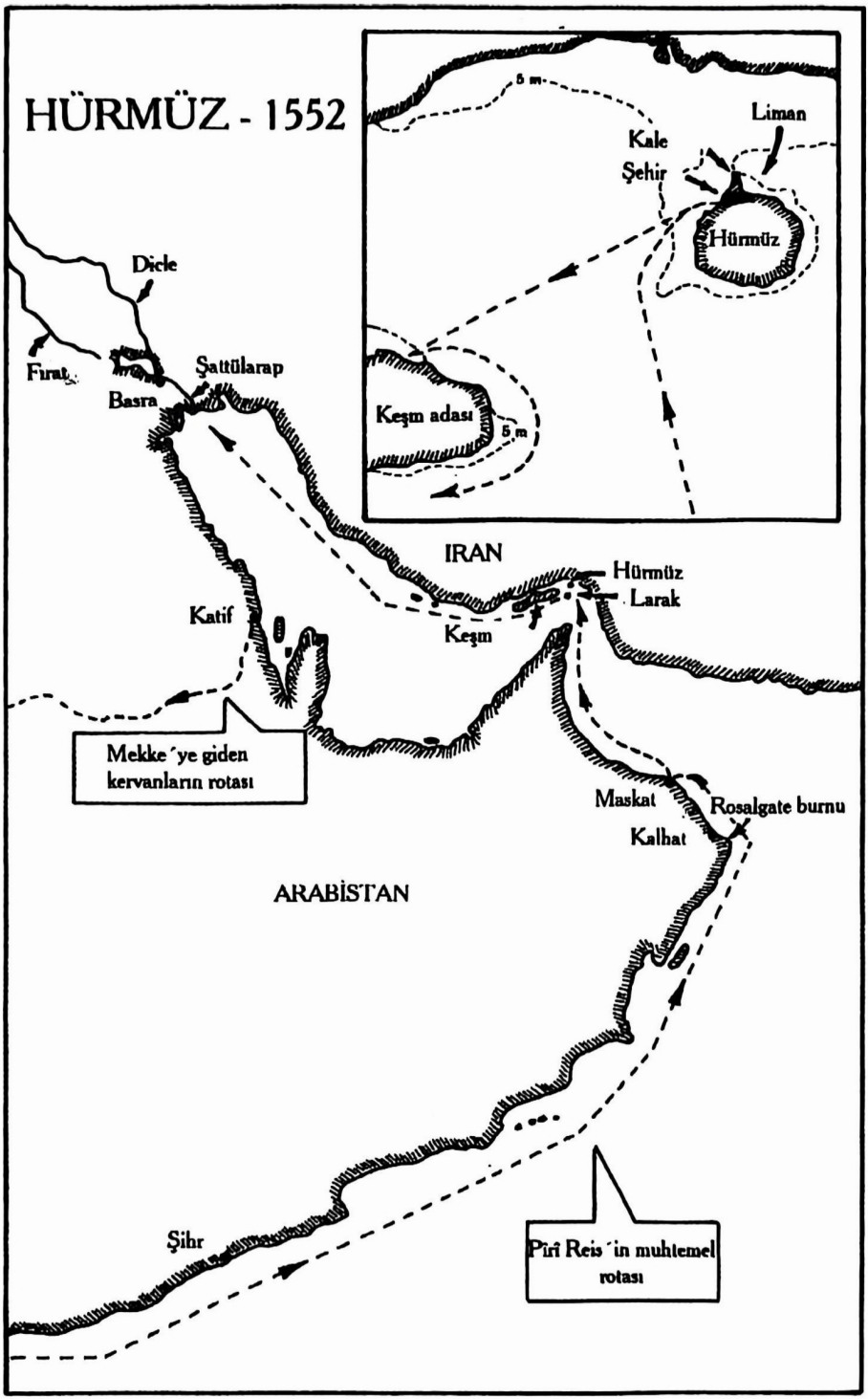
Bu durumun Hind Okyanusu'nda dâimî bir cevelân hâlinde bulunan Portekizliler tarafından duyulmamasına imkân yoktu Fazladan olarak kazanacağı zaferin bir başkalarıyla paylaşılmasını istememesi sebebiyle Basra'ya uğrayıp oradaki gemileri ve onbeş bin askeri beraberine almadan **Hürmüz Adası**'na

karşı muhâsara hareketine girişti.

O sırada denizciler için pek tehlikeli olan "**Muson Yağmurları**" başlamış olduğundan yolda mühimmat yüklü bir gemisi battı. O'nunsa henüz okyanus ahvâli hakkında bir bilgisi yoktu.

"**Muson Yağmurları**" Güney Asya'da bilhassa Hind Okyanusu'nda görülen mevsimlik ve bardaktan boşalırcasına yağan bir yağmur çeşididir. Bu yağmurlar senede iki kere okyanusta çok şiddetli fırtınalara sebep olur. Yazın denizden karaya kışın ise, karadan denizlere doğru esen bu rüzgâr yelkenli gemilerin kullanıldığı denizlerde denizcilerin korkunç bir kâbusu idi. Muson Yağmurları ve onunla birlikte ortaya çıkan müthiş fırtına Ekvatorla on derece Kuzey enlemi arasında bilhassa Hind Okyanusu'nda ters yönde bir akıntıya sebep olur. Bu durumda yelkenli gemilerin batmaktan kurtulmaları âdeta imkânsız olduğundan donanmalar bu fırtına ve ters akıntının sona ermesine kadar limanlarda beklemeyi tercih ederlerdi. Fakat **Pîrî Reis**'in -daha önce de ifâde etmiş olduğumuz üzere- Hind Okyanusu'nun husûsiyetleri hakkında henüz bir bilgisi olmadığından böyle uygun olmayan bir mevsimde sefere çıkmış bulunmaktaydı.

Portekizliler Muson Yağmurları sebebiyle bir müddet **Hürmüz Adası**'nın yardımına koşamadılar fakat muhâsara uzun sürdü Zirâ kerpiçten yapılmış olan Hürmüz Adası'nın kale bentleri yumuşak bir zemin hâlinde olduğundan atılan top güllelerini yutuyor, fakat bir türlü yıkılamıyordu. Üstelik Kalede müdâfilere en az altı ay yetecek kadar yiyecek ve su depo edilmiş bulunmaktaydı. Bu sebeple Portekisliler dayanıyorlardı. **Pîrî Reis** ise, buraya gelirken kar-

Piri Reis'in Hürmüz Seferinde vermiş olduğu mücâdelenin geçtiği yerin Haritası

şılaştığı "**Muson Yağmurlar**" ı ve bununla birlikte esen sert bir fırtınaya ve bunun neticesi olan ters akıntıya yakalanarak mühimmat yüklü bir gemisini kaybetmiş bulunduğundan cephanesi azalmaktaydı.

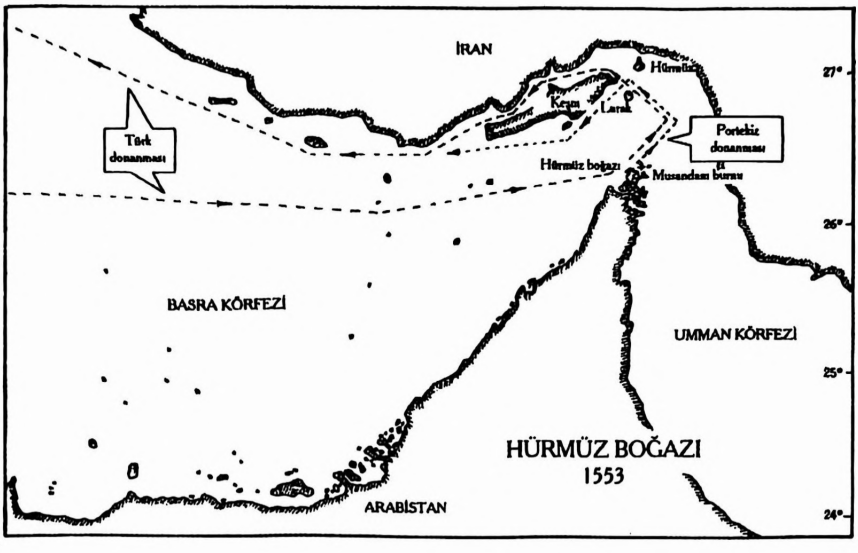
Bu geminin batması sebebiyle devam eden muhâsara esnasında mühimmat sıkıntısı baş göstermesi üzerine nihâyet Hürmüz Adası'nı ablukadan vaz geçme kararı aldı Zirâ o sırada Muson Yağmurları'nın dinmesi sebebiyle Portekizliler'in Uzak Doğu'daki umûmî merkezleri olan "**Dui**"den büyük bir donanmanın harekete geçtiği duyulmuştu.

Pîrî Reis buraya 30 gemi ve 850 askerle gelmişti, bu kadar cüz'î bir kuvvetle buranın ele geçirilmesi imkânsız olduğunu tahmin edememişti.

Eğer Basra'daki asker ve gemileri de berâberine almış olsaydı muhakkak başarılı olabilirdi. Fakat O kendine aşırı güvenmekten dolayı böyle yapmamıştı. Buna rağmen yoğun bir topçu ateşinden sonra askerlerini karaya çıkarmış ve iç kale dışındaki evleri ateşe vermişti Portekizliler iç kaleye çekilip karşı koymaya devam ediyorlardı.

Bu esnada mühimmatı tüketmek üzere olan **Pîrî Reis** harekete geçtiği öğrenilen Portekiz Donanması'nın baskınına uğramak tehlikesini göze alamadığından askerleri geriye çekip Hürmüz Adası kuşatmasından vaz geçti.

Bu sırada kale kumandanının esir edilen karısı ve iki ihtiyarı serbest bıraktı. Ada'dan ayrılırken olup bitenden habersiz bir Portekiz Ticâret gemisini zabtettikten sonra yine Portekizliler'in hâkim olduğu "**Keşim Adasın**" a vardı. Burasını ele geçirerek çok sayıda esir aldı. Zirâ Hürmüz Adası'ndaki zengin

Piri Reis'in Hürmüz Seferinde vermiş olduğu mücâdelenin geçtiği yerin Haritası

Portekizliler **Pîrî Reis**'in hareketini öğrenince devletlerini yanına alarak buraya kaçmış bulunuyorlardı. Bunların gizledikleri hazinelerini de bularak gemilerini ganimetle doldurduktan sonra sıcak bir alâka ile karşılaşacağını umduğu Basra'ya döndü.

Bu sırada portekizliler'in yuvalandıkları Hindistan'daki Goa'daki asker sayısı 20 bin kişiydi, üstelik deniz gücü itibariyle çok ileri bir derecedeydiler. Bu sebeple 30 kalyon, küçük fakat süratli olup "**Fusta**" denilen yetmiş parça gemiyle harekete geçmişlerse de yarı yolda Türkler'in **Hürmüz Adası** kuşatmasından vaz geçtiklerini öğrenince geriye dönmüşlerdi.

Pîrî Reis başlangıçta yaptığı hatayı düzelterek Süveyş Donanması'nın Basra'daki kısmını ve zikri

geçen onbeş bin askeri de alarak kuşatmayı tekrarlamak istiyordu. Fakat O'nun emrindeki gemilerin kürekçileri kâmilen Mısırlı Arap olduklarından bunlar Basra'da karaya çıkınca bir daha gemilerine dönmek istemediler **Pîrî Reis** Basra Vâlisi **Kubat Paşa**'dan bu hususta yardım ve destek talep etti.

Kubad Paşa:

"- Sen benden yardım isteyeceğine efendimizin tâlimatlarına niçin uymadığının hesabını ver!." diyerek O'nu azarladı ve talebini yerine getirmedi. Üstelik:

"- Sana İstanbul'dan gelen tâlimatta hareketini Portekizliler'den gizlemen gerektiği emredilmiş olduğu hâlde neden onların 1506'yılından beri ellerinde bulunan "**Maskat Kalesi**" ne hücum ederek düşmanımızı harekâtından haberdâr ettin! Bu yetmiyormuş gibi sanki oradaki araplar âcizliklerinden değil de, gönüllü olarak Portekiz hâkimiyetlerini kabul etmişlermiş gibi, pek çok zavallıyı katledip mallarını yağmaladın. Halbu ki, benim öğrendiğime göre orada sana yerli araplar değil, sâdece kaledeki Portekizliler mukavemet etmişlerdir. Ben bu durumu Pâdişahımıza rapor etmek mecburiyetindeyim!" dedi.

Bu sözleri duyan **Pîrî Reis** kendini müdâfaa için bazı sözler söylemişse de **Kubad Paşa** ikna olmayarak durumu bahsettiği gibi Padişah'a rapor edileceği husûsunda ısrarlı davranınca **Pîrî Reis**:

"- **Kubad Paşa** Hazretleri! Sen bir karacısın! Deniz ahvâlinden anlamazsın! Ben **Hürmüz Adası**'nda biraz daha kalsaydım maazallah (Allah Korusun) harekete geçtiği senin de mâlumun olan Portekiz Donanması'nın hücumuna uğrayarak elim-

deki askeri de gemileri de kaybederdim!" deyince **Kubad Paşa**:

"- Bu da senin başlangıçta yaptığın vahim hatanın bir neticesi olurdu. Eğer onların elindeki Maskat'a saldırmadan buraya gelip buradaki onbeş bin askerle gemileri yanına alsaydın, Portekizlier'in ruhu bile duymadan Hürmüz Adası'nı zapeder ve onların omurgasını kırmış olurdun!" dedi.

Bundan sonra **Pîrî Reis** kendisini müdâfaa için her ne söylediyse artık **Kubad Paşa**'nın kulağına girmedi. Bu sözler üzerine yaptığı hatayı farkeden **Pîrî Reis** durumu Padişah'a izah ederek mâzur görülmesini sağlamak arzusuyla oradan ayrılıp önce Süveyş'e oradan da İstanbul'a hareket etmeye karar verdi. Fakat donanmanın tamamıyla hareket etmeyi doğru bulmadı. Zirâ Portekizliler'in bu defa da müdâfaasız kalacak olan Basra'ya saldırabilceklerini düşünerek donanmanın kısmı azamını orada bırakıp 1553 Yılı'nın Şubat Ayı'nın başında Basra'dan ganimet yüklü üç gemi ile ayrıldı. Halbuki O'nun bu hareketi de daha sonra "**donanmasını bırakıp kaçmak**" şeklinde tefsir edilecekti.

Maskat'da esir ettiği Portekizliler de bu gemide zincire vurulmuş kürekçiler olarak kullanılıyordu. Fakat Basra Körfezinden çıkarken Portekizliler'in O'nun hareketini tâkip için gönderdikleri iki düşman gemisi ile karşılaştı. Bunların bir tanesi **Pîrî Reis**'in hareketini bildirmek üzere Hürmüz Adası'na yöneldiği hâlde diğeri kendisini tâkibe devam ediyordu.

Bir gece, geride kalan kadırgalardan biri muhtemelen aşırı yükten dolayı karaya oturarak parçalandı. Gemi ertesi sabah görünmeyince **Pîrî Reis**

geriye dönerek kazaya uğrayan geminin bulunduğu yere geldi ve içindeki insanları ve hamûlesini (yükünü) diğer iki gemiye taksim etti. O sırada, parçalanan kadırgada bulunan Portekizli esirler yüzerek yakındaki bir kara parçasına sığınmışlardı, **Pîrî Reis** onların gitmelerine engel olmadı ve yola devam emrini verdi.

O esnada **Hürmüz Adası**'ndaki Portekiz kumandanı **Antao de Noronha** gözcü gemisinin getirdiği haber üzerine türk kadırgalarının yolunu kesmek amacıyla donanmasıyla hareket etti. Donanma da çok sayıda **Fusta**'nın muntazam aralıklarla mevzilenmiş olması sebebiyle türk gemilerinin Portekiz Donanması'na fark ettirmeden **Hürmüz Boğazı**'nı geçmesi hemen hemen imkânsızdı. Ama o gece çıkan bir fırtına Portekiz gemilerini birbirinden uzaklaştırdı. **Pîrî Reis**'in iki kadırgası zifiri karanlıkta kıyıya çok yakın olarak Portekizliler'in ruhu bile duymadan boğazı aşmayı başardı. Eğer Portekiz gemileri tarafından farkedilmiş olsalardı, **Pîrî Reis** ve adamları için kurtuluş ümidi kalmayabilirdi. Hava düzelip de deniz sâkinleşince **Antao De Noronha** Donanmasıyla kadırgaların peşinden **Rass ül Haad** Burnu'na kadar gitti. Daha sonra tâkibi durdurarak burada bir süre kalmaya karar verdi. Bununla birlikte kadırgaların ardından iki fusta gönderdiyse de bu gemiler **Pîrî Reis**'e yetişemediler.

O sıralar Aden Körfezi'nde Portekiz umûmî vâlisi'nin 1553 Yılı'nın Ocak ayı sonlarında göndermiş olduğu **Pero de Ataide** adlı bir kaptanın komutasında bir başka Portekiz filosu da dolaşıyordu. Kızıldeniz'in girişinde ise, Moha kaptanı **Sefer Reis**'in komutasın-

da birkaç türk gemisi bulunuyordu. Müslüman ticâret gemileri **Sefer Reis**'e Portekizliler'in bu sularda bulundukları haberini vermişlerdi, O'da Kızıldeniz'i korumak amacıyla Aden Körfezi'ne açılmadı. Sonunda **Pîrî Reis**'in şansı -şimdilik- yâver gitti ve bu Portekiz filosu'na da rastlanmadan **Bab ül Mendeb** Boğazı'nı aşarak Süveyş'e ulaşmayı başardı.

Fakat Basra Vâlisi **Kubad Paşa** İstanbul'a ve hemde **Pîrî Reis**'in varacağı Mısır Vâlisine birer Rapor göndermişti. Bunlardan Mısır Vâlisi'ne kara yoluyla gönderilmiş olan Rapor menziline **Pîrî Reis**'ten önce varmış olduğundan Kahire'ya varan **Pîrî Reis** Mısır Beylerbeyi **Davud Paşa**'nın emriyle tutuklandı yâni haps edildi. Çünkü **Kubad Paşa Pîrî Reis**'in sonu hüsran olan "**Hürmüz Seferi**" ile alâkalı düşüncelerini sadece Padişah'a rapor etmekle kalmamış aynı zamanda Mısır Beylerbeyi **Davud Paşa**'ya da tafsilatıyla bildirmiş olduğundan da **Pîrî Reis**'in Pâdişah'ın emirlerine aykırı hareketlerine vâkıf bulunmaktaydı.

Pîrî Reis Süveyş'den ayrılıp durumu izah için İstanbul'a gitmek istediği yolundaki kararını beyan etmeden **Davud Paşa** karaya ayak basar basmaz O'nu yakalatıp hapsetmiş olmasıyla bu arzusuna nâil olamadı. Zirâ **Pîrî Reis** kendisini yakalayanlara:

"- Müsaade edin **Davud Paşa** Hazretlerine durumu arz edeyim!" demişse de **Davud Paşa**'nın emrini kat'i bilen muhâfızlar asla müsaade etmeyip kendisini yaka paça hapse tıkmışlardı.

Buradan mâruz kaldığı muâmelenin doğru olmadığı yolunda **Davud Paşa**'ya uzun ve tafsilâtlı bir mektub yazmışsa da O'nu iknaya muktedir olamadı.

Davud Paşa aynen **Kubad Paşa** gibi düşünüyor ve bu sefer de Padişah'ın emrine muhalif hareket etmesinden dolayı O'nun uğradığı başarısızlık sebebiyle mutlaka cezalandırılması gerektiği kanaatini taşıyordu. Zirâ O'da **Pîrî Reis**'in mâiyyetindeki insanlardan bir soruşturma yaparak aynen **Kubad Paşa** gibi O'nun aleyhine hükmetmiş bulunuyordu. Bu sebepledir ki **Pîrî Reis**'in kendisine yazdığı mektupta:

"- **Kubad Paşa**'nın kendisine muhâlefetinin asıl sebebinin elde ettiği ganimetlerden O'na bir pay vermemiş olmasından doğan bir garezkârlık olduğunu iddia etmişse de bu müdafaada kaale alınmayarak hapiste tutulmasına devam olundu. Bu durum iki, üç ay kadar devam ettikten sonra **Davud Paşa**'nın İstanbul'dan **Pîrî Reis** hakkında nasıl bir muâmele yapılması lâzım geldiği yolundaki sualine beklenmedik bir cevap gelmişti: "**İDAM**"

Pâdişah'da **Davut Paşa** gibi düşünmüş emrine muhâlefet eden bir kimsenin, daha önce birçok hizmeti görülmüş olsa bile, cezâsız kalmasının doğru olmayacağını düşünerek idamını emretmişti.

Bu emr-i Pâdişahî üzerine **Pîrî Reis** hapisten çıkarılıp Kahire'nin en kalabalık meydanı olan **Tahrir Meyda**'nında boynu vurularak idam edildi. Cesedi günlerce halka teşhir edildi. Bu, O'nun bunca mâceralı hayatının o seksen yaşını aşmışken gerçekleşmiş olan "HÂİLEVÎ 0(DRAMATİK) BİR SON!" du!.

TARİHİ ROMANLAR SERİMİZİN BU ONBEŞİNCİ ESERİ OLAN PİRİ REİS'İN HAİLEVİ (DRAMATİK) MACERASI İLE KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN DERİNİN NİHAYETİNE KADARKİ VAK'ALAR ANLATILMIŞ OLMAKTADIR.

İLİM TARİHİNDE "KİTAB-I BAHRİYE" GİBİ MUAZZAM BİR ESERİN SAHİBİ OLAN PİRİ REİS BASRA KÖRFEZİ'NDE PORTEKİZLİLER KARŞISINDAKİ BAŞARISIZLIĞININ BEDELİNİ HAYATI İLE ÖDEMİŞTİR. ÖNCEKİ HİZMETLERİ KAALE ALINMADAN SEKSEN YAŞINI MÜTECAVİZKEN İDAM EDİLMESİ OSMANLI YÜKSELİŞ DEVRİNE HAKİM OLAN ZİHNİYET İCABIDIR. KINANAMAZ !

Tarihi Romanlar Serisi

1 - KANLI DÜĞÜN
2 - UZUNCA SEVİNDİK
3 - KIRIK KILIÇ
4 - KAVUKLU İHTİLALCİ
5 - DÜZMECE MUSTAFA
6 - ZAĞANOS PAŞA
7 - CEM SULTAN'IN PAPAĞANI
8 - MALKOÇOĞLU KARDEŞLER
- BALİ BEY VE YAHYA PAŞA -
9 - VELİ BAYEZİD'İN BEDDUASI
10 - MAKBUL VE MAKTUL İBRAHİM PAŞA
11 - BARBAROS HAYREDDİN PAŞA
12 - SOKOLLU MEHMED PAŞA
13 -
14 -) -
15 -

ISBN 978-975-580-067-7
9 789755 800677

Sebil Yayınevi

/Sebilyayinevi

/sebilyayinevi